ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՒՄ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՏԱՍՆԵՐՈՐԴ ՏԱՐԵԴԱՐՁԻ ԱՌԹԻՎ

1965 թվականի հոկտեմբերի 28-ից նոյեմբերի 9-ը պատմական ու հիշարժան օրեր հանդիսացան մեր ազգային-եկեղեցական ներկա տարեգրության մեջ և մի խանդավառ հանգրվան՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի և Վեհափառ Հայրապետի եկեղեցաշեն ու հայրենանվեր տասնամյա գործունեության ճանապարհի վրա։

1955 թվականի հոկտեմբերին, Ս. Լուսավորչի պատմական ու համազգային նախամեծար Աթոռի ղեկավարության էր կանչվում Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը։

Այդ նշանակալից գահակալությունից անցել են տասը տարիներ, որոնց ընթացքում կատարված գործերը ցույց են տվել, որ հանձին Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Հայրապետի, Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին ունի իր ոգեշնչված և շինարար հայրապետներից մեկին, որն Իր վրա է կրել հայրապետական ծանր լուծը, պարտքի և առաքելության խորին գիտակցությամբ դեպի Եկեղեցին, ազգն ու հայրենիքը։

Եվ ահա երախտագետ հայ ժողովուրդը սրտագին զգացմունքներով նշում է իր Հայրապետի գահակալության տասնամյակը։

Մայր Աթոռ են ժամանել օտար հոգևոր պետեր, Հայ Եկեղեցու նվիրապետական Աթոռների գահակալներ և ներկայացուցիչներ, թեմական առաջնորդներ և պատգամավորներ, հյուրեր, մամուլի և ազգային կազմակերպությունների ներկայացուցիչներ։

Մայր Աթոռում կատարվեցին հոբելյանական հանդիսություններ, որոնք անջնջելի կերպով դրոշմված կմնան սրտերում և հիշողությունների մեջ։

Այս ուրախ և բարեբաստիկ առթիվ, Մայր Հայրենիք և Ս. Էջմիածին էին ժամանել Սփյուռքից և ներքին թեմերից ազգի և Եկեղեցու շուրջ 150 հոգևորական և աշխարհական ներկայացուցիչներ և հյուրեր։

Ժամանում պատգամավորների և հյուրերի

Հոկտեմբերի 28—30, հինգշաբթի, ուրբաթ և շաբաթ, *ժամանում են հյուրերն ու պատգամավորները։*

Հոկտեմբերի 29-ին, ուրբաթ, *երեկոյան ժամը 6-ին, Մայր Աթոռ է ժամանում Հայ* Կաթողիկե Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Իգնատիոս-Պետրոս Պարանյանը, *ընկերակցությամբ գերապայծառ* Տ. Մեսրոպ եպիսկոպոս Թերզյանի *և Հ.* Միքայել վարդապետ Սեթյանի։

Երևանի օդանավակայանում Նորին Ամենապատվությանը դիմավորում են եպիսկոպոսական դասը, Մայր Աթոռի միաբանության անդամները, վանքի պաշտոնեությունը և Երևանի քահանայից դասը։

Բարի գալստյան և ողջույնի սիրալիր խոսքերից հետո, ավտոմեքենաների շարասյունը ուղղվում է դեպի Էջմիածին։

Մայրավանքի արևելյան մեծ դարբասի մուտքի առաջ, զանգերի ուրախ զողանջի տակ, եկեղեցական թափորով, «Հրաշափառ»-ով, Նորին Ամենապատվություն Տ. Իգնատիոս Պետրոս Պատրիարքը առաջնորդվում է Մայր Տաճար։

Իջման Ս. Սեղանի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, շրջապատված եպիսկոպոսներով և վարդապետներով, ողջունում է Նորին Ամենապատվության և նրա շքախմբի անդամների ժամանումը Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին, սրտագին բարի գալուստ մաղթելով։

Նորին Ամենապատվությունն իր շնորհակալությունն ու երախտագիտությունն է հայտնում Հայոց Հայրապետին՝ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին այցելելու համար Իրեն հղված հայրապետական հրավերի առթիվ, Իր ուրախությունը, որ Աստուծո օգնականությամբ ժամանել է Մայր Աթոռ, Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարի կամարների տակ, ողջունելու Հայոց Հայրապետին։

Իջման Ս. Սեղանի առաջ, իրենց ուխտն ու աղոթքն են կատարում Նորին Ամենապատվությունը և շքախմբի անդամները։

Այնուհետև երկու հոգևոր պետերը, եկեղեցական թափորով, առաջնորդվում են Վեհարան, ուր մասնավոր և առանձին հարկաբաժիններ են հատկացվում հարգելի հյուրերին։

Հոկտեմբերի 29-ին, ուրբաթ երեկոյան ավելի ուշ, ժամանում է Երուսաղեմի հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Եղիշե Արքեպիսկոպոսը, ընկերակցությամբ Տ. Թորգոմ, Տ. Գնել եպիսկոպոսների, Տ. Շահե, Տ. Զավեն և Տ. Հակոբ ծայրագույն վարդապետների։

Նույն ինքնաթիռով ժամանում են նաև Եթովպիայի Պատրիարք Նորին Սրբություն Բասիլիոս Բ-ի ներկայացուցիչ, Կոնդարի Միտրոպոլիտ Աբունա Պետրոսը և Մոնակոյի Լատին Կաթոլիկ Եկեղեցու եպիսկոպոս, Նորին Գերապատվություն Ժան Ռուպը։

Երևանի օդանավակայանում Նորին Ամենապատվության և նրա շքախմբի անդամներին և մյուս հյուրերին ջերմորեն դիմավորում են եպիսկոպոսական դասը, Մայր Աթոռի միաբանության անդամները և քահանայից խումբը։

Նորին Ամենապատվությունն առաջնորդվում է Երևան, հայրապետական վիլլան, իր շքախմբի անդամներով։

Հոկտեմբերի 30-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 11-ին, Երուսաղեմի հայոց Պատրիարք Նորին Ամենապատվություն Տ. Եղիշե Արքեպիսկոպոսը, եկեղեցական թափորով, «Հրաշափառ»-ով մուտք է գործում Մայր Տաճար ուր Իջման Ս. Սեղանի առաջ, Վեհափառ Հայրապետը, շրջապատված բարձրաստիճան հոգևորականներով, սիրով և խորունկ ուրախությամբ ողջունում է Սրբազան Պատրիարքը։ Հոր կրկին ժամանումը Մայր Աթոռ, շքախմբի անդամների հետ։

Նորին Ամենապատվությունն իր պատասխան խոսքում իր զգացված շնորհակալությունն է հայտնում կրկին անգամ Ս. Էջմիածին ուխտի եկած լինելու համար, Նորին Ս. Օծության գահակալության տասնամյակի երջանիկ առթիվ։

Իջման Ս. Սեղանի առաջ իրենց ուխտն ու աղոթքն են կատարում Սրբազան Պատրիարք Հայրը, Տ. Գնել և Տ. Թորգոմ եպիսկոպոսները, Տ. Շահե, Տ. Զավեն և Տ. Հակոբ ծայրագույն վարդապետները։

Այնուհետև Վեհափառ Հայրապետը, Սրբազան Պատրիարքը, եպիսկոպոսների և հոգևորականների դասը ուղղվում են Վեհարան։

Հոկտեմբերի 30-ին, շաբաթ երեկոյան, Մայր Աթոռ է ժամանում նաև Մերձավոր Արևելքի հայ ավետարանական համայնքների միության նախագահ վեռապատվելի Հովհաննես Անառոնյանը, որը ջերմորեն դիմավորվում է Երևանի օդանավակայանում, հանուն Վեհափառ Հայրապետի։

Հոկտեմբերի 31-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 10-ին, Երևանի երկաթուղային կայարան է ժամանում Համայն Վրաց Կաթողիկոս Նորին Սրբություն Տ. Եփրեմ Բ-ը, ընկերակցությամբ Տ. Իլյա եպիսկոպոսի և Տ. Սառբաավագ քահանայի։

Վեհափառ Հայրապետը, Երևանի երկաթուղային կայարանում, դիմավորում և բարի գալուստ է մաղթում վրաց եղբայրական ժողովրդի Հոգևոր Պետին, շրջապատված ներքին թեմերի առաջնորդներով, Մայր Աթոռի միաբանության անդամներով և թեմական խորհուրդների ներկայացուցիչներով։

Հոգևոր պետերին՝ Վրաց Կաթողիկոսին, կաթողիկե հայոց Պատրիարքին և Երուսաղեմի հայոց Պատրիարքին դիմավորում և ողջունում է նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաքյանը։

Ժամը 1-ին, Համայն Վրաց Կաթողիկոս Նորին Սրբություն Տ. Եփրեմ Բ-ը, հանդիսավորապես, «Հրաշափառ»-ով մուտք է գործում Մայր Տաճար, ուր, Իջման Ս. Սեղանի

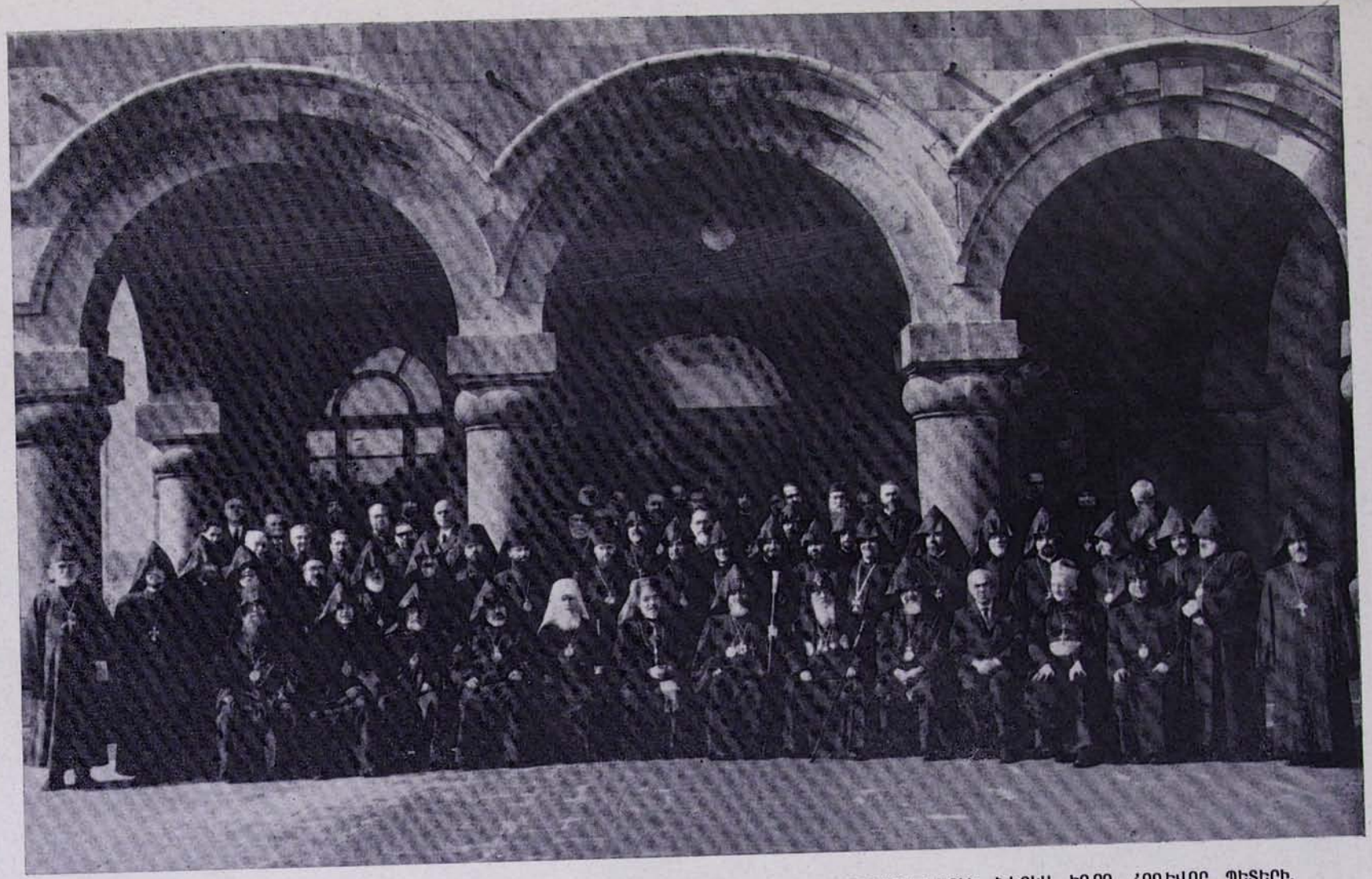

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ԳԱՀԱԿԱԼՈՒԹՅԱՆ ՏԱՄՆԱՄՅԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻՆ ՆԵՐԿԱ ԵՂՈՂ ՀՈԳԵՎՈՐ ՊԵՏԵՐԻ, ՊԱՏԳԱՄԱՎՈՐՆԵՐԻ ԵՎ ՀՅՈՒՐ ՀՈԳԵՎՈՐԱԿԱՆՆԵՐԻ ԽՄԲԱՆԿԱՐԸ:

առաջ, նրան ողջունում է Հայոց Հայրապետը բարի գալստյան սրտագին խոսքերով։

Նորին Սրբություն Տ. Եփրեմ Բ Կաթողիկոսը պատասխան ճառում Իր ուրախությունն է հայտնում, որ մի անգամ ևս Ինքը առիթն է ունենում ողջագուրվելու Հայոց սիրելի Հայրապետի հետ և միասին աղոթելու Ս. Էջմիածնի կամարների տակ, Նորին Ս. Օծության գահակալության 10-րդ տարեդարձի առիթով։

Այնուհետև երկու հայրապետները առաջնորդվում են Վեհարան։

Ժամը 9-ին Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածին է ժամանում Ռուս Պրավոսլավ Եկեղեցու պատվիրակությունը, հանուն Համայն Ռուսաստանի և Մոսկվայի Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսիի ներկա լինելու տասնամյակի հանդիսություններին։

Ռուս Պրավոսլավ Եկեղեցու պատվիրակությանը գլխավորում է Կիևի և Գալիցիայի Միտրոպոլիտ Իոսաֆը։ Պատվիրակության կազմում են Զագորսկի ռուսական հոգևոր ճեմարանի ռեկտոր Տ. Ֆիլարետ եպիսկոպոսը, Վլադիմիր վարդապետը և Ռուսաց Պատրիարքարանի քարտուղարներ Խորմանովը, Կուտյեզովը և Մանկովը։

Պատգամավորությունը Մայր Տաճարում, Իշման Ս. Սեղանի առաջ իր ուխտն ու աղոթքը կատարելուց հետո, հանդիսավորությամբ ընդունվում է Վեհարանում Հայոց Հայրապետի կողմից։

Հոկտեմբերի 31-ին, շաբաթ, երեկոյան ժամը 6-ին, Մայր Աթոռ են ժամանում Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության ներկայացուցիչներ՝ Լիբանանի հայոց բարեխնամ առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Տաճատ արքեպիսկոպոս Ուրֆալյանը և պր. Գևորգ Զաքարիաշյանը, որոնք նույնպես Մայր Տաճարում իրենց ուխտն ու աղոթքը կատարելուց հետո, ընդունվում են Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի կողմից Վեհարանում։

Նորին Ս. Օծությունը հոկտեմբերի 28—30-ին Վեհարանում բարեհաճում է ընդունել ժամանած բոլոր հոգևորական և աշխարհական պատգամավորներին և հյուրերին։

Շաբաթ երեկոյան, ժամը 5-ին, բոլոր հոգևոր պետերը, պատգամավորներն ու հյուրերը, ներկա են լինում Մայր Տաճարում կիրակամտի հանդիսավոր արարողության։

Հանդիսավոր սուրբ պատարագ և քարոզ Մայր Տաճարում

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, մեծահանդես շուքով և համազգային խանդավառ մթնոլորտում, նշվում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասնամյակը Մայր Աթոռում։

Ցնծության և փառքի օր է Մայր Աթոռի և Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու համար։

Մայրավանքի շրջակայքը, Մայր Տաճարն ու այգիները լցվել են ուխտավորական խուռներամ բազմությամբ։

Երևանից ժամանում է ավտոմեքենաների ձիգ շարանը, բերելով պատգամավորներին և հյուրերին։

Տոնական ու հաղթական հնչում են Մայր Տաճարի ավետավոր զանգերը։

Արարատյան դաշտի աշնանային բուրումնավետ, ոսկի օրերից մեկն է։

Անամպ երկինքը, պայծառ բնությունն էլ ուրախ են Հայ Եկեղեցու տոնի առթիվ։

Ժամը 11-ին, Վեհարանում զգեստավորված, Երուսաղեմի հայոց Պատրիարք Ամենապատիվ Տ. Եղիշե Արքեպիսկոպոսը, եկեղեցական թափորով, հանդիսավորապես առաջնորդվում է Մայր Տաճար՝ մատուցելու օրվա մեծահանդես սուրբ պատարագը։

Աջակողմյան և ձախակողմյան դասերում տեղ են գրավել եկեղեցական և աշխարհական պատգամավորներն ու հյուրերը։

Ժամը 11.15-ին սկսվում է սուրբ պատարագը։ Ս. Սեղանին սպասարկում են վարդապետներ, քահանա հայրեր և սարկավագների խումբը։

Կոմիտասյան քառաձայն պատարագի երգեցողությունը կատարում է Մայր Տաճարի երգեցիկ խումբը, վեհ ու դաշնավոր, խմբավար Խորեն Հակոբյանի շնորհալի ղեկավարությամբ։

Ամեն կողմ լույս, խունկ ու խորհուրդ։

Ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետը, շրջապատված բոլոր հոգևոր պետերով, եպիսկոպոսական դասով, Վեհարանից առաջնորդվում է Մայր Տաճար, եկեղեցական թափորով, ժողովրդական խուռներամ բազմության խանդավառ արտահայտությունների ներքո։

Հայ հավատացյալ ժողովուրդն ու ուխտավորները ջերմորեն ողջունում են Հայոց Հայրապետի և քույր եկեղեցիների բարձրաստիճան հոգևորականության հանդիսավոր անցքը դեպի Մայր Տաճար։

«Զի՞ բարի, զի՞ վայելուչ, զի բնակեսցեն եղբարք ի միասին»։

Արդարև, ավելի քան սրտառուչ, թելադրական է ու պատմական օրը, հոբելյանական հանդիսությունների առիթով, Մայր Աթոռի կամարների տակ հանդես եկած քրիստոնեական էկումենիկ ոգին, երբ Վրաց, Ռուս, Կաթոլիկ, Եթովպական, Հայ Եկեղեցու և հայ ավետարանական համայքների հոգևոր պետերը, բարձրաստիճան հոգևորակա-

Հոկտեմբերի 31-ին, Մայր Տաճարում, հոգևոր պետերն ու բարձրաստիճան հոգևորականները սուրբ պատարագի պահին:

նությունն ու հավատացյալները միատեղ են աղոթում հանուն եղբայրության և համագործակցության, Քրիստոսի փառքի համար, Ավետարանի լույսի մեջ և Քրիստոսի սիրով առյուն։

Վեհափառ Հայրապետը, բոլոր հոգևոր պետերը, իրենց պաշտոնի և դիրքի համաձայն, Մայր Տաճարում իրենց աթոռներն են գրավում։

Հանդիսավորությամբ, երկյուղած մթնոլորտում շարունակվում է սուրբ պատարագը մինչև «Հայր մեր»։

Քարոզի պահն է։

Նորին Ամենապատվություն պատարագիչ Պատրիարք Սրբազան Հայրը խոսում է ներշնչումով հետևյալ քարոզը, «Զի այսպիսի իսկ վայել էր մեզ Քահանայապետ, սուրբ, անմեղ» (Եբր. է 26) բնաբանով.

«Հավաքված ենք վերստին այս Տաճարին մեջ, որուն Աթոռին վրա հարյուրավոր հայրապետներ են բազմեր, և որուն Սեղանին առջև բազմաթիվ քահանայապետներ, իրենց ժողովրդին մարմինը իբրև նշխար և արյունը իբրև գինի վերընծայեր են Աստուծո, Եկեղեցվո և հայրենիքի զույգ ու սրբազան սկիհներու մեջեն։ Եկած ենք տոնախմբելու գահակալության տասնամյակը Նորին Ս. Օծության Վազգեն Ա Կաթողիկոսի, Լուսավորչի Աթոռի այժմու Վերադիտողին, որ արժանիքի կոթողի մը պես կկանգնի, և որուն նայելով, կրնանք հայտարարել առաքյալին հետ, թե մեզի ալ այսպիսի Քահանայապետ մը կվայելեր, սուրբ, անմեղ, անարատ, նվիրված հոգիներու ազնվացման և մեր հոգևոր ժառանգության պաշտպանության։

Եկած ենք բոլորս և մեզի հետ ամբողջ հայ ժողովուրդը, հանդիսավոր գիտակցությամբ, որուն խորքը հիացում կկազմե, մեր սերն ու զմայլանքը բերելու այն մեծ Եկեղեցականին, որ ոչ միայն մեր, այլ բովանդակ Քրիստոնեական Եկեղեցվո մեծարելի դեմքերեն մին կրնա նկատվիլ, ապահով հպարտությամբ։

Լուսավորչի Գահուն վրա Իր տասը ատոր տարիներու ծառայությունը կոչումներու ամենեն ազնվագույններեն մեկն է, շնորհիվ Իր անբասիր նկարագրի, համոզումի ծանրության, արդյունաշատ գործունեության, իմացական շնորհներու, ինչպես նաև Իր անձին ներշնչած քաղցր պատկառանքին, որոնք բովանդակ հայ ժողովուրդի գորովի առարկան և մտամուծներու կեդրոնը ըրած են զինքը։

Իրապես անոնք, որ մոտեն կճանչնային Նորին Ս. Օծությունը Իր իղձերու անկեղծությանը մեջ և Մայր Աթոռը իր կարիքներու խորությամբ, զգացին և կզգան, թե Իր ընտրությամբ նոր թվականի մը առավոտը կծագեր Մայր Աթոռի երկնքին ներքև։

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, Մայր Տաճարում, սուրբ պատարագի ժամին:

Հայության լավագույն օրերը կղուգադիպին միշտ իր բարոյական մեծության թվականներուն։ Այդ թվականներեն յուրաքանչյուրին վերև կսավառնի դեմքն ու անունը հավատքի մարդոց, որոնց մեջ միայն կրնար ապրիլ «Աստուծո Հոգին», առաջնորդությամբ ճշմարիտ ուժի։ Այդ ոգիեն գեղեցիկ բաժին մը կա Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա Հայրապետին մեջ։

Առանց այդ ոգիին, ամեն օր մարդուն մեջ ապրող կենդանի տեսիլքին, մենք թմրածներ ենք այս կյանքի մեջ, ավելին՝ պատրանքի զոհեր։ Առանց այդ կենդանի շունչին, մեր խոսքը անզսպանակ կզակներե թափած բարբանջանք է, մեր սիրտը մաղձամաշկ, մեր մարմինը խանձած ոսկրակույտ, իսկ մեր գործը՝ անիմաստ շարժումներու տեսարան մը միայն։ Իզուր չէ ըսված, թե մարդերու ճակատագիրը վարել կարենալու համար, պետք է Աստուծմե կանչված ըլլան մարդիկ և ոչ թե իրենց անձնական փափագներեն և բերումներեն հրմշտկված։

Գործը, զոր տասը տարիներ առաջ ստանձնեց Նորին Ս. Օծությունը, դյուրին չէր։ Բոլորս ալ փոքրիշատե գիտենք, թե Աթոռները գահեր ըլլալե ավելի խաչեր են։ Դժվարություններ շատ հաճախ այնքան մեծ են, որ հրաշքներու պետք կա զանոնք դիմակալելու և նվաճելու համար։ Համայն ազգին վստահությունը առաջին մեկ օրեն այնքան մեծ եղավ իր սիրելի Հայրապետին նկատմամբ, որ սիրով պահանջեց Նորին Ս. Օծութենեն գործելու այդ հրաշքը։ Մայր Տաճարի նորոգությունը, Վեհարանի բարեզարդումը, Հոգևոր Ճեմարանին և տպարանին տրված նոր թափը և Մայր Աթոռի տնտեսության վերականգնումն ու հանձանձումը,— հիշելով միայն շատ կարևորները,— առէջները եղան այդ հրաշքի թեզանին։

Տակավին, Հովվապետի գավազանը առած, շրջեցավ Ան աշխարհե աշխարհ և գաղութե գաղութ, օրհնելով, սփոփելով և հրահանգելով բոլորը Ս. Էջմիածնի գաղափարով և վերածնող Մայր Հայրենիքի զգացումով։ Նորին Ս. Օծության յուրաքանչյուր ճամբորդությունը Սփյուռքի մեր գաղութներուն, միայն լրաբեր կամ լրատար կռունկի մը չուն չէ եղած, այլ մեծ առիթներ համախմբումի և գերագույն ավետումը հայրենիքի գաղափարին և սիրույն։ Ամեն տեղ Նորին Ս. Օծությունը հայրենիքի և Ս. Էջմիածնի զույգ զգացումներուն ոսկի գետն է հոսեցուցեր արտասահմանի մշուշներուն մեջ նստած իր պանդուխտ զավակներու հոգիներուն մեջեն։ Ան այդ զույգ սրբություններուն կենդանի խոսքն է եղած ամենուրեք, բայց մանավանդ անուշ պատկերը, իր անձին շնորհներովը արտափայլ։

Մարդեր կան, որ կպատկանին ժամանակին և մարդեր, որոնք կպատկանին ճշմարտության։ Մեծ մարդը ան է, որ կրնա պատկանիլ թե՛ ճշմարտության և թե՛ ժամանակին։ Վազգեն Ա Կաթողիկոսը թե՛ ճշմարտության և թե՛ ժամանակի մարդը եղավ։ Բարձրորեն կարևորեց այն ճշմարտությունները, որոնք մեր ժողովուրդին, մեր եկեղեցիին և մեր անցյալին են, ապա գիտցավ լուսավորել զանոնք ժամանակի պատշաճ գործունեությամբ, որ իմաստուն տնտեսությունն է իրերու։ Գիտցավ տալ, մեկ խոսքով, «զկայսերն կայսեր և զԱստուծոյն Աստուծոյ»։

Դժվար է անշուշտ արժեքներու համեմատական կշիռը կազմել, սակայն մարդիկ մեծ են համաձայն իրենց ձգտումներուն։ Անոնք, որ կխիզախեն իրենց անձին համար, իրենց անձը միայն կարժեն։ Անոնք, որ կպայքարին ի խնդիր աշխարհի բարիքներուն, աշխարհը կգտնեն լոկ, իսկ անոնք, որ կձգտին իրենցմե անդին, անոնք ամենեն մեծերն են մարդոց որդիներեն, որովհետև ով որ կհավատա կարելիին, իմաստուն է, իսկ ով որ կհավատա հավիտենական արժեքներուն, մեծագույնն է։

Մակդիրներ կան, զորս դժվար է զատել մարդեն։ Ժողովուրդն է, որ զանոնք կուտա և պատմությունը կարձանագրե։ Ինչ որ ժողովուրդը կուտա, ան ճշմարիտ է և անկեղծ, իբրև քաղցրագույն տուրքը հոգիին։ Արտասահմանի մեր ժողովուրդը Վազգեն Կաթողիկոսը տիտղոսած է «սուրբ» մակդիրով. «Սուրբի պես մարդ է»։ Հորդանանի արաբ ժողովուրդը, Նորին Ս. Օծության Հորդանան այցելության առիթով, Անոր տվավ «հրեշտակ» մակդիրը։ Ժողովուրդները կուտան այդ տիտղոսները, որովհետև ենթակային աչքին խորը և դեմքին վրա կտեսնեն լույսեր, տեսիլքներ՝ աշխարհեն ծաթած։

Վեհափա՛ռ Տեր, թույլ տվեք, որ հանուն Հայաստանյայց Եկեղեցվո լրության՝ պաշտոնեության և ժողովուրդին, շնորհավորեմ Ձեր գահակալության տասնամյակը, մաղթելով ի սրտե, որ աստվածային օրհնությամբ տակավին երկար տարիներ Ձեզ վայելել կարենանք Լուսավորչի Գահուն վրա, իբրև իմաստուն լուսարարը այդ սուրբ կանթեղին և ժիր մատուվակը հոգիներուն։ Ապրիք երկար և տեսնեք իրականացումը մեր ժողովուրդի դարավոր երազին, որուն տաճարակերտներեն մեկն եք։

Ողորմած Աստված մեր հայրերուն թող անսասան պահե Լուսավորչի Գահը, ինչպես նաև մեր հայրենի Սովետական Աշխարհը։ Իր վրայեն չանցնի երբեք սև թևը չարիքին, և իր կողերուն չծանրանա բռունցքը բռնավորին։ Թող չսպառի իր հողերեն հայ բաղուկը շինարար և մեր ժողովուրդի սրտեն՝ ուրախությունը մշտնջենական, որպեսզի կարենանք ըսել, հավատքով ու իրավունքով. «Ովսաննա՜, նոռանոռոգ յարուցելոյն»։

«Շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ ընդ ամենեսեան»։

Ամեն»։

Քարոզի ավարտին, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի հանդիսադրությամբ և մասնակցությամբ բոլոր հոգևոր պետերի ու բարձրաստիճան հոգևորականության, Ավագ Սեղանի առջև կատարվում է հայրապետական մաղթանք։

Հոգեհանգիստ

Սուրբ պատարագը նույն հանդիսությամբ շարունակվում է մինչև Արձակման Ավետարանը։

Այնուհետև, Ավագ Ս. Սեղանի բեմի առաջ, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ և բոլոր հոգևոր պետերի և բարձրաստիճան հոգևորականների մասնակցությամբ, կատարվում է հոգեհանգստյան հատուկ պաշտոն ապրիլյան եղեռնի մեր նահատակների խնկելի հիշատակի համար։

Մայր Տաճարի երգեցիկ խմբի մեներգչուհի Լուսինե Զաքարյանի «Յորժամ»-ը, կատարված ապրումով և բարձր արվեստով, տպավորում է բոլոր ներկաներին, խորին հուզմունքներ ստեղծելով ներկաների սրտերի և հոգիների մեջ, հիշատակովը մեր նահատակների։

Ս. Ավետարանի ընթերցումից հետո, Մայր Տաճարի կամարների տակ, հանդիսավոր ու վեհ հնչում է «Գթա՛, Տէ՛ր», հոգեհանգստյան շարականը, տաղանդավոր երգահան Ալեքսանդր Հարությունյանի մշակումով, ապրիլյան եղեռնի նահատակների հիշատակին նվիրված։

Այնուհետև պատարագիչ սրբազանն արտասանում է «Քրիստոս Որդի Աստուծոյ» աղոթքը, ոգեկոչելով հայոց մեծ եղեռնին զոհ գնացած շուրջ 2 միլիոն հայ նահատակներին, «որք կատարեցան ի մեծի պատերազմին, վասն կրօնից և վասն հայրենեաց»։

Ապրիլյան եղեռնի Նահատակների հուշարձանի բացումը

Հոգեհանգստյան արարողությունից հետո, Վեհափառ Հայրապետը, ընկերակցությամբ հոգևոր պետերի, բարձրաստիճան հոգևորականների, եկեղեցական դասի, պատգամա-

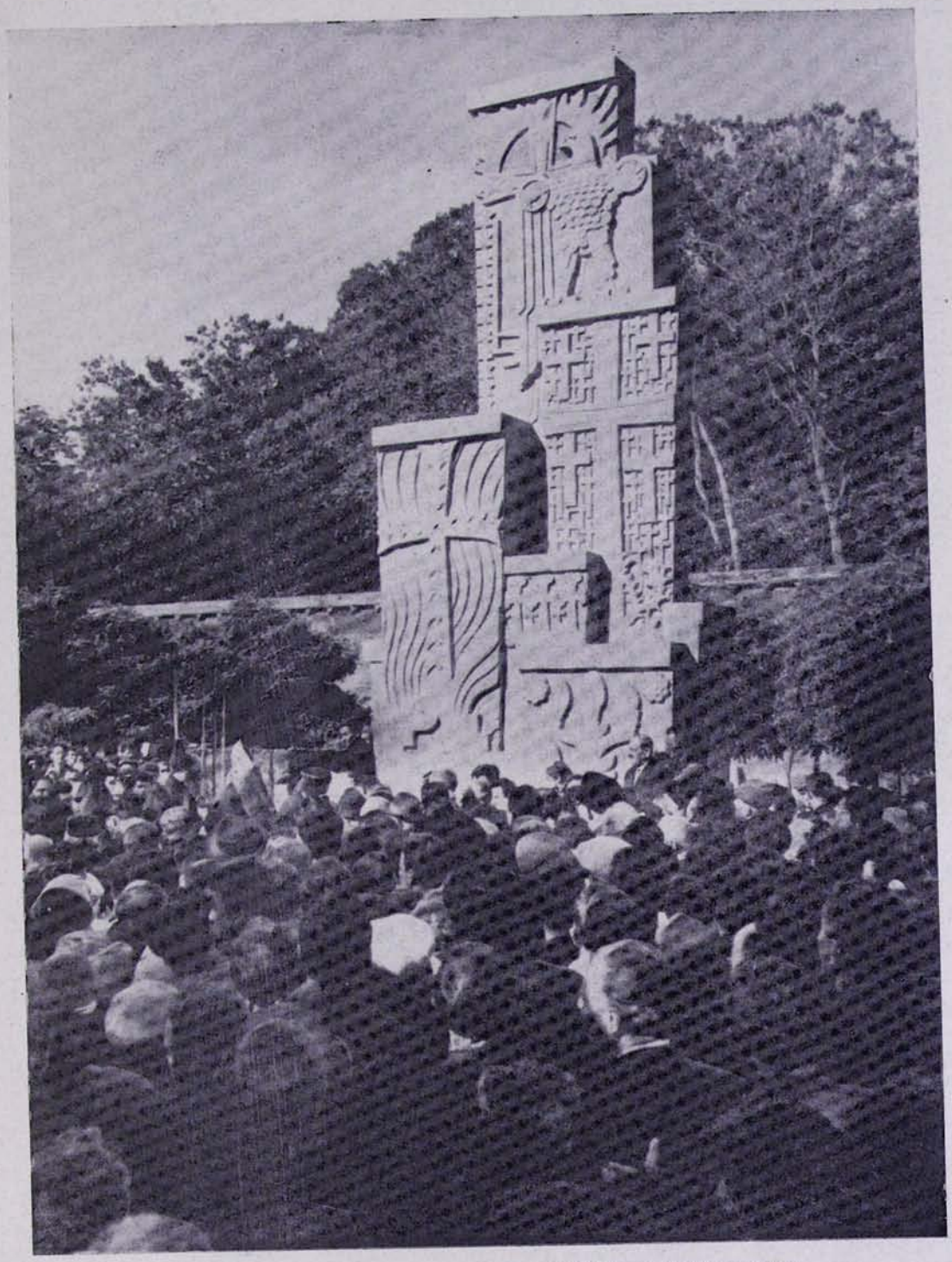

ԱՎԼԻՈՒՐ ԵՎ ՈՒՍՈՒՑԻ ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՀՈՒՇԱՐՁԱՆԸ Ս. ԷՋՄԻԱԾՆՈՒՄ

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, հոգեհանգիստ Նահատակաց հուշարձանի առաջ։

վորների և հյուրերի, առաջնորդվում է Մայր Տաճարի հյուսիսային կողմը կառուցված Նահատակաց հուշարձանի բացումը կատարելու։

Նահատակաց հուշարձանը խաչքարերի համախումբ մի կառույց է, խորհրդանիշը մեր վշտի ու աղոթքի։ Վերասլաց խաչքարերի վրա թևատարած արծիվը հայկական՝ խորհրդանիշը մոխիրներից հարություն առած մեր ժողովրդի և մեր ազգային վերածնության։

Հուշարձանի նախագծի հեղինակն է տաղանդավոր ճարտարապետ Ռաֆայել Իսրայելյանը։

Եղեռնից հիսուն տարի հետո, հայրենի հողը իր ծոցում հավերժացնում է հիշատակը իր նահատակ զավակների, կանգնեցնելով այս փառավոր հուշարձանը, Մայր Աթոռի հովանու տակ։

Հուշարձանի քարե պատվանդանի վրա գրվել է. «Խաչքար աղոթքի և ուխտի, ի հիշատակ 1915 թվի ապրիլյան եղեռնի հայ նահատակների։ Կառուցված 1965 թվին»։

Իսկ հուշարձանի երկրորդ երեսի վրա փորագրվել են աղեղնաձև քարե վահանի մեջ, մեր ժողովրդի արիությունը և ազատագրական պայքարի ոգին արտահայտող հերոս քաղաքների և բնակավայրերի՝ Վանի, Մուսա լեռան, Շապին Գարահիսարի, Հաճընի, Մարաշի, Եդեսիայի, Զեյթունի, Սասունի և Սարդարապատի անունները։

Ժամը 2.30-ն է։

Նորակառույց Նահատակաց հուշարձանը շրջապատված է հայ մարդկանցով, հայ սրտերով։

Հուշարձանը ծածկված է սպիտակ կտավով։ Վեհափառ Հայրապետը կատարում է պաշտոնական բացումը և բոլորի հայացքի առաջ կոթողվում է հուշարձանն իր վեհությամբ։

Բոլորի հիշողության մեջ մի անգամ ևս կենդանանում է մեր ժողովրդի նահատակ զավակների, նահատակ մտավորականների, արվեստագետների, հոգևորականների համբուրելի հիշատակը։

Արցունք կա բոլորի աչքերի մեջ։

Ամենապատիվ Տ. Եղիշե Պատրիարքն օրհնում է Նահատակաց հուշարձանը:

Այո՛, չեն մեռել մեր նահատակները, ապրում են նրանք մեզ հետ, մեր այսօրվա վերածնված կյանքի մեջ, հայրենի հողի վրա։

Եվ մտածում է յուրաքանչյուր հայ մարդ, որ ներկա է հուշարձանի բացման, որ 45 տարի առաջ, ընդմիշտ վերացան եղեռնը, վիշտը, որբությունը, սկիզբ դրվեց մեր ազգային ճշմարիտ վերածննդյան և կատարվեց մեր նահատակների իղձը, երազը։

Հայ ժողովուրդը տիրացավ իր հողին, ազատության, ստեղծեց հայրենիք, պետականություն, ապահով ու խաղաղ կյանք։

Իզուր չի անցել թափված արյունը. «Ե՛կ, շունչ, ի չորից հողմոց, և փչեա՛ ի մեռեալս յայսոսիկ և կեցցեն»։ Եւ եմուտ ի նոսա շունչն, և եղեն կենդանի, և կանգնեցան կացին ի վերայ ոտից իւրեանց ժողովուրդ բազում յո՛յժ յո՛յժ»։

Մեր օրերում էլ կրկնվեց Եզեկիելյան տեսիլքը, հայ ժողովուրդը գիտեցավ իր նահատակությունը վերածել հաղթանակի։

Հուշարձանի բացման արարողության ժամն է։

«Օրհնեսցի և սրբեսցի խաչքարս նահատակաց հայոց, որք կատարեցան յաւուրս մեծի եղեռնի, յամի Տեառն հազարերորդի ինն հարիւրերորդի տասներորդի հինգերորդի, վասն Եկեղեցւոյ և վասն Հայրենեաց։ Այս նշանաւ սուրբ խաչիս և Սուրբ Աւետարանաւս և աւուրս շնորհիւ, անուամբ Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից»։

Խաչքարի օրհնության աղոթքը բարձրանում է, տարածվում Արարատյան դաշտով մեկ, հասնում Արևմտյան Հայաստանում նահատակված մեր անշիրիմ մարտիրոսների նվիրական աճյուններին, որպես «ցօղ քաղցրութեան»։

Բոլոր հավաքվածները, միաբերան և հուզումնախառն, երգում են հայոց հուզիչ «Տէր ողորմեա»-ն, որը որպես աղերս բարձրանում է դեպի երկինք։

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը *բարձրանում է պատվանդանի վրա, իր ուխտի և աղոթքի սրտառուչ խոսքն ասելու.*

«Այս տարի, ապրիլի 24-ին, Մենք օրհնեցինք այս հողը, որպեսզի այստեղ մարմին առնե կոթող մը, նվիրված 1915 թվականի հայոց մեծ եղեռնի զոհերու հիշատակին: Ահա՛ այդ կոթողը, խորհրդանիշը հայոց վշտին, խորանը մեր աղոթքին, վեմը մեր ուխտին: Դիտեցե՛ք պայն, խաչքարերու համախումբ հորինվածք

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, Վեհափառ Հայրապետը ուխտի և աղոթքի խոսք է ասում Նահատակաց հուշարձանի բացմանը:

մըն է ան, որ կապրի, կշարժի և դեպի երկինք կտանի վիշտը ամբողջ ժողովուրդի մը, որ մեզի հետ կբաժնե համայն մարդկությունը, որովհետև անոր ծոցին մեջ, հիսուն տարիներ առաջ, հնարավոր դարձավ պատմության մեծագույն ողբերգություններեն մին, առաջին ցեղասպանությունը մեր դարուն:

Այս խաչքարը դեպի երկինք կտանի նաև մեր աղոթքը մոտ երկու միլիոն մեր նահատակ վավակներուն հոգիներու խաղաղության և լուսավորման համար: Անոնք գերեզման իսկ չունեցան այս աշխարհի վրա, սակայն մեր սրտերը կվկայեն, թե «նոցա է արքայութիւն երկնից», վի անոնք հալածվեցան վասն արդարության և նահատակվեցան վասն Հիսուսի և վասն ազատության:

Այս խաչքարը թող մինչև երկինք բարձրացնե նաև մեր ուխտը, հավատարիմ մնալու մեր նահատակներու տեսիլքներուն և կտակին, մեր ուխտը՝ փնտռելու և գտնելու անոնց գերեզմանները և պաշտելու այն հողը, որ անոնց արյամբ ներկվեցավ:

Այս օրեն սկսյալ սրբավայր մըն է այստեղ, նվիրված մեր ողբերգական անցյալին, մեր վոհ-

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, եկեղեցական թափորը
Վեհարանից ուղղվում է դեպի Մայր Տաճար:

ված եղբայրներու և քույրերու հիշտակին, մեր ժողովուրդի ինքնապաշտպանության հերոսամարտերուն, մեր ազգային ուխտին:

Այստեղեն մեր հայացքը կուղղվի նաև դեպի մեր ազգի վերածնունդը և դեպի մեր գալիքը, դեպի հայոց ապագան:

Հայ ժողովուրդի վերածնունդը կենսագործված է, ապահովված ու ամրապնդված արդի հայ պետության, Խորհրդային Հայաստանի կենդանի գոյությամբ, անոր հարաճուն վերաշինությամբ ու վերելքով, եղբայրական ժողովուրդներու մեծ ընտանիքին՝ Խորհրդային Հանրապետություններու միության մեջ: Մեր նահատակներու ոգեկոչման հիսնամյակը և համազգային հարգանքը անոնց հիշատակին նվիրված, պատմական հանգրվան մըն է, ուր կհանդիպին Հայաստանի և Սփյուռքի հայության ապրումներուն, որոնումներուն և երազանքներուն բոլոր ճամբաները, հանգրվան մը, ուրկե սկիզբ կառնե այն միակ իրական ուղին, փրկարար ուղին հավերժական Մայր Հայաստանին, այն միակ ուղին, ստեղծարար ուղին, որ կապահովե հաղթական երթը հայոց պատմության:

Հաստատ, միակամ, անայլայլ կանգնած այս վեմին վրա, ուխտենք առավել զորացնել, առավել վերաշինել ու շքեղացնել Հայրենիքը մեր, այս ապրող ու շնչող, ամեն ժամ նոր կյանք, ամեն ժամ նոր ուժ, ամեն ժամ նոր լույս ու երակ մեկի պարգևող Մայր Երկիրը Մեր: Վերածնած Մայր Երկիրը մեր սկիզբն է մեր բոլոր ուրախություններուն: Անոր կյանքն ու շահը համագումարն է բոլոր ճշմարտություններուն:

Աղոթքի և ուխտի այս խաչքարի առաջ, մեր հայացքները ուղղած դեպի երկինք և դեպի աշխարհ, կոչենք մարգարեաշունչ մեր բանաստեղծներու արդար ու պայծառ հավատքով կեղուն՝

Հարգա՜նք քեզ, նահատակ ժողովուրդ մեր.
Հարգա՜նք քեզ, վերածնած ժողովուրդ մեր.
Հարգա՜նք քեզ, հավիտենական ժողովուրդ մեր:

«Քաջալերեցարուք և զօրացին սիրտք ձեր, ամենեքեան ոյք յուսացեալ էք ի Տէր» (Սաղմ. Լ 25):

Ամեն»:

Մայրավանքի շրջափակում հավաքված խուռներամ բազմությունը արցունքով, ջերմ հուզումով է լսում հայրենասեր Հայրապետի ուխտի և աղոթքի խոսքը, որպես բովանդակ հայության զգացմունքների, խորհրդի և իղձերի կենդանի արտահայտությունը։

Հուշարձանի բացման արարողությունը վերջանում է միաբերան երգված «Հայր մեր»-ով։

Հանգչեցե՛ք խաղաղ ու հպարտ, մեր թանկագին նահատակներ, մենք ձեզ չենք մոռանա։

Փա՜ռք մեր նահատակներին։ Նրանք մեռան, որ մենք ապրենք և ապրեցնենք նրանց անունն ու գործը, երազն ու պատգամը, մեր և գալոց հայ սերունդների հիշողության մեջ։

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 10-րդ տարեդարձի հանդիսությունը Վեհարանում

Հոկտեմբերի 31-ին, կիրակի, *հետմիջօրեի ժամը 3-ին, նահատակաց հուշարձանի բացման հանդիսավոր արարողությունից հետո, Վեհափառ Հայրապետը, հոգևոր պետերը և բոլոր պատգամավորներն ու հյուրերը, հանդիսավորապես առաջնորդվում են Վեհարանի շքեղազարդ գահասրահը, ժողովրդական խանդավառ արտահայտությունների և սրտագին բարեմաղթությունների ներքո։*

Եկեղեցական մեծահանդես թափորը, «Օրհնեցէք զՏէր» և «Որ զշնորհս» շարականների երգեցողությամբ, հասնում է Վեհարանի շքամուտքի առաջ և բարձրանալով երկրորդ հարկ, մուտք է գործում գահասրահ։

Վեհափառ Հայրապետը բազմում է Իր Գահի վրա, շրջապատված արքեպիսկոպոսներով, եպիսկոպոսներով, հոգևորական ամբողջ դասով։

Քույր եկեղեցիների բոլոր հոգևոր պետերը գրավում են իրենց համար հատկացված մասնավոր աթոռները։

Պատգամավորներն ու հյուրերը, ուխտավորներն ու պաշտոնական անձինք տեղ են գրավել գահասրահում։

Հանուն Մայր Աթոռի միաբանության և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասներորդ տարեդարձը շնորհավորում է Մայր Տաճարի լուսարարապետ և Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ Տ. Հուսիկ եպիսկոպոս Սանթուրյանը, ջերմ բարեմաղթություններով, երախտագիտությամբ և որդիական անկեղծ զգացմունքներով։

Ռումինահայ ծանոթ մտավորական, ուխտավորաբար Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնում գտնվող Հ. Ճ. Սիրունին ընթերցում է հետևյալ հուզիչ ուղերձը.

«Հանուն անոնց, որ գացին ու ետ չդարձան, թույլ տվեք ինձ՝ կարմիր հունձքեն ճողոպրած համեստ մտավորականիս, ընդհատել այս աղվոր պահը ու ձեզ տանիլ սուգի կոթողին։

Նվիրական այս անկյունին մեջ, ուր դարերը կգրկախառնեն իրենց ավանդություններն ու իրենց հավատքը, Հայ Եկեղեցին ուխտի պատ մը կանգնեց այսօր, խորհրդավոր այդ հուշարձանը, որպեսզի անով հավերժացնե հիշատակը մեծ եղեռնի զոհերուն։

Խորհրդանշանն է այդ քարը հայ ժողովուրդի երկար Գողգոթային։ Ան պիտի դարերուն պատմե ոչ միայն զարհուրելի եղեռնը, որուն զոհ գնաց ժողովուրդի մը կեսը իր հույսերուն ու իր տքնության հրաշալի մեկ պահուն, մեզմե կես դար առաջ, այլ բոլոր սպանդները հայոց պատմության, երբ թշնամիները ոտքի կոխան ըրին հայրենի հողը և ավերեցին հայ օջախները։

Այս քարը կխորհրդանշե նաև հայ ժողովուրդի տևելու կամքը և անոր կիրքը բարձունք հասնելու։ Մեծ եղեռնը և բոլոր եղեռնները պիտի չըլլային, եթե հայ ժողովուրդը բռնկած չըլլար լույսի ծարավով և առաջ չանցներ իր շուրջիններեն։ Ան զոհն եղավ իր հոգեկան ձիրքերուն, ժայռերեն վեր իր մագլցումին, իր թռիչքներուն բարձունքներեն ալ վեր։ Եվ սակայն ամեն աղետե հետո, դարձյալ կանգնեցավ ոտքի, դարերն ու

ցեղերը վերստին թողուց ետև, ու միշտ սուրաց առաջ, շփոթության մատնելով իր թշնամիները։

Այս քարը պիտի վկայե աշխարհին, թե վերջին այս եղեռնը, որ ամայացուց Հայոց երկիրը, իր նմանը դեռ ունեցած չէր հայ ժողովուրդի պատմության մեջ, որովհետև անանխընթաց էր եղեր վայրագությունը, որով մարդիկ հոշոտեցին ցեղ մը, զիրենք գլած ըլլալու աններելի իր մեղքին համար, և մանավանդ թումբն եղած ըլլալուն համար անոնց ցնորքներու ճամբուն վրա։ Եղեռնը դարբնվեր էր բազմաթիվ տասնյակ տարիներու ընթացքին, այն օրեն ասդին, երբ Թուրան հասնելու ցնորքը քանի մը սերունդ վարակեր էր ետևե ետև, պոռթկալու համար իր ամենեն պատեհ ժամուն։ Հայը միակ խութն էր եղեր իր դահիճներուն ճամբուն վրա, ու զայն հարթելու ավելի նպաստավոր ժամ չկար, քան հավոր այն պատերազմը, երբ ճիվաղը կրնար ազատ հոշոտել իր զոհը։

Բայց այս քարը պիտի հիշեցնե նաև գալոց սերունդներուն, թե այն օրերուն, երբ հայ ժողովուրդը, լքված ու անպաշտպան, կնահատակվեր շարշարանքներուն բոլոր տեսակներով, ընդվզումի վսեմ պահեր ևս ունեցավ, ու իր դահիճներուն դեմ ծառացավ Շաբին Գարահիսարի եղերական մարտնչումներուն ու դյուցազնական Եդեսիո մեջ, Մուսա լեռան հերոսավեպը հորինեց ու թշնամին շշմեցուց Վասպուրականի քաջության առջև, ինչպես ծառացեր էր բազմիցս Զեյթունի և Սասունի մեջ, ու շատ չանցած այն օրերեն, երբ դահիճը իր դիվական ծիծաղով կավետեր աշխարհին, թե հայկական դատ այլևս չկա, ան իր վերջին մաքառումներուն մեջ նոր պատմություն կստեղծեր և անոր առաջին էջերուն վրա կարձանագրեր Սարդարապատն ու Ղարաքիլիսան։

Այս քարը շիրիմն է անոնց, որոնք դամբան չունեցան և իրենց աճյունը հանձնեցին Հայոց աշխարհի դժբախտ ձորերուն ու կիրճերուն, զայն երթալով փռել մինչև Դեր-Զորի անապատներուն մեջ։ Անոնց աճյունը ահա կես դար է հայ ժողովուրդը կպտտցնե իր հոգիին մեջ աշխարհե աշխարհ նվիրական մասունքի մը պես, ու հիմա զայն բերեր պահ կուտա հայ հողին, իր մոր տաքուկ գրկին մեջ։

Բոլոր ժողովուրդները հավերժական կրակ բռնկցուցին անծանոթ հերոսին համար, որուն աճյունին կերթան խոնարհիլ հանդիսական պահերու, իրենց պաշտամունքը ձոնելու համուն սերունդի մը, որ իր արյունը թափեց իր հայրենիքին համար, մաքառելով ի սեր անոր փառքին, մեռնելով որպեսզի ապրի ան։

Հայ ժողովուրդը այս քարին տակ կդնե այսօր ոչ միայն նվիրական այն անունները, զորս դահիճը գնաց խլել իրենց բույրներեն, մոխիրի վերածելե առաջ հայ օջախները, այլ բոլորը անխտիր, անոնք, որ ինկան հայ ժողովուրդի անցյալ փառքին ու վաղվան վերելքին համար։

Թշնամին, այո՛, ջարդեց մեզ, բայց մեռցընել չկրցավ։ Ճիշտ է, ան խամրեցուց հայ մտքին ամբողջ ծաղիկը իր զմայլելի փթթումին մեջ դեռ, չքացուց հայ ժողովուրդի կեսը ու ամայացուց մեր հայրենի հողերը։ Ճիշտ է, ան պահ մը կարծեց, թե հայ ժողովուրդը այլևս գոյություն չունի։

Ան չգիտցավ միայն, որ չեն մեռնիր ժողովուրդները, երբ մեռնիլ չուզեն։ Ան չկրցավ սերմն ալ մեկտեղ մեռցնել։ Զորս հովերուն նետեց ան իր զոհերուն աճյունը ու չմտածեց, որ օր մը կրնա դարձյալ ծիլ արձակել ան ու նոր հայրենիք ստեղծել իրեն։

Այս քարին տակ բոլորը կհանգչին հիմա, նվիրական այս անկյունին մեջ, ուր դարերը թողեր են իրենց ավանդություններն ու սրբությունները, Մայր Տաճարի սավերին մոտիկ, դրացնությանը մեջ խունկին ու շարականներուն, ու հայրենի անուշ հողին տակ, որուն վրա հայ ժողովուրդը իր ապագան կկերտե ահա։

Ալևոր լեռան անուշ հովանին միշտ պիտի հսկե այս քարին վրա, և հազար ու մեկ եկեղեցիներու ավերակներեն բարի ոգիներ ամեն գիշեր այցի պիտի գան անոր, դարերը պիտի եղբայրանան անոր շուրջ, ու թափոր կազմած, վաղվան պիտի քալեն սեգ ու հաղթական...։

Եվ աճյունները, զորս մեր գուրգուրանքը կբերե զետեղել այսօր սույն քարին ներքև, պիտի հրճվին ամեն անգամ, որ նվիրական այս Տաճարը անցյալ դարերուն փառքը ղողանջե, ու պիտի խաղաղ քնանան, լսելով աշխատանքի նոր երգը և հայոց դաշտերուն նոր հորովելը...»։

Գահասրահում կատարվող հանդիսությունը վերջանում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի օրհնության և շնորհակալության ջերմ խոսքով։

Բոլոր ներկաները աջահամբույրով շնորհավորում են Նորին Ս. Օծության գահակալության տասնամյակը։ Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը մի անգամ ևս ընդունում է Հայ Եկեղեցու և հայ ժողովրդի ներկայացուցիչների, մտավորականության և ժողովրդի անայլայլ հարգանքի և երախտագիտության սրտագին տուրքը, արևոտ կյանքի և բազմարդյուն հովվապետության սրտառուչ մաղթանքները։

Գոհաբանական մաղթանք Մայր Տաճարում «վասն հաստատութեան Սրբոյ Եկեղեցւոյ և վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի»

Նոյեմբերի 1-ին, երկուշաբթի, առավոտյան ժամը 11-ին, Մայր Տաճարում, հանդիսավոր իրադրության մեջ, տեղի է ունենում գոհաբանական մաղթանք՝ «վասն հաստատութեան Սրբոյ Եկեղեցւոյ և վասն խաղաղութեան ամենայն աշխարհի»։

Գոհաբանական մաղթանքին ներկա են բոլոր հոգևոր պետերը, բարձրաստիճան հոգևորականությունը, պատգամավորներ ու հյուրեր, մտավորականներ, արվեստագետներ, մամուլի ներկայացուցիչներ, թղթակիցներ և հավատացյալների հոծ բազմություն։

Զանգերի զողանջի տակ, եկեղեցական թափորը Վեհարանից առաջնորդվում է Մայր Տաճար, ուր տեղի է ունենում մասնավոր գոհաբանական մաղթանք՝ սուրբգրական ավուր պատշաճի ընթերցումներից, շարականներից, աղոթքներից և քարոզներից բաղկացած։

Արդարև, այսօր ոչ միայն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու, հայ ժողովրդի, այլ նաև բոլոր եկեղեցիների, կրոնների և աշխարհի համար չկա ավելի կենսական, այժմեական և առաջնահերթ հարց, քան խաղաղության պահպանումը և ամրապնդումը ողջ երկրագնդում։

Եվ ահա էջմիածնում հավաքված քրիստոնեական քույր եկեղեցիների պետերը, հոգևորականներն ու աշխարհիկ պատգամավորությունը աղոթում են, որ խաղաղություն լինի երկրի վրա և հաշտություն, համերաշխություն ազգերի միջև, պատերազմը օրենքից դուրս հռչակվի, իբրև աշխարհի մեծագույն չարիքը և ոճիրը Աստուծո և մարդկության դեմ։

Մայր Տաճարում բոլորի խոհերն ու զգացմունքները թևածում են այդ պահին խաղաղության մասին։

Բայց մանավանդ Հայ Եկեղեցին ու հայ ժողովուրդը կարիքն ունեն մնայուն խաղաղության, որովհետև մենք հաճախ որպես Եկեղեցի և ժողովուրդ, ամենից շատ տառապել ենք անցյալում ահավոր չափերով, կյանքի և ինչքի անապահովության պայմաններում և հաճախ նահատակվել։

Ահա թե ինչու մենք, առավել քան որևէ այլ ժողովուրդ, կարիքն ունենք խաղաղության և ապահով կյանքի։

Գոհաբանական մաղթանքի ավարտին, խաղաղության նվիրված խոսքով հանդես է գալիս Մայր Տաճարի լուսարարապետ Տ. Հուսիկ եպիսկոպոս Սանթուրյանը.

«Յանուն Հօր և Որդւոյ և Հոգւոյն Սրբոյ։ Ամէն»։

«Ողորմութիւն և նշմարտութիւն պատահեսցին,
Արդարութիւն և խաղաղութիւն համբուրեսցին»։
(ՍԱՂՄ. ՁԴ 14)

Հավաքվել ենք բոլորս մեր սրտի ու հոգու ամենաջերմ մաղթանքներն ու աղոթքներն անելու հայ ժողովրդի Սրբություն Սրբոց, բազմադարյան Ս. Էջմիածնի կամարների տակ, աշխարհի խաղաղության, եկեղեցիների հաստատության ու ժողովուրդների բարեկամության համար. «Զի լռեսցին պատերազմունք, դադարեսցին յարձակմունք թշնամեաց, տնկեսցի սէր և արդարութիւն ի յերկրի»։

Դարեր շարունակ, այս Ս. Տաճարում զոր ու գիշեր, հնչել է մեր ժողովրդի խաղաղության աղոթքը մեր աշխարհի խաղաղության համար, որովհետև մի ժողովրդի արդար իղձը եղող խաղաղ ապրելու իրավունքը մեզ համար եղել է երազանք, ու մնացել որպես մի գաղափար, որը մեր ժողովրդի պատմության ընթացքում քիչ անգամ ենք մենք ազգովին կարողացել շոշափել ու զգալ։ Եթե քրիստոնեական կոթող համարվող բազում տաճարների մեջ դարերի ընթացքում հնչել են զանգերը՝ ուրախություն ու հոգեկան մխիթարություն պարգևելու իրենց հավատացյալներին, կրոնական հանդիսավոր տոնակատարության կամ թաղդրության և կամ այլ ազգային հանդեսների առիթներով, ապա մեր տաճարներում մեր տոները հաճախ սրբապղծվել են, և դեռ սուրբ պատարագի խունկի բույրը ու սաղմոսների քաղցրալուր մրմունջը իրենց շրթներին, մեր հայրապետներն ու իշխանները, մեր ժողովուրդն ամբողջ, ստիպված են եղել իրենց կյանքի ու արյան գնով պաշտպանել իրենց սրբազան հավատը, իրենց հայրենի հողն ու ազատությունը։

Երեքհազարամյա մեր պատմության ամբողջ ընթացքում, անթվելի են մեր ժողովրդի տառապանքները բարբարոս նվաճողների ձեռքից ու մաքառումները օտար բռնակալների դեմ, ի պաշտպանություն իր ազգային սրբությունների և երկրի խաղաղության։ Սակայն այն, ինչ տեղի ունեցավ 1915 թվականին, երբ սուլթանական Թուրքիայի կառավարության կողմից որոշվեց հիմնովին բնաջնջել դարերով իր հայրենի հողի վրա խաղաղ աշխատանքով ապրող մեր ժողովրդին և ոճիրը իրագործվեց քաղաքակիրթ աշխարհի աչքի առաջ, ահասարսուռ պայմաններում, այդ մոռանալ հնարավոր չէ։ Այսօր մենք մխիթարված ենք ու հպարտ ներկա հայ հայրենիքի ու ժողովրդի վերա-

ծնունդով, սակայն մեր նահատակ հայրերի արյունը մեզանից պահանջում է չմոռանալ նրանց արդար հիշատակը։ Մայր Աթոռի բակում կառուցված հուշարձանը խորհրդանշանն է մեր զգացմունքների։

Այսօր ժողովուրդները լավ են գիտակցում և զգում խաղաղության, արդար խաղաղության անհրաժեշտությունն ամբողջ աշխարհում։ «Խաղաղություն աշխարհին» հասկացությունը, մեր օրերում, դադարել է տեղական բույթ կրելուց, որովհետև խաղաղությունը-կենաց և մահու խնդիր է դարձել բոլոր ժողովուրդների համար, բոլոր ցամաքամասերում։ Ստեղծվել է խաղաղության կողմնակիցների համաշխարհային հզոր շարժումը, ինչպես նաև Պրագայի քրիստոնեական եկեղեցիների խաղաղության խորհուրդը, որոնց սեպուհ պարտականությունն է պաշտպանել ժողովուրդների արդար իրավունքները, ու թույլ չտալ պատերազմի ահավոր ողբերգությունը աշխարհի վրա։ Ահա թե ինչո՞ւ այսօր պատմական պահ ենք ապրում բոլորս, մեր մեջ ու մեզ հետ տեսնելով քույր եկեղեցիների գահակալների, քրիստոնեական տարբեր եկեղեցիների բարձրաստիճան ներկայացուցիչների, եկած մեզ հետ աղոթելու աշխարհի խաղաղության ու եկեղեցիների հաստատության համար։ Այս երևույթը, ինչ խոսք, որ հոգևոր մխիթարության մեծ աղբյուր է բոլորիս համար, նաև մի քայլ, մի ավանդ քրիստոնեական եկեղեցիների ճշմարտապես համագործակցության ու տարբեր դավանանքների ժողովուրդների բարեկամության գործում։

Եկեղեցիների մերձեցման ու միության աստվածահաճո այս շարժումը, որ սկսվել է, մաղթում ենք, որ հետզհետե իր լրման հասնի և այդ հոգևոր միությունն ինքը ևս հզոր ազդակ լինի մարդկության մեջ խաղաղության պահպանման և ամրապնդման համար։ Հայ Եկեղեցին միշտ պատրաստ է այդ սրբազան գործին իր լրման մուծել ու իր ամբողջ գործակցությունը բերել, որովհետև խաղաղության պաշտպանության գործը գերազանցապես համապատասխանում է ինչպես մեր ժողովրդի, այնպես էլ Քրիստոսի Եկեղեցու կոչման և առաքելության։ «Քրիստոնեությունը,— ինչպես ասում է ազգիս Վեհափառ Հայրապետը,— էապես սիրո և խաղաղության առաքելություն մրն է մարդկային աշխարհի մեջ։ Քրիստոսի Ավետարանը սիրո և խաղաղության աստվածային ավետում մրն է։ Ինքը Քրիստոս Իշխան է խաղաղության և Արեգակ արդարության»։

Սաղմոսերգուն, դարեր առաջ, պատգամում էր. «Ողորմութիւն և ճշմարտութիւն պատահեսցին, արդարութիւն և խաղաղութիւն համբուրեսցին»։ Սակայն բարի ցանկությունն ու գեղեցիկ խոսքերը մարդկանց բավական չեն։ Ժողովուրդները իրե՛նք պետք է պայքարեն ու հասնեն այդ օրվան։

Այս գաղափարների լույսի տակ, Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին, Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի գլխավորությամբ, երջանկահիշատակ Տ. Տ. Գևորգ Զ հայրապետի օրերից սկսած և Նորին Ս. Օծություն Տ. Տ. Վազգեն Ա. Կաթողիկոսի գահակալության տասը տարիներին, իր աղոթքներն է միացրել քույր եկեղեցիների և բարի կամքի տեր միլիոնավոր մարդկանց աղոթքներին և իր ճիգերը միացրել միջազգային խաղաղության պաշտպանության ջանքերին։

Այս տարի, Հելսինկիի խաղաղության համաշխարհային խորհրդի կազմակերպած համագումարում, հնչում էր Հայոց Հայրապետի ձայնը ի պաշտպանություն աշխարհի խաղաղության. «Այսօրվա աշխարհին, որ կառուցի անորոշութեան, վախ և համաշխարհային երրորդ պատերազմի սպառնալիքեն, մենք, քրիստոնյաներս, պետք է ցույց տանք սիրո և խաղաղության ճանապարհը, համագործակցության և խաղաղ գոյակցության ճանապարհը։ Հանուն մեր կրոնական հավատքին, հանուն Քրիստոսի Ավետարանին, պետք է պատերազմը հայտարարել օրենքեն դուրս և բոլոր ճանապարհները փակել անոր առջև»։

Խաղաղության ձգտող ողջ մարդկությունը և քրիստոնեական բոլոր եկեղեցիները լցված են լավատեսությամբ և հավատում են սրտեռանդն, որ միացյալ ջանքերով, աղոթքով և սուրբ աշխատանքներով կարելի կլինի վերջապես պահպանել խաղաղությունը և իրագործել Աստուծո կամքը այս աշխարհի վրա՝ «Յերկիր խաղաղութիւն, ի մարդիկ հաճութիւն»։

Մարդկությունը կարող է և պետք է ապրի առանց պատերազմների, մարդկային արժանապատվության պահպանումով և ազգերի արդար իրավունքների ապահովությամբ։

Թո՛ղ չքանան պատերազմի մահաբեր ամպերը և մարդկության վրա միշտ մաքուր մնա խաղաղության երկնակամարը։

Թո՛ղ ամենաբարի Աստուծո օրհնությունը իջնի երկրագնդի խաղաղասեր բոլոր ժողովուրդների, բոլոր կրոնների և հավատացյալների վրա։

Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցին հանապազ աղոթում է. «Խաղաղութեամբ քով, Քրիստոս Փրկիչ մեր, որ ի վեր է քան զամենայն միտս և զքանս, ամրացո զմեզ և անեւկիր պահեա յամենայն չարէ»։ Ամեն»։

Այնուհետև Մայր Տաճարում տեղի է ունենում հոգևոր երաժշտության համերգ։

Մայր Տաճարի երգեցիկ խումբը ապրումով և խորունկ հավատով կատարում է «Սուրբ Սուրբ»-ը, «Ամեն հայի սրտից բխած» հայրապետական մաղթերգը, «Մնոկայա լետո» և «Կոսբադի Բաբելա» ռուսական հոգևոր երգերը։

Հոգեշնորհ Տ. Արսեն վարդապետ Բերբերյանը հուզումով երգում է «Ի գերեզման յարուցելոյն» տաղը։

Տաղանդավոր մենեռգչուհի Լուսինե Ջաֆարյանը շնորհալիորեն կատարում է «Աչքն ծով ի ծով» նարեկաշունչ տաղը և «Ավե Մարիա»-ն։

Արդարև, մեր սրտագին մաղթանքն է, որ չքանան երկնակամարի վրա բոլոր մահաբեր ամպերը և մարդկության վրա միշտ անամպ փայլի խաղաղության և հաճության կապույտ երկնակամարը։

Հանդիսավոր նիստ Վեհարանում նվիրված Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասներորդ տարեդարձին

Նոյեմբերի 1-ին, երկուշաբթի, հետմիջօրեի ժամը 1-ին, Վեհարանի հանդիսասրահում, Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետի բարձր նախագահության տակ, տեղի է ունենում հանդիսավոր նիստ, նվիրված Նորին Ս. Օծության գահակալության տասնամյակին։

Նախագահության սեղանի շուրջ տեղ են գրավել բոլոր հոգևոր պետերը՝ Համայն Վրաց Կաթողիկոս-Պատրիարք Նորին Սրբություն Տ. Եփրեմ Բ-ը, Հայ Կաթողիկե Պատրիարք Նորին Ամենապատվություն Տ. Իգնատիոս Պետրոս Պաթանյանը, Երուսաղեմի հայոց Պատրիարք Նորին Ամենապատվություն Տ. Եղիշե Արքեպիսկոպոս Տերտերյանը, Տ. Իոսաֆ Միտրոպոլիտը, Հաբեշական եկեղեցու ներկայացուցիչ Աբունա Պետրոս Միտրոպոլիտը, Մերձավոր Արևելքի հայ ավետարանական համայնքների միության նախագահ վերապատվելի Հովհաննես Անարոնյանը, Տ. Մամբրե, Տ. Սիոն, Տ. Սերովբե, Տ. Տանատ արքեպիսկոպոսները։

Նախագահության սեղանի շուրջ է նաև Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ Կ. Դալլաքյանը։

Նախագահության կազմում են նաև վարպետը՝ Մ. Սարյանը, պրոֆ. Ա. Առաքելյանը և Ս. Քարյանը։

Վեհարանի հանդիսությանց ընդարձակ սրահը լիքն է հոգևոր և աշխարհիկ պատգամավորներով, հյուրերով, մտավորականներով և մամուլի ներկայացուցիչներով ու թղթակիցներով։

Հանդիսությանց բացումը կատարում է Երուսաղեմի հայոց Ամենապատիվ Սրբազան Պատրիարք Հայրը հետևյալ ջերմ ուղերձով.

«Մարդեր կան, որոնք կրնան բառով մը կամ առավելագույն՝ նախադասությամբ մը բարացուցվիլ։ Նորին Ս. Օծությունը չէ այդ մարդերեն։ Եթե կարելի ըլլար Վեհափառի անձեն բխող լույսը պրիսմակել և մեզի հասկընալի կարողություններու վերածել, մատնանշելու համար համադրությամբ իր արժանիքներուն, պիտի ունենայինք իր մտքի և հոգիի շնորհներու կողքին նախ վարչական մարդը։ Մեկը, որ կրցավ տասը տարիներու իր պաշտոնավարության ընթացքին, իբրև Գահակալը Լուսավորչի Աթոռին, «Տալ զկայսերն կայսեր և զԱստուծոյն Աստուծոյ», գիտցավ ոսկի օղակը ըլլալ Ս. Էջմիածնի, հայրենիքի և արտասահմանի միջև, իրական հովվի և հոտի սրտառուչ պատկերով, գիտցավ հարաբերության մեջ դնել Հայաստանյայց Եկեղեցին ընդհանուր քրիստոնեական շարժումներու հետ, միշտ բարձր պահելով Մայր Աթոռի հմայքն ու վարկը։ Նորին Ս. Օծության օրով էր, որ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը իրական ուխտավայր մը դարձավ, հայրենի հողին մագնիսով և Ս. Էջմիածնի ճառագայթով։

Նորին Ս. Օծության երկրորդ արժանիքը իր շինարարությունն է։ Զափազանցություն պիտի չըլլար, եթե ըսեի, թե չորս հարյուր տարիներե ի վեր Ս. Էջմիածինը չէ ունեցած այն շքեղ կերպարանքը, զոր այսօր ունի, իբրև շենք, իբրև հարդարանք ու զարդարանք։ Ոչ միայն մենք, այլ նաև օտարազգի ուխտավորներ և զբոսաշրջիկներ, երբ ներս կմտնեն Այսօր Մայր Տաճարեն, Վեհարանեն, տպարանեն և Ճեմարանեն, կլեցվին զգացումով մը, որ մեր հպարտությունն է, իրագործված Նորին Ս. Օծության գահակալության տասնամյակի ընթացքին։ Սակայն նյութական այս փառքը մեկ երեսն է միայն Մայր Աթոռին, ադոր համընթաց, կան նաև Հոգևոր Ճեմարանը և տպարանը, որոնք հայ հոգիի և մտքի նվիրական գործին կսպասարկեն, վերածելով Մայր Աթոռը հոգեղեն իրականության մը։

Վեհափառը, առանց տատամսումի, կարելի է ըսել, թե մեծ տնտեսագետ մըն է։ Դրամը, որ առանցքն է բոլոր մեծ իրագործումներուն, Նորին Ս. Օծության ձեռքին մեջ ազնիվ միջոցի մը վերածված է։ Վեհափառը գիտե հայթայթել այդ մետաղը, բայց մանավանդ զայն գործածել իր արժեքեն վեր արժեքներու ի խնդիր։ Այսօր պետություններն անգամ այն ատեն միայն անկախ են,

երբ կրցած են ստեղծել իրենց տնտեսական անկախությունը, հավասարակշռելով իրենց ելմուտքը։ Ուրախ ենք, հոս կարենալ ըսելու, թե Նորին Ս. Օծությունը կրցած է վերակազմել Մայր Աթոռի տնտեսությունը, պարագա մը, որ հրաշքի համազոր է։

Նորին Ս. Օծությունը մեծ հայրենասեր մըն է։ Նման մեր եռամեծար հայրապետներուն, Նորին Ս. Օծության համար հայոց հայրենիքը, Եկեղեցին և ժողովուրդը անշամանդաղ ճշմարտություններ են, որոնց միշտ պետք է հավատարիմ մնալ, ի գին ամեն բանի։ Հայ Եկեղեցին Նորին Վեհափառության մտքին առջև աննահանջ դրոշ մըն է, Լուսավորչի կանթեղը, որ կլուսավորե թե՛ մեր անցյալի սխրագործությունները և թե՛ ապագա վաղորդայնները։ Այս մտատեսիլ մղումին տակն է, որ Ան գործեց տասը տարիներ եռանդով, սիրով և հավատարմությամբ, իբրև արժանավոր Պետը Հայ Եկեղեցվո։

Ան ճշմարիտ մագնիսն է, թե՛ հայրենիքեն ներս և թե՛ դուրս, մեր ժողովուրդի բոլոր խավերուն համար։ Եվ այդ անոր համար, որ Իր բյուրեղ հոգին գիտե բացվիլ թե՛ Աստուծո և թե՛ Իր ժողովուրդին համահավասար կերպով։ Մեր Եկեղեցվո և ժողովուրդի մեծ իդեալներն ու նպատակները ամեն օր Իր մեջ ապրող իրականություններ են, այդ է պատճառ, որ Նորին Ս. Օծությունը գիտե Իր արժեքները արժանիքի վերածել»։

Այնուհետև, Վրաստանի հայոց առաջնորդ Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանն ընթերցում է Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասնամյա գործունեության նվիրված Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի զեկույցը (տպագրված ամսագրի սույն համարում, էջ 21—35)։

Կեսժամյա ընդմիջումից հետո, շարունակվում է հանդիսավոր նիստը։

Ընթերցվում է Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ Նորին Գերազանցություն Անտոն Քոչինյանի հեռագիրը, որն ընդունվում է բուռն ծափերով.

«Ընդունեցեք, խնդրեմ, իմ շնորհավորությունները Ձեզ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրելու 10-ամյա տարեդարձի առթիվ։

Ցանկանում եմ Ձեզ քաջառողջություն և հետագա հաջողություններ համընդհանուր խաղաղության ի նպաստ Ձեր շնորհակալ գործունեության մեջ»։

Այնուհետև ողջույնի ջերմ խոսքով հանդես է գալիս Համայն Վրաց Պատրիարք-Կաթողիկոս Նորին Սրբություն Տ. Եփրեմ Բ-ը, բերելով Վրացական քույր Եկեղեցու, հոգևորականության և հավատացյալների սրտագին շնորհավորություններն ու բարեմաղթությունները Հայոց Հայրապետի գահակալության 10-րդ տարեդարձի առթիվ։

Հայ-Կաթողիկե Պատրիարք Նորին Ամենապատվություն Տ. Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանյանն իր ողջույնի հուզիչ ճառի մեջ ասում է.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Երբ ամիսներ առաջ պատիվը ունեցա Ձեր հրավերը ընդունելու, տեղյակ պահեցի Սրբազան Քահանայապետը՝ Պավղոս Զ, որ ի լուր այս ցնծալի պատեհության, մեծ ուրախություն հայտնեց, և ճիշտ շաբաթ մը առաջ, երբ պատիվը ունեի ունկնդրության երթալու Նորին Սրբության, ինձի պաշտոն հանձնեց, որ Իր անձնական հարգանքները, մաղթանքները մատուցանեմ Ձեր Վեհափառ Տերության և ինքնագիր այս նամակը հանձնեց, որ Ձեզի անձնապես հանձնեմ։ Պատիվ ունիմ այդ նամակը կարդալու գրված լեզվով։ Մեր Թերզյան գերապայծառը պիտի հաճի հայերեն թարգմանությունը կարդալ մեզ (Սրբազան Քահանայապետի նամակը տե՛ս պաշտոնական շնորհավորականների շարքում, սույն №-ի 7-րդ էջում)։

Վեհափա՛ռ Տեր.

Այս երկու օրվան հանդիսություններու միջոցին, ես զգացի, թե Ձեր կուրծքին մեջ սիրտ մը ունիք, որ կբաբախե մարդկության եղբայրացության, և աշխարհի խաղաղության համար։ Ուրախ ենք, որ արտակարգ զուգադիպությամբ մը պարտականությունը ունիմ հանձնելու Ձեզի Վսեմաշուք Կարդինալ Աղաճանյանի կողմե երկու մեդալներ, որոնցմե մեկը կերպով մը կշեշտե մարդոց եղբայրությունը և երկրորդը՝ աշխարհիս խաղաղությունը։ Առաջինը, մարդոց եղբայրությունը, Բոմբեյ Սրբազան Քահանայապետի այցելության ոսկյա մեդալը, և երկրորդը՝ լատին մեդալը։ Հաճեցեք զանոնք ընդունիլ Վսեմաշուք Կարդինալ Աղաճանյանի եղբայրական, հարգալիր մաղթանքներով և ամեն տեսակ հաջողության իղձերով, և եթե թույլ կուտաք, այդ նամակը Թերզյան Գերապայծառը պիտի հաճի կարդալ մեզի.

«Նորին Վեհափառություն Վազգեն Ա Սրբազան Կաթողիկոսի գահակալության տասնամյակի առթիվ, պատիվն ունիմ նվիրելու—ձեռամբ գերերջանիկ Պաթանյան Կաթողիկոս-Պատրիարքի—ոսկյա և արծաթյա մեդալներ, հուշ Նորին Սրբություն Պողոս Զ Սրբազան Քահանայապետի պատմական ուղևորությանց Հնդկաստան և Միացյալ Ազգերու ժողովը։

Կխնդրեմ Նորին Վեհափառությենե ընդունիլ զանոնք իբր նշան մեծարանաց, հավատում աղոթանվեր մաղթանաց, բարօր արև-

շատութեամբ համայր ամս, ի սպաս Ս. Եկեղեցվո և նահատակ ազգիս Հայոց»։

Այժմ թույլ տվեք, Վեհափա՛ռ Տեր, որ անձնական խոնարհ խոսքս ըսեմ։ Ձեր տասնամյա գահակալության գործունեությունը մեզի հայտնեց Ձեր անձին մեջ մշակ, ոչ թե հասարակ մշակ, այլ բարձր, իրական մշակ մը, որ Իր կյանքը նվիրած է Աստուծո և հայրենիքին, Իր կյանքը նվիրած է, որպեսզի մտքի կոթողներ կառուցանե և միևնույն ատեն նյութական կոթողներ կառուցանե։

Հետաքրքրությամբ, հիացումով հետևեցանք այդ ամեն գեղեցիկ տեղեկություններուն, որոնք մեզի տրվեցան և որոնք ամփոփումով մը մեզի նկարագրեցին Ձեր կյանքը և մեր առջևը դրին Ձեր տասնամյա կաթողիկոսության գեղեցիկ և հարուստ նկարը։

Վեհափա՛ռ Տեր.

Դուք այս ամեն կառուցումները մեջտեղ բերած եք և անոնք ըրած եք ոչ թե լոկ պարծենալու նպատակով, Ձեր համեստ անձը այդպիսի ձգտում չունի երբեք։ Այդ ամեն կառուցումները, մտքի կառուցումներն ալ, նյութական գործի կառուցումներն ալ, ուրիշ նպատակ չեն ունեցած, եթե ոչ ծառայել հայ

Վենետիկի Աստվածամայրը
(Նվեր Վենետիկի Մխիթարյան միաբանությունից)

Նորին Սրբություն Պավղոս Զ Պապի ոսկյա հուշամեդալը
(Նվեր Կարդինալ Աղաջանյանից)

սիրելի անհատին, ծառայել հայ ազգին, ծառայել մեր հայ սիրելի պետության, որուն ինձի առիթը կտրվի այս հանդիսավոր պահուն իմ խորին հարգանքներս մատուցանելու և մաղթելու, որ այս պետությունը զարգանա, զորանա Աստուծո օգնությամբ և կարենա իրապես սրտերը գրավել բոլոր հայ զավակներու, որոնք, տարակույս չկա, կտրոփեն հայրենիքի սիրով։

Վեհափա՛ռ Տեր.

Այդ ամեն կառուցումները նպատակ մը ունին Ձեր մտքին մեջ. մտավոր կամ նյութական կառուցումները կծառայեն, որպեսզի ուրիշ շենքեր բարձրանան, և այդ շենքերը պետք է բարձրանան ամեն հայ անհատի սրտին ու մտքին մեջ։ Վեհափառի կառուցումները եղած են եկեղեցական, կրոնական, ազգասիրական և անոնք ուրիշ նպատակ չունին, եթե ոչ ամեն հայ անհատի ոգեշնչել բաղձանքը, իղձը, դառնալու իրապես կառուցվածք մը, մտքի կառուցվածք մը, սրտի կառուցվածք մը, Աստուծո ծառայի, կառուցվածք մը հայրենիքի։ Իրապես, որդիական մաղթանքս այն է, Վեհափա՛ռ Տեր, որ այս Ձեր սուրբ, նվիրական բաղձանքը կարենա իրականանալ և արձագանք գտնե Ձեր ձայնը, Ձեր գործունեությունը ամեն հայու սրտին մեջ, որպեսզի այն աշխատի ըլլալ ճշմարիտ քրիստոնյա, ճշմարիտ հայ, և այն ատեն իրապես Ձեր կառուցումները կրկնապատկված պիտի ըլլան հայ անձին մեջ։

Մենք, արտասահմանի մեջ գտնվող խոնարհ հայ մշակներս, մենք ալ բնականաբար կձգտինք աշխատիլ և կաշխատինք գործը հառաջ տանելու, մեր համեստ միջոցներով կաշխատինք շարունակ հայը Աստուծո միացած պահելու, հայը միշտ տոգորված պահելու։ Այս բաղձանքով, այս վճռական կամքով, թույլ տվեք, Վեհափա՛ռ Տեր, որ հայտնեմ

Ձեր Սրբության իմ խորին հարգանքներս Ձեր Կաթողիկոսական Գահին, գահակալության տասնամյակի առթիվ, իմ իղձերս, զորս Աստուծո կբարձրացնեմ, որպեսզի Ձեզի երկար կյանք տա, հաստատ պահե Ձեր գործունեությունը, և այդ գործունեությունը բազմապատկված տեսնե։ Իսկ մենք Ձեր ձեռքը բռնած, կամ ավելի ևս մեր տկար ձեռքը Ձեր ձեռքին մեջ դրած, պիտի ջանանք Ձեր այս բաղձանքները, Ձեր այս աղոթքները իրագործել մեր կարողության սահմանին մեջ, և որպեսզի իմ տկար ձեռքս Ձեր զորավոր ձեռքին մեջ մնա, պիտի խնդրեի, որ այս պզտիկ հիշատակը ընդունիք այս առթիվ»։

Միտրոպոլիտ Իոսաֆը, շնորհավորելով Նորին Ս. Օծության տասնամյակը հանուն Ռուս Պրավոսլավ Եկեղեցու, Ս. Սինոդի և հավատացյալների, հրապարակում է Ռուսաստանի և Համայն Մոսկվայի Պատրիարք Նորին Սրբություն Ալեքսիի շնորհավորական նամակը, 27 հոկտեմբեր թվակիր.

«Ձերդ Սրբություն.

Այս հանդիսավոր և ուրախալի օրը, երբ հնադարյան Ս. Էջմիածինը արժանավայել կերպով պատվում է Ձերդ սիրեցյալ Սրբությունը և նշում Ձեր հայրապետական գահակալության փառավոր տասնամյակը իբրև Հայ Եկեղեցու Պետի, Մենք, Ձեզ հետ միասին, սիրեցյալ Եղբայր ի Քրիստոս, մտովին մասնակցելով Հայ Եկեղեցու հավատարիմ զավակների այդ ընդհանուր ցնծությանը, բերում ենք մեր էլ սրտագին մասնակցությունը Ձեր աստվածախնամ ժողովրդի ուրախությանը, ժողովրդի, որը Ձերդ Սրբության ջանքերով, իմաստուն կերպով առաջնորդվում է փրկության ճանապարհով։

Սրտագին ողջունելով Ձեզ Ձեր և Ձեր Եկեղեցու այդ նշանակալից տարեդարձի առթիվ, բարձրացնում ենք մեր ջերմագին աղոթքներն առ Աստված, որպեսզի Նա, Հայաստանի Լուսավորիչ Ս. Գրիգորի աղոթքներով, պահի Ձեզ ողջամբ, քաջառողջ, պարգևի Ձեզ արևշատություն և աստվածային ճշմարտության խոսքը քարոզելու երկարատև տարիներ, ի բարօրություն Ձերդ Սրբության խնամքին հանձնված քրիստոնյա զավակների»։

Եթովպական քույր Եկեղեցու ներկայացուցիչ, Կոնդարի Միտրոպոլիտ Աբունա Պետրոսը, ջերմորեն շնորհավորելով Ամենայն Հայոց Հայրապետին հանուն Եթովպիայի Պատրիարք Նորին Սրբություն Բասիլիոս Ա-ի, իր ուղերձում ասում է.

«Ես կհայտնեմ իմ սրտագին ողջույնները, ինչպես և ողջույնները համայն Եթովպական Եկեղեցվո Աբունա Բասիլիոս Ա Պատրիարքի, մեր արքեպիսկոպոսներու, եպիսկոպոսներու, հայրերու և քրիստոնյա ժողովրդյան։ Անձնապես ես շատ ուրախ եմ, որ կմասնակցիմ Վազգեն Ա Կաթողիկոսի գահակալության տասնամյակի այս հանդիսավոր տոնակատարության։ Մանոթանալե ետք Նորին Վեհափառության 10 տարվան կարճ ժամանակի մեջ կատարած աշխատանքին, ես իսկապես կհիանամ Նորին Ս. Օծության եռանդին և ժրաջանության վրա։ Մեր Տերը Հիսուս Քրիստոս անգամ մը ըսավ, թե Ինք եկած է ոչ թե քանդելու հին ավանդությունները, այլ զանոնք կատարելագործելու։ Նմանապես Նորին Վեհափառությունը շարունակած և ճոխացուցած է ավանդություններն ու աշխատանքները, որոնք անցյալին կկատարվեին Իր նախորդներուն կողմե։

Մենք տակավին երախտագիտությամբ կհիշենք այն խոսքերը, զորս Դուք արտասանեցիք Եկեղեցվո վերամիավորման մեծ շարժման մասին, ինչպես և այն օժանդակությունը, զոր ընձեռեցիք Արևելյան Ուղղափառ Եկեղեցվո համագումարի գործերուն Ադդիս-Աբեբայի մեջ։ Եթովպիո Կայսր Նորին Վեհափառություն Հայլե Սելասիե Ա-ն ևս շատ տպավորված էր Ձեր իմաստուն խոսքերեն և քրիստոնեական վերաբերմունքեն, և որոշած է շարունակել սկսված գործը ըստ ոգվույն և սահմաններուն, որ արտահայտված էին Նորին Ս. Օծություն Վազգեն Կաթողիկոսի կողմե։

Ես կավարտեմ իմ կարճ ուղերձը, Ձեզ մաղթելով բեղմնավոր գործունեություն։ Թող Հայր Աստուծո և Որդվույն ողորմությունը և Ս. Հոգվույն շնորհքը ըլլան միշտ Ձեզ հետ։ Ամեն»։

Վատիկանի մեդալը հանուն խաղաղության
(Նվեր Կարդինալ Աղաջանյանից)

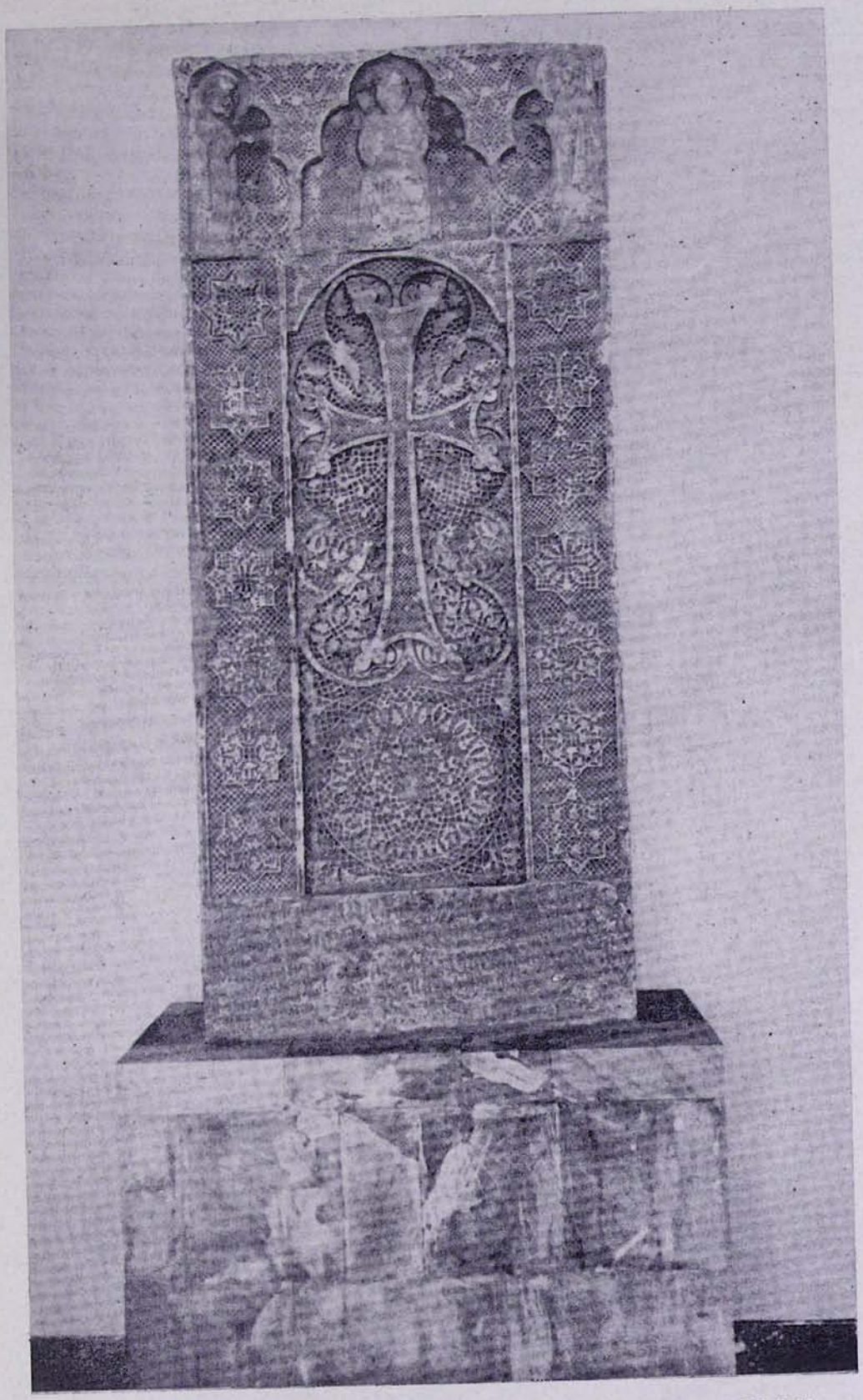

ՄՈՄԻԿ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ԽԱՉՔԱՐԸ (1308 Թ.) ՋԵՏԵՂՎԱԾ ՆՈՐ ՎԵՀԱՐԱՆՈՒՄ

Լիբանանի թեմի հայոց առաջնորդ և Մեծի Տանն Կիլիկիո Կաթողիկոսության ներկայացուցիչ Տ. Տաճատ արքեպիսկոպոս Ուրֆալյանը ընթերցում է հետևյալ ուղերձը.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Քաղցր և հաճելի պարտականություն ունինք, Ձերդ Վեհափառության Կաթողիկոսական ընտրության և օծման տասներորդ տարեդարձին առթիվ, Ձերդ Սրբության ներկայացնելու Մեծի Տանն Կիլիկիո Վեհափառ Հայրապետ Տ. Տ. Խորեն Ա Կաթողիկոսին եղբայրական ողջույններն ու սրտալից շնորհավորությունները։

Ձերդ Վեհափառության Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ընտրությունը ծաղկումի նոր շրջան մը եղավ Մայր Աթոռին համար։ Աշխատեցաք վերականգնել Հայ ժողովուրդին դարավոր հավատքը. աշխատեցաք վերանորոգել մեր սրբազան նախնյաց կողմե կառուցված վանքերն ու սրբատեղերը. վերահաստատեցիք միաբանական նոր կյանք և ջանադիր եղաք հասցնելու երիտասարդ և գիտակից հոգևորականներ։ Ճոխացուցիք Ս. Էջմիածնի պաշտոնաթերթը և կանոնավորեցիք անոր հրատարակությունը։ Ձեր հովվական հաճախակի այցելություններով ամրապնդեցիք ներքին և արտաքին թեմերու Ձեր հոգևոր զավակներուն միջև գոյություն ունեցող հոգեկան կապը։ Ի մի խոսք, ճգնեցաք և տաքնապեցաք, որպեսզի Էջմիածնի այս Ս. Աթոռը վերագտներ իր նախկին դիրքն ու վերստանձներ իր պատմական դերը։

Վեհափա՛ռ Տեր, մեր սրտագին մաղթանքն է, որ Ձեր գահակալության ժամանակաշրջանը, Բարձրյալին օգնությամբ, հայ ժողովուրդին համար ըլլա բախտավոր շրջան մը, մեր ազգային երազներուն և իղձերուն իրականացման շքեղ շրջան մը։ Նույնպես մեր մաղթանքն է, որ Ձերդ Վեհափառության և Կիլիկյան Ս. Աթոռի Գահակալ Նորին Ս. Օծություն Վեհափառ Տ. Տ. Խորեն Ա Կաթողիկոսի միջև գոյություն ունեցող եղբայրական սերն ու միությունն ոգին առավել ևս սերտանան և ամրապնդվին փոխադարձ հասկացողությամբ։

Այս հանդիսավոր պահուն, անգամ մը ևս կհայտնենք, թե Կիլիկիո Վեհափառ Կաթողիկոսը և իր ուխտանվեր միաբանությունը խորապես կհավատան, թե մի է և անբաժանելի Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին և իր զույգ Հայրապետները գործակիցներ են իրարու։

Մենք կհավատանք, որ որքան զորանա Անթիլիասը, այնքան ավելի կզորանա Ս. Էջմիածինը, և փոխադարձաբար, որքան աճի ու ծաղկի Ս. Էջմիածինը, այնքան ավելի կբարգավաճի Անթիլիասը։ Անթիլիասը՝ Ս. Էջմիածնի համար, և Էջմիածինը՝ Անթիլիասի համար։ Մեր Վեհափառ Հայրապետն ու մենք կհավատանք այս ճշմարտության և մեր կարելի բոլոր միջոցներով կաշխատինք, որ գործնական դառնա այս ճշմարտությունը մեր հայկական կյանքին ներս, ի փառս Հայաստանյայց Ս. Եկեղեցվո և ի պարծանս հայ հավատացյալ ժողովրդյան։

Ի խորոց սրտի կաղոթենք, որ Բարձրյալն Աստված միշտ անշարժ ու անսասան պահե ու պահպանե Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և Կիլիկյան Կաթողիկոսության Ս. Աթոռը, Ս. Երուսաղեմի և Կոստանդնուպոլսո Պատրիարքությունները, և Ձերդ Վեհափառության պարգևե քաջառողջ և արևշատ երկար կյանք, բեղուն գործունեություն և բարի գործոց լիակատար հաջողություն, որպեսզի միշտ անմար պահեք Լուսավորչի կանթեղը Արագածի գագաթին։

Այս բոլորեն ետք, երբ կգտնվիմ Հայաստանի մեջ, Մայր Հողին վրա, ցանկությունս է, որ Հայաստանը միշտ մնա լույսի և հույսի կեդրոնը հայության և ըլլա խարիսխը մեր համագործակցության և համերաշխության։ Առ այդ շնորհավորելով հայրենի բարեխնամ կառավարությունը, նորանոր հաջողություններ կմաղթեմ»։

Մերձավոր Արևելքի հայ ավետարանական համայնքների միության նախագահ վերապատվելի Հովհաննես Անարոնյանը հանդես է գալիս հետևյալ հայրենաշունչ և հայրենասիրական ուղերձով.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Հինգ վայրկյանները, որ այս պահուս ինձի տրամադրված են, կնկատեմ անզուգական առիթ մը։ Այս հանդիսությունը պատմական իմաստ պարունակող պատեհություն մըն է։

Մեզի, հայրենակարոտ այցելուներուս համար, Մայր Հայրենիք գտնվիլ, անոր օդը շնչել, ջուրը խմել առանձնաշնորհում մըն է։ Հայրենիքի ամեն մի քարը, լեռն ու ձորը մեր սրտերը թունդ հանող և մեր զգացումներուն թռիչք տվող առիթներ են։ Գտնվիլ Մայր Հայրենիքի ծոցին մեջ, Ս. Էջմիածնի դարավոր կամարներուն տակ և Իշման Սեղանի առջև մեր ուխտը կատարել՝ կյանքի կարոտալից մեր երազն է։ Տեսնել Հայրենիքը իր ծաղկուն և նոր ոսկեդար մը կերտելու ճամբուն վրա՝ մեր սրտերը համակ հպարտությամբ և հրճվանքով կպարուրե։ Մենք հիացումով կդիտենք Մայր Հայրենիքի ներկա իրականությունը և հավետ երախտապարտ ենք անոր բարեխնամ պետության արձանագրած հաջողությանց համար։ Մեր հույսը և ապագան հոս է, քանի որ այստեղ է միայն

Հայաստանը, այստեղ է հայ մշակույթի և հանճարի ակն ու աղբյուրը։ Առանց Մայր Հայրենիքի, Սփյուռքը անօգնական է։ Մենք հայրենիքով կխրախուսվինք և հայրենիքով մեր ազգային երազները կիրականանան։

Աննախընթաց է այս համահավաքին առիթ տվող պարագան։ Մեծ եղեռնի հիսնամյակը իր հիշատակությամբ ահռելի և իր ահավորությամբը անպատմելի ու անըմբռնելի է, բայց իր ահռելիությանը մեջ, եկեղեցական և ազգային միության ու միասնականության սերմերը կգտնվին, ինչպես ի հայտ եկավ մեր գաղութին մեջ, ինչպես նաև ուրիշ գաղութներու մեջ։ Հույս մը, շարիքեն՝ բարիք, և վշտեն՝ օրհնություն և միասնականություն հառաջ բերելու։

Բայց կրկնակի նշանակալից է այս համահավաքը, մասնակցությամբ Հայ և օտար եկեղեցիներու ու նաև քաղաքական ու մշակութային զանազան կազմակերպություններու, Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց Հայրապետի գահակալության և գործունեության տասնամյակի առթիվ։ Վեհափառ Հայրապետը աշխատած է եկեղեցական և ազգային համերաշխության, միության և քրիստոնեական սիրո հոգիեն մղված։ Այս հանդիսությունն մըն է, որ ոչ միայն հատկանշական է Հայ Առաքելական Եկեղեցվո համար, այլ նաև մեր եկեղեցիներու ու համայն հայության համար։ Էջմիածնի Աթոռը անխտրաբար իր հոգևոր և հայրապետական շունչը ամեն կողմ տարածած է՝ Մայր Հայրենիքեն մինչև Սփյուռքի հեռավոր ծայրերը։ Զանազանություն դրած չէ Վեհափառը եկեղեցիներու միջև, Ան Իր հոգևոր պատգամը տված է Հայ Ավետարանական Եկեղեցվո բեմեն, ինչպես պիտի տար Հայ Առաքելական Եկեղեցվո բեմեն։

Մեր ժամանակները աննախընթաց տասնամյակ մը արձանագրած են միջեկեղեցական հարաբերությանց մեջ. շրջան մը՝ միջազգային գետնի վրա, եկեղեցիներու իրարու մոտենալու և Եկեղեցիի Տիրոջ անունով զիրար հասկնալու։ Եկեղեցական պատմության մեջ հատկանշանական շրջան մըն է համաեկեղեցական գործակցության ուղիով։ Վեհափառ Հայրապետի հրավերով, այսօր նույն հոգիով, Մայր Հայրենիքի մեջ և Ս. Էջմիածնի կամարներուն ներքև, Հայ Առաքելական, Հայ Կաթողիկե և Հայ Ավետարանական եկեղեցիները իրարու քով կուգան։ Այս աննախընթաց և անզուգական երևույթ է։ Իրարհասկացողության և սիրո այս հոգին է, որ Եկեղեցիները և ազգերը իրարու պիտի մոտեցնե, ատելության և բաժանումի հովերը պիտի հանդարտեցնե և ժողովուրդներու հա-

Մերձավոր Արևելքի հայ ավետարանական համայնքներ միության խորհրդանիշ ոսկյա ադամանդակուռ հուշամեդալը

(Նվեր վերապատվելի Հովհաննես Անարոնյանից)

վետ բաղձալի եղող խաղաղությունը պիտի հաստատե աշխարհիս վրա։

Այս հանդիսությունը պատմական է Հայ Ավետարանական Եկեղեցվո 120 տարվան կյանքին մեջ։ Առաջին անգամ է, որ Հայ Ավետարանական Եկեղեցիներու միությունը պաշտոնապես կներկայանա Մայր Հայրենիքի մեջ, Ս. Էջմիածին, իր մասնակցությունը բերելու նմանօրինակ հանդիսության մը։

Այս պահուս հաճույքն ունիմ, Վեհափա՛ռ Տեր, Մերձավոր Արևելքի Հայ Ավետարանական Եկեղեցվո, Հայ ավետարանական միջմիութենական խորհուրդի և Հայ ավետարանական ընկերակցության բարեմաղթությունները, ողջույնները և շնորհավորությունները բերելու, Աստուծո օրհնությունները հայցելով։ Կմաղթեմ արևշատություն և երջանիկ կյանք ու նորանոր հաջողություններ Քրիստոսի Եկեղեցվո և Մայր Հայրենիքին համար։ Մեր հրճվանքը անհուն է՝ վերածաղկող հայրենիքի մեջ տեսնել վերածաղկող Առաքելական Եկեղեցին։ Աստված հաստատ պահե Մայր Աթոռը և կեցցե՛ Մայր Հայրենիքը։

Այս պահուս, Վեհափա՛ռ Տեր, կուզեմ, որպես մեր շնորհավորություններու և բարեմաղթություններու վավերակը, Ձեզի տալ մեր միության խորհրդանիշը ադամանդակուռ ոսկի մեդալի ձևով այն վստահությամբ, որ զայն պիտի ընդունիք եղբայրական սիրով։

Եգիպտոսի հայոց առաջնորդ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը իր ողջույնի խոսքում ասում է.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Ես կուզեմ շեշտել կարևոր երկու պարագա միայն։

Ի՞նչ բանի կպարտինք մենք այս փառավոր հանդիսությունները։

Առաջին՝ Ձեր բարոյական հզոր անձին, որ Ձեզի կապեցիք, Ձեզի քաշեցիք, Ձեզի միացուցիք բովանդակ հայությունը, ուր որ գացիք, հմայք ստեղծեցիք, ամենքը Ձեզմով խանդավառվեցան։ Ոմանք Ձեր մասին ըսին. «Հրեշտակ է», ուրիշները՝ «Սուրբ մըն է»։ Օտարներ կըսեն նույնիսկ. «Շատ կփափագինք, որ ամեն ազգի պետը այսպիսի անձ մը ըլլար»։

Ուրեմն ես կմտածեմ, որ այս փառավոր հանդիսությունները Ձեր բարոյական հզոր անձին կպարտինք։

Երկրորդ պարագա մը կա, որ շեշտվեցավ, բայց քողարկված կերպով։ Այս բոլորը կպարտինք նաև մեր կառավարության։ Եթե Հայկական կառավարություն չունենայինք, եթե Հայաստան չունենայինք, այսպիսի հանդիսություններ կմտածե՞ինք որ կունենայինք։ Երբեք։ Ուրեմն մենք, ըլլալով երախտապարտ մեր պատվական և անզուգական Հայրապետին, նույնքան երախտապարտ ենք մեր փառավոր Հայրենիքի պատվական կառավարության, որ հայրախնամ կերպով կտնօրինե ամեն բան։ Մենք ունեցանք այս փառավոր Վեհարանը, մենք ունեցանք բարեզարդված մեր Ս. Էջմիածինը և մենք ունեցանք մանավանդ մեր փառավոր Հայրապետը։ Ես Եգիպտոսեն միայն իմ փոխանորդովս եկա, բերելու ամբողջ Եգիպտահայության սերն ու հավատարմությունը այս Աթոռին և անոր Հայրապետին։

Կմաղթենք երկար և բազմաշատ տարիներ մեր սիրելի Հայրապետին»։

Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների հայոց Արևելյան թեմի առաջնորդ Տ. Սիոն արքեպիսկոպոս Մանուկյանն իր ելույթում ասաց.

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Հոգեկան մեծ հրճվանքով, այսօր կտոնախմբենք Ձերդ Ս. Օծության գահակալության 10-րդ տարեդարձը։

Տարեդարձները առիթներ են հաստատության մը կամ հանրային մեծ անձնավորության կյանքն ու գործը վերաքննության ենթարկելու, կատարված աշխատանքին արդյունքը կշիռքի վրա դնելու և արժանի հարգանքը ընծայելու եղած նվաճումներուն և մատուցված ծառայությանց համար։

Անցնող տասը տարիներու ընթացքին, Մայր Աթոռը վերագտավ իր վաղեմի փառքն ու հմայքը, իր վեհությունն ու հարգանքը հաչս հայ ժողովուրդին։

Ս. Էջմիածինը այսօր իր պատմական վսեմ դերին մեջ է վերստին։

Ինչպես Ղազար Ջահկեցի կաթողիկոսը կըսե՝ «Էջմիածին Մայր հաւատոյ, Էջմիածին նաւ փրկութեան, Էջմիածին ծնող լուսոյ, գլուխ և մայր եկեղեցւոյ»։

Ս. Գրիգոր Լուսավորչի աջին ու Ս. Էջմիածնի վրա հաստատված է բովանդակ հայ ժողովուրդը, իբրև անխախտ ու անսասան հավատքի ժայռին վրա։

Սփյուռքի մեջ հայ ժողովուրդը կապրի պանդուխտի նժդեհ կյանքը հայրենիքի ու Ս. Էջմիածնի վառ կարոտով տոչորուն։ Մայր Աթոռն է հոգևոր օղակը գաղութահայության ու հայրենիքի միջև, այն ոսկի շղթան, որ սիրով ու հավատքով կզոդե սրտերը բովանդակ հայության, Սփյուռքի և հայրենի երկրի մեջ։

Հայության արմատները հայրենի հողին մեջ տնկված են, հայկական ծառը Հայաստանի հողին վրա միայն կրնա զորավոր արմատներ բռնել, աճիլ ու պտղաբերիլ։ Արտասահմանի հայությունը, Սփյուռքի գաղութները հայկական ծառին ճյուղերն են, որոնք չեն կրնար կյանքի ավիշ ստանալ և ապրիլ, եթե կտրվին հայրենի ծառեն, այլապես պիտի թոշնին ու մեռնին, ինչպես ծառին ճյուղերը կչորնան, եթե կտրվին իրենց բունեն։

Հոգևոր և ազգային վերածնունդի շրջան մը բացված է հայ ժողովուրդին առջև, հայրենի երկրի մեջ։ Մեր նախահարց պատմական հայրենիքը վերաշինության ու բարգավաճման մեծ նվաճումներ կատարած է ու կկատարե գեղարվեստի, գիտության, գրականության ու ճարտարարվեստի բոլոր մարզերուն մեջ, հայ մշակույթը կծաղկի հայրենի երկրին մեջ և վերապրելու ու կենսունակության ավյուն կներարկե արտաշխարհի հայ բեկորներու սրտին մեջ։

Նոր ժամանակներու մեջ կապրինք։ Նոր ժամանակները նոր պահանջքներ, նոր պարտավորություններ կդնեն նաև Եկեղեցիին վրա։ Նոր մարտահրավեր ուղղված է նաև Հայ Եկեղեցիին ու Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնին։ Արտասահմանի հայությունը պետք ունի հոգևոր առաջնորդության, ամուր կռվանի, հույսի ու լույսի փարոսի, չկորսվելու համար, և պահելու համար իր ազգային ու կրոնական ինքնությունը։

Շնորհաղա՛ռդ Հայրապետ.

Ինձի համար բացառիկ պատիվ է այսօր, հանուն Ամերիկայի և Կանադայի հայության

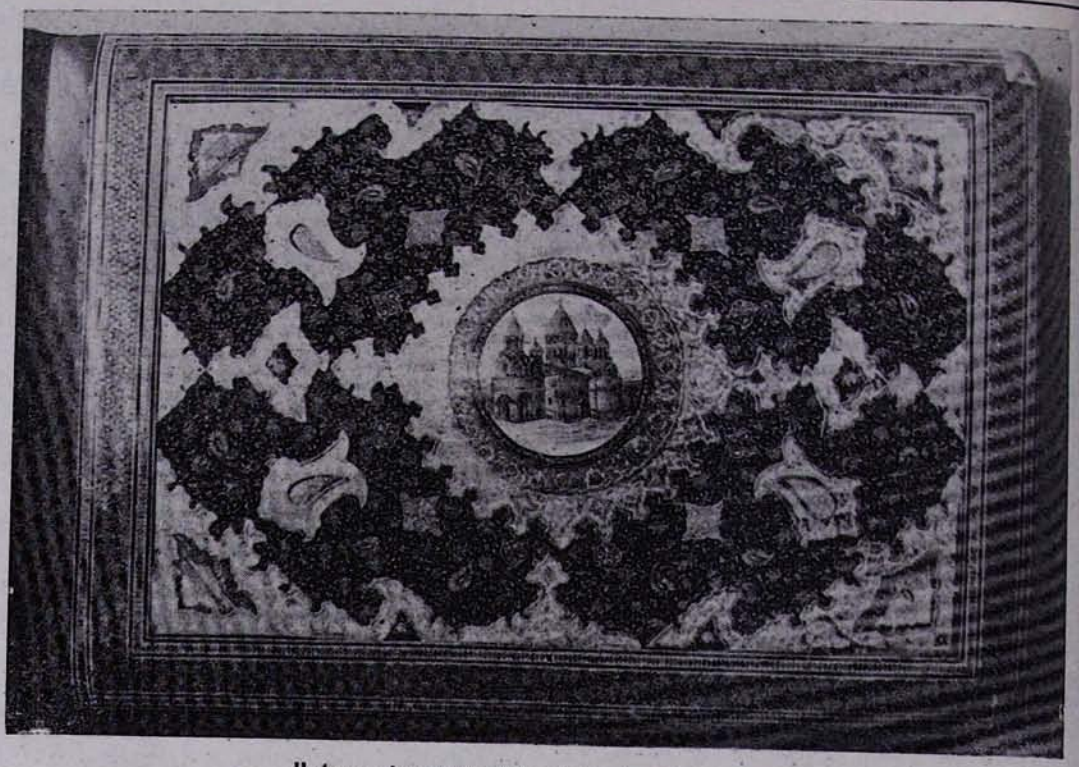

Արծաթյա կլուսպոնե նկար (Նվեր Իրանի հայերից)

և մասնավորաբար մեր թեմին, հարգանքի տուրք մատուցանել Ձերդ Ս. Օծության։

Սփյուռքի հայությունը հայրենիքի և Ս. Էջմիածնի կարոտով կապրի։ Դուք Ձեր հայրապետական այցելությամբ, անցնող տարիներու ընթացքին, ականատես և ականջալուր եղաք անոնց անսահման սիրո և հավատարմության, հանդեպ Մայր Աթոռին և Ձեր անձին։

Աստվածարյա՛լ Հայրապետ, Դուք եղաք նոր Մովսեսը հայ ժողովուրդին, որ գաղութահայության աչքերը դարձուցիք դեպի Հայրենիք, որ Ս. Էջմիածնի լույսը տարածեցիք ամենուրեք, և քաջ Հովվին պես, հայրապետական ցուպը ձեռք առած, այցի ելաք Ձեր պանդուխտ զավակներուն, զանոնք մխիթարելու, օրհնելու և հավատքի մեջ ամրապնդելու համար։

Դուք եղաք արդարև «Հայրապետ սուրբ և անբիծ», որ Ձեր զորավոր հավատքով ու բարի ու մեծ անձին հմայքով, բարձրացուցիք վարկը Ս. Էջմիածնի, նման Ձեր մեծանուն և շինարար նախորդներուն։

Կմաղթենք, որ հայրապետական գավազանը միշտ ծաղկյալ մնա Ձեր օծյալ սուրբ ձեռքին մեջ և իմաստությամբ հովվեք Ձեր հավատարիմ ու բարի հոտը, ցրված ի սփյուռս աշխարհի։

Օրհնեցե՛ք, Վեհափա՛ռ Տեր։

Կեցցե՛ Ամենայն Հայոց շինարար Հայրապետը»։

Արևմտյան Եվրոպայի հայրապետական պատվիրակ և Ֆրանսիայի հայոց առաջնորդ Տ. Սերովբե արքեպիսկոպոս Մանուկյանն իր ելույթում ասաց.

«Այսօր կրկին բարեբախտությունը և բախտավորությունը կունենամ գտնվելու Մայր Աթոռին մեջ և վկայելու, թե ինչպես վերանորոգված և կենսունակ շրջան մը սկսած են բոլորել Հայ Եկեղեցին և Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը։

Վեհափա՛ռ Տեր, ոչ միայն Մայր Հայրենիքի մեջ շնորհալիր կենսունակություն մը ստեղծեցիք, այլ նաև խանդավառություն տարածեցիք ամբողջ Սփյուռքի հայության մեջ։

Ձեզմե առաջ, Վեհափա՛ռ Տեր, Սփյուռքի տարաբախտ հայության համար Ս. Էջմիածին, Ամենայն Հայոց Հայրապետ, նույնիսկ Մայր Հայրենիք երազ էր, խորհուրդ էր։ Այս տասը տարվան ընթացքին, Ձեր քանիցս արտասահման այցելությամբ, թե՛ Ս. Էջմիածինը, թե՛ Ամենայն Հայոց Հայրապետությունը և թե՛ մանավանդ Մայր Հայրենիքը Սփյուռքի համար շոշափելի իրականություն են դարձած։ Այսօր արտասահմանի մեջ

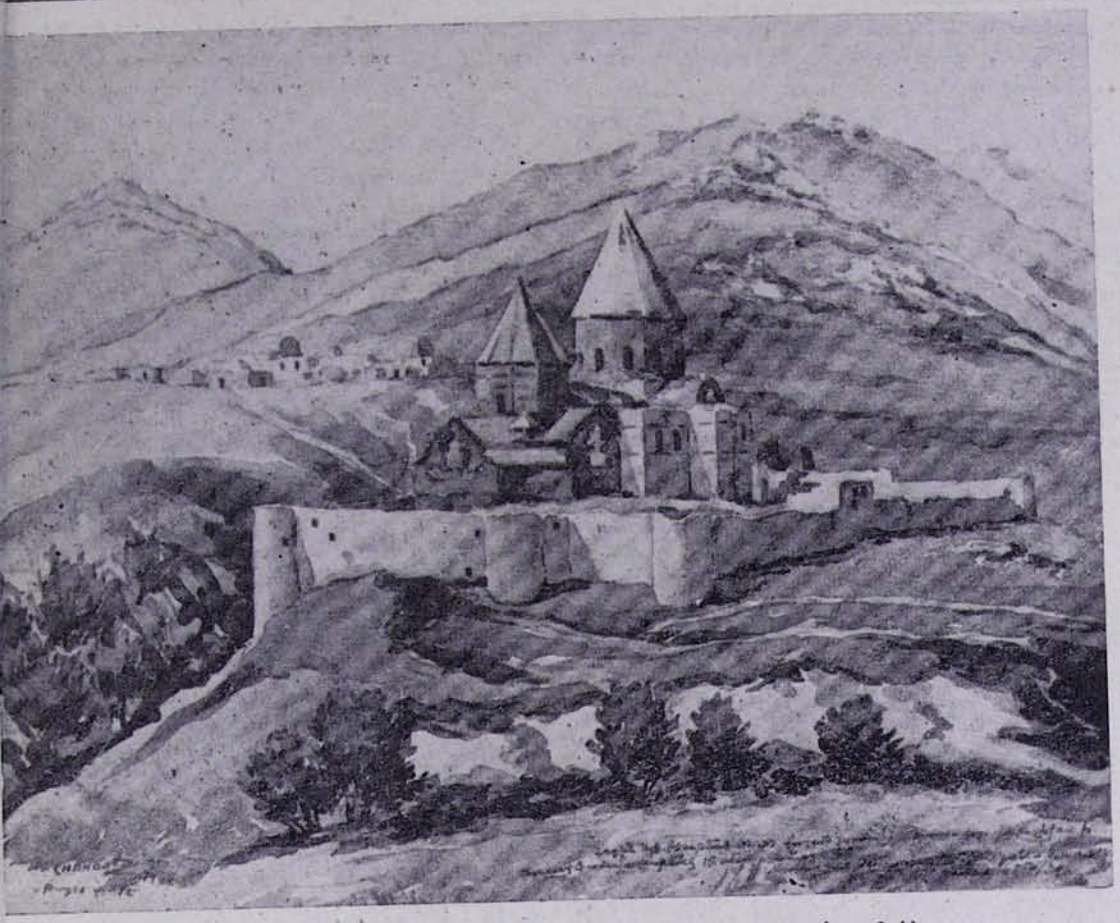

Ս. Թադեի վանքը (ջրաներկ) (Նվեր իրանահայ նկարիչ Արսեն Փարունցի)

կարծես թե երեք բառեր, երեք իրողություններ շրջան կընեն՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգեն Ա, Ս. Էջմիածին և Մայր Հայրենիք։

Ես կհավատամ, որ Աստուծմե ընտրյալ և Աստուծմե ներշնչված բացառիկ մարդիկ են, որ պատմությունը կկերտեն։ Եվ Դուք, Վեհափա՛ռ Տեր, այս աստվածընտիր և Աստուծմե ներշնչված անձն եք, որ այս տասը տարվան կարճ ընթացքին մեջ, մեր պատմության նոր իմաստ մը, նոր կենսունակություն և նոր ուղղություն տվիք։

Մենք Ձեր ընտրությունը կնկատենք նախախնամության ամենագեղեցիկ բարիքներեն և շնորհքներեն մեկը մեր Եկեղեցիին և մեր ժողովուրդին համար։

Թե՛ Հայաստանյայց Եկեղեցին և թե՛ հայ ժողովուրդը հպարտ են Ձեզմով։ Ապրիք երկար տարիներ, որպեսզի կարենաք Ձեր աստվածատուր շնորհքը բաշխել մեր հավատավոր ժողովուրդին և մեր Եկեղեցիին, ի փառս Աստուծո։

Վեհափա՛ռ Հայրապետ, ուրիշ նվիրական պարտականություն մըն ալ ունիմ՝ հանուն Հայ Եկեղեցվո Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի, այս սկիհը նվիրել Ձերդ Ս. Օծության։

Ան մտածած է զուտ ոսկի սկիհ մը նվիրել Ձերդ Սրբության գահակալության տասներորդ տարեդարձի առթիվ, իբրև տեսակ մը խորհրդանիշ։ Հայ ժողովուրդի ոսկի սիրտն է այս, որ այսօր Ձեզ կնվիրվի։ Այս սկիհին նյութը, այսինքն ոսկին, նվիրած են լոնդոնաբնակ ազգայիններեն տեր և տիկին Սարգիս Քյուրֆեյանները։ Ան անցած է Հայաստանի մեր ճարտար, վարպետ ոսկերիչներու ձեռքերեն և ստացած է այս գեղեցիկ տեսքը։ Այն սկիհը Ձեզ կնվիրենք, Վեհափա՛ռ Տեր, հայ ժողովուրդի կողմե, որպեսզի Դուք մեր ժողովուրդի երազները, մեր ժողովուրդի իղձերը, մեր ժողովուրդի փափագները ամփոփած այս ոսկի սկիհին մեջ, մատուցանեք իբրև պատարագ Աստուծո, որպեսզի Ան օգնության հասնի մեզի և մեր ազգային-եկեղեցական բոլոր ազնիվ, արդար երազնե-

ը իրականանան և հայ ժողովուրդը ամբողջությամբ ապրի իր ամբողջական հայրենիքին մեջ»։

Զափազանց հուզիչ, ջերմ ու անմիջական էր 85-ամյա բայց միշտ երիտասարդ ու խանդավառ Վարպետի, աշխարհահռչակ Մարտիրոս Սարյանի *ուղերձը.*

«Վեհափա՛ռ Տեր.

Այսօր հայության հոգևոր և աշխարհիկ պատվիրակները հավաքվել են տոնելու Ձեր գահակալության տասնամյակը։ Ես ևս միացնում եմ բոլորին իմ սրտագին ողջույնը։

Հայ ժողովուրդը մեծ և բարի ժողովուրդ է։ Դարեր շարունակ տրորել են նրան, նրա հողը, խմել նրա արյունը, զրկել պետականությունից, ցրել աշխարհով մեկ։ Դրանից է, որ մեզ համար առանձին նշանակություն է ստացել Եկեղեցին, որ շատ հաճախ փոխարինել է պետությանը, տեր կանգնել ժողովրդին։ Այսօր մենք Մայր Հայրենիքում ունենք պետություն և պետականություն, բայց մեր ժողովրդի կեսը դեռևս սփռված է աշխարհի չորս ծայրերը։ Ուրեմն Եկեղեցին նորից հանդիսանում է մեր աշխարհասփյուռ բեկորներին ի մի բերող զորեղ ուժերից մեկը։

Վեհափա՛ռ Տեր, ահա տասը տարի է, ինչ Դուք կոչումն ու պարտականությունն ունեք հոգևոր Հովվապետը լինելու հայության։

Թեև Դուք այս նվիրական Գահին բարձրացաք շատ երիտասարդ, սակայն հարազատ ժողովրդի հանդեպ ունեցած նվիրումն ու պատասխանատվությունը Ձեզ ներշնչեց բազմաձև մի իմաստություն, բարձր պահելու մեր գոյության հնամեի ամրոցը, Էջմիածնի կոթողը։ Գլխավորն այն է, որ Դուք կարողացաք մի նոր թափով նորոգել Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի ուժն ու կոչումը, համախմբել մեր ժողովրդին, անմար պահելու նրա մեջ ապրելու և հարատևելու կամքը, ստեղծելու և ստեղծագործելու ոգին։

Թույլ տվեք, որպես ամենաավագը այստեղ հավաքվածներից, մեր ամբողջ ժողովրդի կողմից շնորհակալություն հայտնել Ձեզ Ձեր այդ մեծ, ազգօգուտ գործունեության համար և ցանկանալ Ձեզ հետագա ուժ և կորով, իմաստնորեն առաջնորդելու Ձեր արդար առաքելությունը, ի փառս հայ հավատացյալ ժողովրդի։

Վեհափա՛ռ Տեր, ես ուրիշ առիթներով նկարել եմ Ձեզ։ Խոստանում եմ Ձեր տասնամյա գործունեության պայծառ լույսի ներքո նորից նկարել»։

Հանուն Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, պրոֆ. Ա. Առաքելյանը *հանդես է գալիս հետևյալ ուղերձով.*

«Առավելագույն հաճույքն ունեմ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի կողմից շնորհավորելու Ձեր փառավոր տասնամյա հոբելյանը։

Վեհափա՛ռ Տեր, ելույթ ունեցողները ասացին այն ամենը, ինչ որ հեռավոր աշխարհում լսել և զգացել են։ Նրանք ինչքա՜ն ճիշտ են տեսել, ինչքա՜ն ճիշտ են դիտել Ձեր գործունեությունը։ Տասը տարի է, որ Ձեր սրբազան գահակալությունից սկսած, պատիվ ունեմ լինելու Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ և աշխատելու Ձերդ Սրբության հետ։

Վեհափա՛ռ Տեր, միանալով բոլոր այն բարձանքներին, մաղթանքներին, որոնք արտահայտվեցին այստեղ, ես կկամենայի, որ Դուք արժանանայիք բազմաթիվ տասնամյակների։ Եվ այդ տասնամյակները կատարվեին ոչ թե հայրենիքից հեռու գտնված սփյուռքահայության ներկայացուցիչների ներկայության, այլ ես կկամենայի, որ Ձեր հեռավոր տասնամյակին վերադարձած լինի Սփյուռքահայությունը իր հայրենիքը, և ցնծությամբ տոնեին Ձեր հարյուրամյակը, և երբ հայ լեզվի բառարանից դուրս նետված լինի «Սփյուռք» բառը։ Ձեր փառավոր գործունեության մեջ ես կկամենայի կանգ առնել հստակ նշել Ձեր գործունեությունը հանուն խաղաղության մղված աշխատանքում, թե՛ Ս. Էջմիածնի, թե՛ Մայր Հայրենիքի մեջ թե՛ միջազգային շրջանակներում, կոնֆերանսներում։ Հայ Եկեղեցին, որ միացած հայ ժողովրդի հետ, միշտ եղած է խաղաղության օրրանը և երազել է վերացումը պատերազմների։

Պայքար ընդդեմ պատերազմի, պայքար հանուն խաղաղության. այդ երազանքը հայ ժողովրդի դարավոր ձգտումն է եղել նրա էության մեջ, արտահայտվել Հայ Եկեղեցու շարականների մեջ։

Ես պատեհ առիթ եմ համարում հիշեցնելու այստեղ մեր շարականների մի փոքրիկ կտորը։

«Մայր Սուրբ սքանչելի լուսոյն» է կոչվում այդ շարականի սկիզբը, ուր ասվում է.

«Աղաչեա վասն մեր Սրբուհի, զՄիածին քո զՈրդին.. զի լռեսցին պատերազմունք, դադարեսցին յարձակմունք թշնամեաց, տնկեսցի սէր և արդարութիւն ի յերկրի»։

Այս սրբազան պատգամը Դուք աշխատեցիք դարձնել համաշխարհային սեփականություն։ Եվ Ձեր այդ հիասքանչ գործունեության հետևանքով է, որ բարձր գնահատեց մեր հայրենի սիրելի կառավարությունը Ձեզ տվեց ամենաբարձր պարգևը՝ Գերագույն սովետի նախագահության պատվոգիրը։

Փավստոս Բյուզանդ
(Նվեր քանդակագործ պրոֆ. Ստեփանյանից, Երևան)

Ձեր տասնամյակի հետ միասին, մենք շնորհավորում ենք նաև Ձեզ այդ բարձր պատվի համար։

Թող երկար ապրի մեր սիրելի Վեհափառը, բարձր բռնած Իր ձեռքում խաղաղության նվիրական դրոշակը»։

Այնուհետև ՍՍՌՄ Մինիստրների սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների գործերի խորհրդի նախագահ պր. Պուզիճի ուղերձն է ընթերցում խորհրդի աշխատակից պր. Սոլովյովը.

«Ձե՛րդ Սրբություն.

Հայ Առաքելական Եկեղեցու Հայրապետական Գահին բազմելու Ձեր տասնամյա գործունեության նվիրված հանդիսությունների առթիվ, թույլ տվեք ՍՍՌՄ Մինիստրների սովետին առընթեր Կրոնական պաշտամունքների գործերի խորհրդի և անձամբ իմ անունից Ձեզ սրտագին շնորհավորել։

Մենք ճանաչում ենք Ձեզ, Ձերդ Սրբություն, որպես ժողովուրդների միջև խաղաղության և բարեկամության ակտիվորեն աշխատողի, որպես խաղաղության պաշտպանության սովետական կոմիտեի մշտական անդամի, որպես խաղաղության կողմնակիցների միջազգային և համամիութենական բոլոր կոնգրեսների մշտական մասնակցողի և բարձր ենք գնահատում Ձեր ջանքերը այդ կարևոր գործում։

Ձեր ընտրությամբ որպես Ամենայն Հայոց Պատրիարք-Կաթողիկոս և Ձեր գործուն մասնակցությամբ ու ղեկավարությամբ հատկապես լայնորեն ծավալվեց Հայ Եկեղեցու մեծ ու կարևոր աշխատանքը արտասահմանի հայերին Սովետական Սոցիալիստական Հայաստանի կյանքին և նվաճումներին ծանոթացնելու, դեպի Մայր Հայրենիքն ունեցած բոլոր հայերի հայրենասիրական զգացմունքները զարգացնելու ուղղությամբ։

Մաղթում եմ Ձեզ, Ձերդ Սրբություն, քաջառողջություն, երջանկություն և նորանոր մեծ հաջողություններ Ձեր ազնիվ, հայրենասիրական գործունեության ասպարեզում»։

Ողջույնի ջերմ խոսքով հանդես է գալիս Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կ. Դալլաքյանը.

«Ձերդ Սրբություն.

Պատիվն ունեմ Հայաստանի կառավարությանն առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի և անձամբ իմ կողմից սրտանց շնորհավորելու Ձեզ, Ձերդ վեհափառություն, Ձեր բազմաբեղուն գահակալության 10-րդ տարեդարձի առիթով։

Բազում տասնամյակներ և տասնյակ հարյուրամյակներ են անցել հայ ժողովրդի գլխից։ Եղել են վշտի, տառապանքի, պանդխտության տասնամյակներ, եղել են մաքառման ու պայքարի տասնյակ տարիներ և եղել են հաղթանակի ու ցնծության տասնամյակներ։ Հետադարձ հայացք ձգենք վերջին հինգ տասնամյակների վրա։ Այդ հիսուն տարիները, ինչպես մի կաթիլ ջրի մեջ, արտացոլում են մեր ժողովրդի կյանքի ու պատմության բնութագրական էությունը։

Այդ հիսուն տարիների առաջին տասնամյակը՝

Ցաթաղան ու մահ, Դեր-Զոր ու մահ, Եփրատ ու մահ, և այնուհետև, մահից մազապուրծ, բույներ օտար երկինքների տակ, պայքար ու մաքառում մարդկային գոյությունը պահպանելու համար։ Այդպես էր այն հայության համար, որը պատմության դժխեմ խաղով դժբախտությունն ունեցավ սփյուռքահայություն կոչվելու։

Մայր հողի վրա, սակայն, այդ տասնամյակի երկրորդ կեսին, ծնվեց մեր նոր պետականությունը, Սովետական Հայաստանի Հանրապետությունը, որը թիկունքը հենած հյուսիսի իր հզոր բարեկամներին, արևմուտքից իր վրա չռած արյունոտ աչքերի պղտոր հայացքի տակ, սկսեց կապել ժողովրդի վերքերը, հույս տալ նրան ապրելու և հաղթանակելու։

Այդ հիսուն տարիների երկրորդ, երրորդ, չորրորդ տասնամյակները՝

Սփյուռքը մաքառում է, մաքառում արդեն ազգային գոյությունը պահպանելու համար, ստեղծում հոգևոր հերոսական մշակույթ, որպես կռվան այդ մաքառման մեջ: Հիմնական կռվանը, սակայն, կոփվում է Մայր Հայրենիքում, կոփվում է օրեցօր հասակ նետող հզորագույն գործարանների քուրայում, կռանվում արևները երկինքն ի վեր շպրտող հայ գիտնականների մտքի հրդեհի մեջ, ձուլվում մեր ծաղկող մշակույթի հարահոսուն նեկտարի շաղախով:

Այդ հիսուն տարիների հինգերորդ տասնամյակը՝

Ճիշտ հինգ տասնամյակ առաջ արյունախում թշնամին հոխորտում էր, թե հիսուն տարի հետո հայ չի լինի աշխարհիս երեսին: Այսօր մենք կանք, կանգուն ենք մեր հայրենիքի հողի վրա ոտքերով ամրապինդ՝ ներաճած, կանգուն ենք նաև Սփյուռքում: Եվ, ինչպես երբեք, սերտացել են Սփյուռքն ու հայրենիքը, մեկ սիրտ, մեկ մարմին, մեկ հույզ՝ հզոր տեսնելու երկիրը մեր, Սովետական Հայաստանը՝ հայ ժողովրդի փրկության միակ պատվարը:

Ձերդ Սրբություն.

Թվարկածս տասնամյակներից հինգերորդը համընկավ Ձերդ Սրբության գահակալության տարիներին, որպես Հայ Եկեղեցու Գերագույն Պետի: Այդ տասնամյակի ընթացքում Դուք Ձեր կարելին արեցիք՝ նվիրաբերելու համար Հայաստանյայց Եկեղեցու և անձնապես Ձեր բոլոր ուժերը խաղաղության պաշտպանության սրբազան գործին:

Ինչո՞ւ շեշտել այդ, կարող են հարցնել:

Խաղաղության դատը պաշտպանելով Դուք և Ձեր գլխավորած Եկեղեցին մեծագույն ծառայություն եք մատուցում ոչ միայն ամբողջ մարդկությանը, այլև մասնավորապես մեր Մայր Հայրենիքին, մեր հերոսական հայ ժողովրդին:

Մեր հինավուրց երկիրը վերաշինող հայ ժողովուրդը խաղաղություն է ուզում, որովհետև տևական խաղաղության մեջ միայն կարող է արդյունավետ պտղաբերել նրա շինարար հանճարը, մինչև լիակատար հաղթական ավարտի հասցնել ահա շուրջ հինգ տասնամյակ կառուցվող շենքը:

Սփյուռքի քույրերին ու եղբայրներին իր հարկի տակ առնելու ձգտող Մայր Երկիրը խաղաղություն է ուզում՝ մինչև վերջ և մինչև վերջին մարդը սպիտակ ջարդի ապրիլքսանչորսյան սպառնալիքից փրկելու համար:

Իր փոքր թիվը ուռճացնելու, մեր քաղցրիկ մանուկների դեմքին ժպիտը մշտապես կարկաչել տալու համար է ահա, որ հայ ժողովուրդը խաղաղություն է ուզում:

Դուք, Ձերդ Սրբություն, Ձեր այդ բարձր դիրքի մեջ, տասը տարի շարունակ, եղաք անխոնջ վինվորը խաղաղության բանակի:

Երեկ էր դեռ, երբ Ձեր ձայնը բարձր հնչեց խաղաղության վերջին, Հելսինկյան համաժողովին, պահանջելով և գործնական առաջարկներ անելով ամրապինդ խաղաղություն հաստատելու համար: Նույն Հելսինկյան համաժողովն էր որ միաձայնությամբ ընդունած իր որոշումների մեջ դատապարտեց հայ ժողովրդի նկատմամբ գործադրված ցեղասպանությունը 50 տարիներ առաջ:

Նկատի ունենալով և ըստ արժանվույն գնահատելով Ձեր գործունեության այդ համամարդկային կողմը, մեր Մայր Հայրենիքի գերագույն իշխանությունը Ձեզ պարգևատրել է իր բարձրագույն պարգևով՝ Հայաստանի Սովետական Սոցիալիստական Հանրապետության Գերագույն սովետի պատվոգրով:

Ընդունեցեք, խնդրեմ, Ձերդ Վեհափառություն, Խորհրդիս և իմ սրտագին շնորհավորանքները նաև այս առիթով:

Տասնամակյաներ շատ են անցել մեր ժողովրդի գլխից, բայց ոչ մի տասնամյակում այնպես անքակտելի չի եղել կապը Մայր Հայրենիքի ու Սփյուռքի միջև, ինչպես վերջին տասնամյակում: Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը և նրա Գահակալը այստեղ էլ ունեցան իրենց արժանավոր ներդրումը: Արտասահմանի թեմերին տված Ձեր բազմաթիվ այցելություններով Ձեր հայրենաշունչ խոսքով, Դուք մեծապես նպաստեցիք, որպեսզի սփյուռքահայությունը օրավուր համախմբվի Մայր Աթոռի և Մայր Հայաստանի շուրջ, առնի իր ազգային կեցության անմար կրակը այնտեղից ու տարածի շուրջը, խավարի և ազգալքման հոսանքի դեմ մաքառելով:

Թույլ տվեք մեկ անգամ ևս շնորհավորել Ձեզ այս հանդիսավոր հոբելյանի առիթով և քաջառողջություն ցանկալ ու հաջողություն Ձեր բեղուն գործունեության մեջ»:

Ընդհանուր խանդավառության և սրտագին մթնոլորտում խոսք է առնում Վեհափառ Հայրապետը՝ իր շնորհակալության և օրհնության խոսքն ասելու.

«Մեր գահակալության տասը տարիներուն ընթացքին, կբոլորենք Մեր կյանքի հիսուն և յոթ տարիները: Եթե հետադարձ ակնարկ մը նետենք անցնող այս տարիներուն վրա, կնկատենք, թե Մեր հանրային գործունեությունը կբաշխվի երեք շրջաններու վրա, գրեթե հավասար տարիներով: 1929—1943 աշխատած ենք մանկավարժական ասպարեզի մեջ իբրև ուսուցիչ Բուքրեշի հայոց ազգային վարժարանի, 1943—1955 ստանձնած ենք հոգևոր առաջնությունը Ռումանահայ թեմին, իսկ 1955-են

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ, ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՊԱՊԱՆՑԱՆԸ ԵՎ ՎԵՐԱՊԱՏՎԵԼԻ ՀՈՎՀԱՆՆԵՍ ԱՀԱՐՈՆՑԱՆԸ։

ցայսօր, Աստուծո ողորմությա՛ր, կծառայենք մեր Ս. Եկեղեցիին իբրև Հայրապետ:

Թե ապագան ինչքա՞ն տարիներ ևս և գործունեության ի՞նչ արդյունքներ կվերապահե Մեզի, անծանոթ կմնա անշուշտ, բայց Մեր աղոթքը պիտի ըլլար, որ Տերը բավարար ժամանակ շնորհեր Մեզի, որպեսզի կարողանայինք շարունակել Մեր սկսբնավորած աշխատանքները, և գուցե նույնպես բախտ ունենայինք վանոնք բոլորը իրենց լրումին հասցնելու:

Այսօր, սակայն, Մենք մանավանդ գոհության և անհուն երախտագիտության խոսք ունինք ուղղյալ նախախնամության, որ Մեր տկար անձը արժանի դարձուց շուրջ 35 տարիներու աշխատանքի և ծառայության, նվիրված մեր Ս. Եկեղեցիին և մեր հարազատ ժողովուրդին:

Գուցցե սխալած չենք ըլլար, եթե վկայենք, թե տակավին Մեր երիտասարդության տարիներուն, ներքին սպասումի և որոնումի զգացումներ խլրտած են Մեր հոգիեն ներս, անորոշ, սակայն տևական ու հետզհետե խռովիչ ուժգնությամբ:

Առաջին և երկրորդ համաշխարհային պատերազմներու միջև ժամանակաշրջանին, շնորհիվ Ռումանիո ազգային-եկեղեցական կյանքեն ներս ստեղծված մթնոլորտին և շնորհիվ այդ շրջանին գործող մտավորական անձնավորությանց Մեր վրա թողած ազդեցության, կարողացանք գտնել պատասխանը Մեր հոգիի սպասումներուն: Ոգին և լույսը, որ փոխանցվեցան Մեզի այդ տարիներուն, ճշմարիտ ու վավերական հայտնություններ հանդիսացան Մեր գիտակցության որոնումներու ճանապարհին վրայ: Այդպես է, որ օտար հյուրընկալ ափերու վրա, մեր սերունդն ալ կարողացավ գտնել աղբյուրը հայկական ոգեկանության և ազգային գիտակցության ու արժանապատվության: Խոսելով անձնապես Մեր պարագայի մասին, պետք է հաստատենք, թե Մեր ոգեկան-իմացական կազմավորման հիմքերը հանդիսացած են Մեր գիտակցության մեջ աճող ու հետզհետե տիրական դարձող երկու ապրումներ՝ մեր ժողովուրդի 1915-ի ահավոր ողբերգությունը և ապա հաջորդող վերածնունդը, հայ պետության վերականգնումը: Այս ոգեկան ապրումներու, հույսի և լույսի որոնումներու Մեր կյանքի ճամբուն վրա, Մեզի հայտնվեցավ սրբական բարձունք մը, Աստուածակառույց Ս. Էջմիածինը, բյուրեղ խորհուրդը հայ քրիստոնեության, ծնող մայրը Հայաստանյայց Եկեղեցիին, գերագույն ապավենը հայ հավատացյալ ժողովուրդին:

Այս պահուն Մենք կանգնած ենք Մեր գահակալության տասներորդ տարեդարձի սեմին և դուք և Մենք մեր հայացքը կուղղենք դեպի անցյալ տասը տարիները և այդ շրջանին Մայր Աթոռին ծավալած գործունեությունը:

Սույն հանդիսավոր պահուն, նախ կու գանք Մեր ջերմ շնորհակալությունը հայտնելու մեր քույր եկեղեցիներու պետերուն և բարձր ներկայացուցիչներուն, որոնք ներկա են այստեղ և իրենց քաղցր խոսքով եկան առավել ամրապնդելու քրիստոնեական սիրո կապերը, որ կմնայ բոլորս կմիացնեն տարիներե ի վեր: Եղբայրական սրտաբուխ զգացումներով կողջունենք Նորին Սրբություն Եփրեմ Կաթողիկոսը Համայն Վրաստանի, Նորին ամենապատվություն Իգնատիոս-Պետրոս Սրբազան Պատրիարքը կաթողիկե Հայոց, Նորին Ամենապատվություն Եղիշե Սրբազան Պատրիարքը հայոց Երուսաղեմի, Նորին Գերաշնորհություն Իոսաֆ Միտրոպոլիտը՝ բարձրապատիվ ներկայացուցիչը Նորին Սրբություն Ալեքսի Պատրիարքի Ռուսաց Պրավոսլավ Եկեղեցվո, Նորին Գերաշնորհություն Տ. Տաճատ Արքեպիսկոպոս՝ սրբազան ներկայացուցիչը Նորին Սրբություն Խորեն Կաթողիկոսի Տանն Կիլիկիո, Նորին Գերաշնորհություն Աբունա Պետրոս Միտրոպոլիտը՝ բարձրապատիվ ներկայացուցիչը Նորին Սրբություն Բասիլիոս Պատրիարքի Եթովպական Եկեղեցվո, Նորին Գերապայծառություն Ժան Ռուպ Սրբազան Եպիսկոպոսը Մոնակոյի:

Բազմադարյան Ս. Էջմիածինը կցնծա այսօր և փառք կուտա Ամենակալին, որ իրեն կշնորհվի երջանկությունը իր կամարներուն ներքև համախմբված տեսնելու այսքան փայլուն ներկայացուցիչներ քույր եկեղեցիներու: Ահավասիկ վկայություն մը ևս քրիստոնեական սիրո և բարեկամության ոգիի, որ մանավանդ մեր օրերուն հետզհետե կաճի ու կպայծառանա: Ոգի մը, որ կը հուսանք, թե գալիք ժամանակներուն, իր զորության ու տիեզերական ճառագայթումի լրումին պիտի հասնի, ի կենսագործում աշխարհի բոլոր քրիստոնյաներ մարդոց եղբայրության և եկեղեցիներու միության, Քրիստոսի աստվածային սիրույն մեջ: Թող Տերը օգնե Մեզի, որպեսզի սորվինք Իր կամքը իրագործել երկրի վրա:

Տասը տարիները, որ անցան, եղան իրոք աշխատանքի և իրագործումներու տարիներ Հայաստանյայց Եկեղեցիի և հատկապես Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի համար: Այդ մասին ունկնդրեցինք զեկուցումը Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդին: Այդ մասին խոսվեցավ երեկ ու այսօր: Ցույց տրվեցավ Մեր անձը իբրև առաջին աշխատողը այդ իրագործումներու ճանապարհին վրա: Մենք շնորհակալություն կհայտնենք բոլորին, Մեզի ուղղված գնահատանքի խոսքերուն համար, բայց կուզենք հաստատել անկեղծ սրտով, թե Մայր Աթոռիս ձեռք բերած բոլոր հաջողությունները և շինարարա-

կան ձեռնարկները եղած են արդյունքը հավաքական գործակցության, մեր երկրի մեջ ստեղծված օրինական և գործնական նպաստավոր պայմաններուն և մեր բարեպաշտ ժողովուրդի նվիրաբերած լումաներուն: Անձնապես Մենք, պարզապես աշխատած ու հետապնդած ենք կազմակերպել Մեր շուրջի կենդանի ուժերը և օգտագործել տվյալ պայմանները և հնարավորությունները, Մեր Եկեղեցիին և Մայր Աթոռին առավելագույն օգուտին համար: Չենք տարվիր տուրք տալու մակերեսային համեստության մը զգացումին, թերագնահատելու համար Մեր գործունեության արդյունքները, սակայն չենք ալ վարանիր մտածելու և վկայելու, թե կրցանք իրագործել ոչ այն ամենը, ինչ որ անհրաժեշտ էր և ըղձալի: Անհրաժեշտը ավելին էր քան հնարավորը: Անտարակույս թե տակավին շատ բան կա ընելիք, տակավին երկար ճամբա կա կտրելիք, հասնելու համար և հասցնելու համար մեր Ս. Եկեղեցին այն բարձունքին, որուն ան արժանի է իսկապես: Այդ՝ մեր բոլորի կյանքի սուրբ նպատակը պետք է ըլլա, այժմ և այսուհետև:

Մայր Աթոռի վերջին տասը տարիներու գործունեության արդյունավետությունը կպարտինք նախ մեր հայրենի պետական իշխանությանց, ինչպես նաև մեր միութենական կառավարության, որոնք ամեն հնարավորություն և նպաստավոր պայմաններ ստեղծեցին, որպեսզի Մենք կարողանանք քայլ առ քայլ կյանքի կոչել մեր ծրագիրները և առաջադրանքները: Ավելին, մեր պետական իշխանությունները եղան Մայր Աթոռիս և անձամբ Մեզի հանդեպ հույժ բարյացակամ և քաղցրորեն ուշադիր: Հարգալից երախտագիտություն կհայտնենք մեր Մայր Հայրենիքի պետական իշխանության և Խորհրդային Միության կեդրոնական կառավարության, այն համոզումով, որ նաև հառաջիկային Ս. Էջմիածինը և մեր Եկեղեցին պիտի շարունակեն վայելել մեր պետական իշխանություններու նույն ուշադրությունը և բարյացակամությունը, օրենքի սահմաններու մեջ: Մեր խորին շնորհակալությունը Հայաստանի մեր հարգալատ կառավարության այն պատվոգրին համար, որ Մեր սրտին համար գերագույն մխիթարություն կհանդիսանա:

Պարտինք այստեղ Մեր շնորհակալությունը հայտնել նաև Մեր բոլոր գործակից հոգևորական եղբայրներուն, մեր Եկեղեցվո նվիրապետական Աթոռներու գահակալներուն և թեմական սրբազան առաջնորդներուն, որ ի Հայաստան և ի սփյուռս աշխարհի, և Մայր Աթոռիս կինվորյալ միաբանության, որոնք Ս. Էջմիածնի աստուածային օրհնության ներքո, իրենց նվիրական առաքելությունը ի գործ կդնեն անխախտ ուխտապահությամբ, նվիրյալի հավատարմությամբ և բարեջան գործունեությամբ: Մեր շնորհակալությունը կտարածվի նաև բոլոր անոնց վրա, որ կշրջապատեն մեր թեմական առաջնորդները ու կաշխատակցին անոնց, իբրև թեմական-եկեղեցական կազմակերպությանց անդամներ, հոգևորական թե աշխարհական, հարգալատ վավակները մեր Ս. Եկեղեցվո, և իրենց անձնվեր և բանիմաց աշխատանքով, շեն ու պայծառ կպահեն մեր եկեղեցիները, ի հոգևոր շինություն Մեր հավատացյալ վավակներուն:

Ջերմ երախտագիտություն նաև Մայր Աթոռիս բարերարներուն: Մեր գահակալության տարիներուն, Մեր հաւատավոր ժողովուրդի ծոցին մեջ գտանք և ճանչցանք պատվական ազգայիններ, ճշմարտապես ընտրյալ հայ հոգիներ, որոնք անհուն սիրով, գուրգուրանքով և հայկական զմայլելի գիտակցությամբ մոտեցան Մայր Աթոռիս, մեր հին փառքի օրերու բարեպաշտ ոգիով, և իրենց սրտի ընծան նվիրաբերեցին, որպեսզի վերաշինվին մեր շարք մը սուրբ տաճարները, որպեսզի ապրի ու գործե մեր Հոգևոր Ճեմարանը, որպեսզի վերստին կյանքի կոչվի մեր տպարանը, որպեսզի ուրախ ու բարօր ապրի և փառավորվի Ս. Էջմիածինը, որպեսզի մխիթարվի Հայոց Հայրապետի սիրտը: Մենք հպարտ ենք Մեր ժողովուրդով: Մենք հպարտ ենք Մեր բարերարներով: Շնորհակալություն և օրհնություն բոլորին: Անոնց անունները, որոնք հիշվեցան Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի վեկուցագրին մեջ, անջնջելի պիտի մնան Մեր սրտերուն մեջ և մեր արբավայրերու հավարամյա քարերուն վրա:

Պարտինք Մեր գոհունակությունը և շնորհակալությունը հայտնել այսօր Մայր Աթոռիս Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամներուն, ինչպես և ճարտարապետներու մեր հանձնաժողովին, որոնք Մեր գործունեության տասը տարիներու ընթացքին եղան Մեր թանկագին ու անփոխարինելի խորհրդականները և աշխատակիցները: Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդի և Վերստուգիչ հանձնաժողովի հարգելի անդամները, ամբողջական նվիրվածությամբ ու հավատարմությամբ, միշտ Մեր կողքին գտնվեցան, իրենց կարելին ընելով ի խնդիր մանավանդ Մայր Աթոռիս և ներքին թեմերու վարչա-կազմակերպչական և տնտեսական գործունեության, բարեկարգման ու կարգապահության:

Մայր Աթոռիս կից ճարտարապետներու հանձնաժողովին Մեզի ընծայած նպաստը վեր է ամեն գնահատանքե: Անոնք իրենց գիտությամբ ու փորձառությամբ, հայ ճարտարապետության և արվեստի խոր ճանաչողությամբ ու վավերական զգացողությամբ, այլ և Մեզի հիացում առթող գուրգուրանքով և անշահախնդրու-

ամբ, տևականորեն տարիներ շարունակ հսկեա, հետևացան, ուղղություն տվին Մեր շինարական բոլոր աշխատանքներուն և ապահոցին հաջողությամբ պսակումը և փայլուն կարումը Մեր բոլոր առաջադրանքներուն և ագիրներուն, անմիջական ղեկավարության ոքև Մայր Աթոռիս գլխավոր ճարտարապետն: Շնորհակալություն մեր սքանչելի և սիրելի ղարպետ ճարտարապետներուն:

Մեր ջերմ գնահատանքի և գոհության խոսքը ւղղվի նաև տաղանդաշատ նկարիչներուն և ինդակագործներուն, որոնք իրենց արվեստով ավել շքեղացուցին մեր շինարարական աշատանքները, ի մասնավորի Մայր Տաճարեն և ր Վեհարանեն ներս, Օշականի եկեղեցին՝ ուանկարներով, և Նահատակաց հուշարձանի ղրտումով, որուն բացումը կատարեցինք երեկ:

Մեր անկեղծ գնահատանքը պետք է հայտնք նաև քանդակող հմուտ վարպետներուն, նարար արհեստավորներուն և բանվորներուն, ոնք կատարողական վարպետությամբ, իրենց ոդար քրտինքով ու բարի ձեռքերով իրագործցին մեր ճարտարապետներու, նկարիչներու քանդակագործներու հղացումները և նախաները:

Մեր մասնավոր գնահատանքին արժանի են նաև Մայր Աթոռիս մեջ գործող հաստատությունները և վարչակազմակերպչական բաժիններու ղեկավարները: Մեր դասախոսական ազմը, ի գլուխ ունենալով տեսչությունը, իր արելին ի գործ դրած է միշտ, բարձր պահելու համար կրթական-դաստիարակչական մակարակը մեր Հոգևոր Ճեմարանին: Մայր Աթոռիս աշտոնաթերթ «Էջմիածին» ամսագիրը վերջին սը տարիներուն արձանագրած է հարատև առաջընթաց, դառնալով սիրված ու հեղինավոր կրոնական և գիտական պարբերաթերթ ը, թե՛ այստեղ և թե՛ արտասահմանի մեջ:

Մեր դիվանատունը և տնտեսա-հաշվապական վարչությունը, ինչպես և Մայր Աթոռիս անգարանը և միաբանական ճաշարանի բաները, իրենց պատասխանատու վարիչներով պաշտոնյաներով, լավ կազմակերպված ու արեխիղճ ղեկավարված բաժիններ են, որոնք նահատելի արդյունավետությամբ կկենսագործեն Մեր առաջադրանքները, աշխատանքի արգապահության խոր գիտակցությամբ: Շնորհակալություն բոլորին:

Պետք է այստեղ գոհունակությամբ վկայենք ւաև, թե Մայր Աթոռիս միաբան և աշխարհական վարիչներու ձեռքին տակ աշխատող Մեր պաշտոնյաները, արհեստավորները, մեքենավարները, հավաքարարները և բանվորները, առհասարակ չարքաշ ու սրտցավ աշխատանքի բարի մարդիկ են: Մենք շատ հաճախ կզգանք, թե անոնց բոլորին հոգիներեն ներս կառկայծե Ս. Էջմիածնին ծառայելու բարեպաշտ ու ակնիվ զգացումը:

Մեր գնահատանքը և Մեր Հայրապետական օրհնությունը անոնց բոլորին անխտիր:

Մեր գործունեության ընթացքին եթե պատահած են պարագաներ, երբ մեր միաբաններուն, մեր պաշտոնյաներուն կամ ծառայողներուն նկատմամբ ունեցած ենք խիստ վերաբերմունք և կամ տված ենք որոշումներ, որոնք նկատված են անարդար, Մենք այդ բոլորի համար Մեր ցավը կհայտնենք անկեղծորեն:

Սրբազա՛ն Հայրեր, մեծարգո՛ պատգամավորներ և հյուրեր.

Գոհության և շնորհակալության խոսքեն հետո, կկամենանք Մեր մտածումը արտահայտել հետագա Մեր գործունեության նկատմամբ:

Ինչպես տասը տարիներ առաջ, այսօր ալ Մեր առաջ կանգնած են բազում հարցեր և բազում ծրագիրներ: Մենք ուրախ ենք անշուշտ և հոգեպես իրոք մխիթարված, ցարդ կատարված իրագործումներուն համար: Այս իրողությունը Մեզի ստույգ ապահովություն կներշնչե, թե նաև այսուհետև Մեր և Մեր լծակից եղբայրներու և Մեր բոլոր գործակիցներու միասնական ու կազմակերպված համառ աշխատանքով, պիտի կարենանք նոր շինարար իրագործումներ արձանագրել մեր Ս. Եկեղեցվո և Մայր Աթոռիս առաքելության ճամբուն վրա:

Մենք բոլորս նախ մեր ուշադրությունը պետք է կեդրոնացնենք մեր ներքին հոգևոր կյանքին վրա և ոչ մեկ ջանք ու զոհողություն չխնայենք, որպեսզի ապահովենք մեր եկեղեցիներու պայծառությունը և մեր հավատացյալ ժողովուրդի հոգևոր կյանքի շինությունը և առաջնորդությունը՝ առավել աստուածահաճո արդունավետությամբ: Արթուն կերպով պետք է հսկենք մանավանդ, որպեսզի մեր Եկեղեցվո բոլոր սպասավորները հավատարիմ մնան իրենց ուխտին և իրենց նվիրական ծառայությունը կատարեն, իբրև արժանավոր և առանց ամոթի մշակներ: Այս կերպով միայն պիտի կարողանանք ամրապնդել մեր Եկեղեցվո ներքին զորությունը, հեղինակությունը և հմայքը հաչս ժողովուրդին: Մեր իղձն է և սպասումը, որ հայ հոգևորականությունը, գիտակից իր վսեմ կոչումին, հոգիով չտկարանա և զոհ չդառնա այլևայլ փորձությանց:

Հայ Եկեղեցին իր հերոսական պատմությամբ, իր հին փառքերով, իր իմացական ոգեկան արժեքներու շտեմարանով և արդի հոգևոր և ազգային առաքելությամբ, սքանչելի և անկրկնելի սրբություն մըն է և հոյաշեն կոթող մը, որուն Սեղանին պետք է ծառայել գիտնանք իրավ հավատքով, անձնուրացությամբ, խոնարհությամբ և անհոգնաբեկ աշխատանքով: Փա՜ռք և պատի՜վ բոլոր Մեր Սրբական Եղբայրներուն,

մեր գերաշնորհ եպիսկոպոսներուն, հոգեշնորհ վարդապետներուն և արժանապատիվ քահանա հայրերուն, որոնք այս գիտակցությամբ կապրին ու կգործեն Տիրոջ այգիին մեջ:

Հայ Եկեղեցին արևի լույսին պես կարիքը ունի նաև ներքին խաղաղության և միության: Նվիրապետական Աթոռներ, առաջնորդություններ և հովվություններ իրենց հոգևորական և աշխարհական պատասխանատու ղեկավարներով, մեկ և անբաժանելի ամբողջություն կկազմեն, ապրող ու գործող պատմականորեն ծնած ու զարգացած բազմադարյան կենդանի մարմին մը, ի գլուխ ունենալով Հայրապետական աստվածադիր Աթոռը ամենայն հայոց, ի Ս. Էջմիածին:

Հայ Եկեղեցվո միությունը և հավատացյալ ժողովուրդի միասնությունը ամրապնդելու ճամբուն վրա, վերջին տասը տարիներուն, Մենք ունեցանք, այո՛, որոշ դժվարություններ և հուսախաբություններ Անթիլիաս հաստատված մեր Կիլիկիյան Աթոռին կողմե, իբրև հետևանք որոշ մտայնությանց և իրադրությանց, որոնք աղերս չունին հոգևոր-եկեղեցական կյանքի հետ: Այդ անբաղձալի կացությունը կշարունակվի ցայսօր, նաև 1963-ի Երուսաղեմի ողջագուրումեն հետո:

Հակառակ Մեր բարի կամեցողության ու խաղաղասիրական հրավերներուն, դժբախտ մտայնությամբ մը, կշարունակվի Սփյուռքի մեր եկեղեցիները և թեմերը Ս. Էջմիածնեն բաժանելու ծրագրի գործադրությունը: Մենք անձանձրույթ կերպով միշտ բարձր պիտի հնչեցնենք ներքին խաղաղության, միասնության և օրինականության հրավերները ու եղբայրական զգացումներով լի, պիտի սպասենք, որ ուղղամտորեն կենսագործվի, մեր եկեղեցական կյանքին մեջ, Երուսաղեմի ողջագուրումի շնորհաբեր ոգին: Այդ իսկ նպատակով, Մեր հոգեկան բոլոր ուժերով պիտի շարունակենք վճռականությամբ պաշտպանել Ս. Էջմիածինը, Հայ Եկեղեցվո դարավոր կանոնները, նվիրապետական ավանդական իրավասությունները և մեր հոգևոր, ազգային կյանքի միությունը:

Ի սփյուռս աշխարհի ցիրուցան ապրող մեր ժողովուրդի զավակները, մնալով օրինապահ և հավատարիմ քաղաքացիները իրենց բնակած երկիրներուն և կազմակերպելով իրենց եկեղեցական-մշակութային կյանքը համաձայն տեղական պետական օրենքներուն և պայմաններուն, բնական է, հնարավոր է և անհրաժեշտ, որ պահեն իրենց կրոնական ավանդները և եկեղեցական միասնությունը՝ Ամենայն Հայոց Հայրապետության հոգևոր իշխանության ներքև:

Արտասահմանի Մեր զավակներուն նկատմամբ Մեր գերագույն մտահոգությունն է հայ հոգիի ամբողջ ու անաղարտ պահպանումը, ձուլման հզոր հորձանքներուն դեմ: Հայությունը իր բոլոր ուժերով պետք է համախմբվի կազմակերպե իր գոյատևման պաշտպանությունը: Այդ նվիրական նպատակի կենսագործման ճամբուն վրա, վճռական նշանակություն ունի Մայր Աթոռի աշխատանքի բաժին Առանց Սուրբ Էջմիածնի, անհաղորդ մնալ անոր աստվածային օրհնության շնորհներու և ավելին տակավին՝ հակադրվելով անոր, հնարավոր չէ երկար ժամանակ առողջ, ամբողջ կենդանի պահպանել արտասահմանի Մեր հավատացյալ ժողովուրդի հայկական հոգին:

Համայն հայ հավատացյալ ժողովուրդի հոգևոր ու ազգային միության ամրապնդումը Ս. Էջմիածնի աստվածային օրհնությունների ներքև, պատմական առաքելություն մըն է, ավելի քան երբեք կենսական անհրաժեշտություն է այսօր:

Մեր ապագա գործունեության մեջ նաև սուհետև կեդրոնական ու առաջնահերթ պիտի գրավեն Մեր շինարարական աշխատանքները: Մեր առօրյա կյանքի տևական դրախությունն է տեսնել Մայր Աթոռիս շինարարական առաջադրանքներու քայլ առ քայլ կիրառումը: Հայ հողի վրա բնակող մարդու հոգեբանության անբաժան խոր ապրումները վերաշինելու, կառուցանելու ավելի կիրքը, երբեք պատասխան՝ անցնող դարերու աղետներով ու ողբերգություններով լեցուն դարերուն: Մայր Աթոռը, այստեղ մեր բոլորս, համակված ենք այդ կիրքով, որ մեր գերագույն երջանկությունը կհանդիսանա Հայոց Մայր Հողի վրա կառուցանելով, վերականգնելով ու ստեղծագործելով միայն, ճշմարտապես մեր հարգանքը մատուցած կըլլանք մեր նահատակներու հիշատակին և ստուգապես նպաստած կըլլանք մեր հայրենիքի կորացման, մեր ազգի հառաջդիմության և մեր ապագայի առավել պայծառացման:

Վստահ ենք, թե նաև արտասահման ապրող մեր հավատացյալները, նույն զգացումներով լեցուն, պիտի շարունակեն իրենց նյութական ու բարոյական օժանդակությունը ընծայաբերելով որպեսզի նոր պատմական հուշարձաններ՝ եկեղեցիներ, վանքեր վերաշինվին, որպեսզի նոր շինարարական ու բարեկարգման ծրագիրներ կարենան կյանքի կոչվիլ:

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը, քրիստոնեական մարդասիրական ոգիով ու սուրբ եռանդով, պիտի շարունակե նաև իր խոսքը ըսել և իր առաքելությունը ծավալել հանուն եկեղեցիներու ու ժողովուրդներու մերձեցման, փոխըմբռնման ու սերտ բարեկամության և հանուն աշխարհի խաղաղության: Եկեղեցիներու և ժողովուրդներու խաղաղ համակեցությունը և շինարար գործակցությունը այն միակ ուղին է, որ կրնա մարդ

ՀԱՅՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ՈՍԿԵԶՈՒՅԼ ՍԿԻՀ

Նվեր Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, արդյամբ տեր և տիկին Ս. Քյուրքճյանների:

(Գործ՝ ճարտարապետ Բաղդիկ Արզումանյանի և քանդակող ոսկերիչ Ժիրայր Զուլոյանի):

ությունը առաջնորդել դեպի կյանք, դեպի լույս, դեպի արդարություն և ազատություն: Բարոյական տիեզերքը նվաճող և հյուլեական աշխարհը սանձավերծող մարդկությունը, եթե կկամենա իր կյանքը և իր առաքելությունը շարունակել այս երկրագնդի վրա, պետք է գտնե ճանապարհը, նվաճելու համար նաև մարդու հոգեկան տիեզերքը և հայտնաբերելու ու սանձաբերելու այդ տիեզերքի ոգեկան-բարոյական ուժերը: Քրիստոսի Ս. Ավետարանը, կհավատանք Մենք, թե «աշխարհի լույս»-ն է, որ մարդկության ցույց կու տա ճամբան դեպի այդ տիեզերքը: Հետևաբար բախտորոշ կնկատենք մենք քրիստոնեական եկեղեցիներու նպաստը՝ խնդիր մարդոց եղբայրության և աշխարհի խաղաղության:

Մենք, Հայոց Հայրապետ, Ս. Էջմիածնի աստվածապարգև բարձունքեն կոչ կընենք մեր կեղեցվո բոլոր նվիրապետական Աթոռներուն, որ բոլոր թեմական առաջնորդներուն և հոգևոր պասավորներուն, որպեսզի սուրբ եռանդով քարոզեն ու գործեն, Հայ Եկեղեցիին, հայ ժողովուրդին ու մարդկության ծառայելու վճիտ գիտակցությամբ:

Աստուծո օրհնությունը և օգնականությունը հայցենք բոլոր խաղաղարար ուժերուն և ձեռնարկներուն:

Տասը տարիներ առաջ, երբ կոչվեցանք բարձանալ Լուսավորչի Ս. Աթոռին վրա, կպգանք այրող ծանրությունը Մեր ուսերուն վրա դրված լուծին: Այդ լուծը իրոք ծանր էր, իսկ Մեր ուսերը՝ շատ տկար: Առաջին օրերուն հուսահատության պահեր ապրեցանք: Մեր հուրջը ամեն բան երերուն և անորոշ կթվեր, խաղվան օրը անստույգ ու երկյուղաբեր: Իսկ Մեր կողքին՝ ոչ ոք, որ կարողանար Մեր ձեռքեն բռնել: Այնքան էինք տկար ու երկչոտ, որ վստահություն չունեինք ոչ ոքի վրա և ոչ մեկ բանի վրա: Այդ էր Մեր հոգեկան վիճակը այդ օրերուն: Եվ սակայն շատ չանցած, օգնական ձեռքը հասավ Մեզի: Աստուծո ամենակոր և անսերևույթ օգնությունն էր այդ, ներշնչող ու հզորիչ խորհուրդը այս հինավուրց Ս. Տաճարի ծանր քարերուն, թե պատգամը, որ Մեզի կուգար դարերու խորքեն և մեր ժողովուրդի հավատքի լույս աղբյուրներեն:

Տակավ Մեր հոգին պայծառացավ, Մեր միտքը հստակացավ, սկսանք տեսնել աշխատանքի ճամբան շինարար, սկսանք ճանչնալ ու սիրել մարդիկը, որ կը շրջապատեին Մեզ: Եվ Մեր սիրտն ու ձեռքը այլևս չդողացին:

Սրբական կիրք մը կրակ առավ Մեր էության մեջ: Փարատեցան Մեր բոլոր երկյուղները մեր շուրջ ալեկոծվող դժվարություններուն և տագնապներուն առջև: Հստակորեն, նույնիսկ շոշափելի կերպով զգացինք, թե Մեր անձին մեջ մարմին ու կյանք կառնե գաղափարը Հայրապետին Հայոց: Մեր եսը շիջեցավ ու չքացավ գրեթե:

Մենք կհավատանք հիմա, թե հայոց աստվածահաստատ այս Ս. Աթոռին վրա, Ս. Գրիգոր Լուսավորչի օրերեն սկսյալ, կա ու կմնա հավետ անսասան, հավետ անփոփոխ՝ Հայրապետը Ամենայն Հայոց: Կան գաղափարներ, որոնք ավելի իրական են, քան շոշափելի և երևելի իրողությունները: Անոնք բյուրեղացումներն են դարերու հոլովույթով գոյացած ավանդություններուն, սերունդներու կենսափորձով նվիրագործված ու դավանանք դարձած ըմբռնումներուն:

Հայոց քրիստոնեական հավատքը, հայ հողին վրա Փրկչի իջման տեսիլքով կոթողված այդ հավատքի հրեղեն սյուն Ս. Էջմիածինը, Հայոց Հայրապետության Ս. Աթոռը, ահա՛ վեմ գաղափարները մեր Եկեղեցիին, մեր հավատացյալ ժողովուրդին:

Մենք կհավատանք այդ մեծ գաղափարներուն և անոնց ապրող զորության: Մենք կհավատանք, թե այդ հավետ կենդանի գաղափարներն են, որ պահ մը կգործեն նաև Մեր միջոցավ, համաձայն նախախնամյալ տնտեսության մը, որ «անիմանալի է և ի վեր քան զմեզ»:

Եվ եթե իրոք մխիթարություն մը ունինք այս պահուս, Մեր աշխատանքի տասը տարիներու լրումին, այն է, թե Մեր տկար անձը բախտավորությունը ունեցավ Իր ուսերուն վրա կրելու այրող լուծը այդ գաղափարներու լույսին, որ առաջին անգամ շողաց հայոց աշխարհի վրա Ս. Լուսավորչի հրաշք տեսիլքով: Այդ տեսիլքն է, որ կհետապնդե, կոգեշնչե ու կառաջնորդե մեզ բոլորս: Ս. Էջմիածինը Աստված պարգևեց մեզի: Ս. Էջմիածինը Հայոց Սրբություն Սրբոցն է: Ս. Էջմիածինը Տիրոջ պահապան ու պաշտպան Աջն է Հայոց աշխարհի վրա տարածվող, երեկ, այսօր և հավիտյան:

Մեր կյանքի ու աշխատանքի այս հանգրվանին, Մենք կխոնարհինք Ս. Էջմիածնի և անոր փառաց լույսին առջև ու կհայցենք Աստուծո օգնականությունը և օրհնությունը Մեր ապագա գործունեության համար:

«Ցոյց մեզ, Տէր, զողորմութիւնս Քո, և զփրկութիւնս Քո տուր մեզ» (Սաղմ. ՁԴ 8):

Ամէն»:

Պաշտոնական ընդունելություն

Նոյեմբերի 1-ին, երկուշաբթի, *երեկոյան ժամը 7-ին, Երևանի «Արմենիա» հյուրանոցի ընդարձակ և շքեղ սրահում, Գերագույն Հոգևոր Խորհուրդը, Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 10-րդ տարեդարձի առթիվ, կազմակերպել էր պաշտոնական ընդունելու-*

թյուն, մասնակցությամբ ավելի քան 200 հրավիրյալների։

Պատվո սեղանի շուրջ տեղ էին գրավել Վեհափառ Հայրապետը, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կ. Դալլաքյանը, Համայն Վրաց Կաթողիկոս Տ. Եփրեմ Բ-ը, Հայ Կաթողիկե Եկեղեցու Պատրիարք Տ. Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանյանը, Երուսաղեմի հայոց Պատրիարք Տ. Եղիշե Արքեպիսկոպոսը, Իսպահ Միտրոպոլիտը, Մոնակոյի Ժան Ռուպ եպիսկոպոսը, Տ. Մամբրե, Տ. Սիոն, Տ. Սերովբե, Տ. Տաճատ արքեպիսկոպոսները։

Հրավիրյալների թվում են բոլոր հոգևորական և աշխարհիկ ներկայացուցիչները, հյուրերը, մտավորականներ և արվեստագետներ Մայր Հայրենիքից և Սփյուռքից։

Սեղանը օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը։ Որպես սեղանապետ այն ղեկավարում է Եղիշե Պատրիարքը։

Հայրենի երկրի բազմազան բարիքներով զարդարված սեղանների շուրջ ստեղծվում է ջերմ, սրտագին մթնոլորտ։

Հանդիսավոր իրադրության մեջ և խանդավառ մթնոլորտում, Ամենապատիվ Տ. Եղիշե Պատրիարքը առաջին բաժակը բարձրացնում է Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի անսասանության, հավերժության և Վեհափառ Հայրապետի թանկագին կյանքի արևշատության համար։

Ամբողջ դահլիճով մեկ, հոտնկայս, հանդիսավոր և վեհ, հնչում է «Էջ Միածինն ի Հօրէ» Մայր Աթոռի հիմնը։

Ջերմ ծափերի մեջ, Վեհափառ Հայրապետը երկրորդ բաժակը առաջարկում է խմել, երախտագիտական ու շնորհակալության զգացմունքներով, հայրենի բարեխնամ կառավարության և ընդունելության ներկա պետական անձնավորությունների կենաց, ի դեմս Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կ. Դալլաքյանի։

Երրորդ բաժակը պր. Կ. Դալլաքյանն առաջարկում է հայ ժողովրդի կենացը և նրա արժանավորագույն զավակ Վեհափառ Հայրապետի կենացը։

Վերջին քաղցր բաժակը Վեհափառ Հայրապետը առաջարկում է խմել հայ մտավորականության և նրա արժանավոր ներկայացուցիչների՝ գրողների, արվեստագետների, պատմաբանների, գիտնականների կենացը։

Ամբողջ դահլիճով մեկ թնդում է ուրախ ծափերի որոտը։ Բաժակ են բարձրացնում բոլորը՝ ընդունելության ներկա բանաստեղծների, գրողների, արվեստագետների, ճա[illegible] տարապետների կենացը։

Բարեշնորհ Գրիգոր սարկավագ Բունիա[illegible]յանը արտասանում է գրաբար մի հատվ[illegible] Եղիշեի՝ Վարդանի ճառից և Գեղամ Սարյա[illegible] «Դեպի կառափնարան»-ը։

Շնորհալի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապ[illegible]տիկյանը, խորին լռության մեջ, հուզմունք[illegible] արտասանում է «Խոհ Արարատի մասին» [illegible] անտիպ քերթվածներից մեկը, սրտագին ծ[illegible]փեր խլելով։

Նույնքան սիրված բանաստեղծ Գևորգ [illegible]մինը արտասանում է «Մենք փոքր էինք» գ[illegible]ղեցիկ բանաստեղծությունը, որոտընդոս[illegible] ծափերի արժանանալով։

Ընդունելության երկրորդ մասի սեղան[illegible]պետը՝ պր. Ստեփան Սրապյան, շնորհալի[illegible]ռեն և խանդավառ կերպով ղեկավարում [illegible] ճաշկերույթը, որի ընթացքում շնորհավոր[illegible]կան և հայրենասիրական ջերմ, սրտառ[illegible]ելույթներ են ունենում «Նաիրի» շաբաթ[illegible]թերթի խմբագիր Ա. Ծառուկյանը, (Բեյրութ[illegible] պրոֆ. Մանասե Սեակը (ԱՄՆ), «Արագա[illegible]ամսագրի արտոնատեր և խմբագրապե[illegible] Հայկ Գալուստյանը (Լոնդոն), Սեդրակ Քա[illegible]յանը (Փարիզ), Հակոբ Դավթյանը (Բե[illegible]ռութ), Հ. Ներսես վարդապետ Տեր-Ներսե[illegible]յանը (Վենետիկ)։

Սեղանների շուրջ ժամերն անցնում [illegible] արագ, բայց հաճելի և բովանդակալից։ Վե[illegible]ջին խոսողն է Հարավային Ամերիկայի հա[illegible]բրապետական պատվիրակ և առաջնորդ գ[illegible]ռաշնորհ Տ. Բարգեն արքեպիսկոպոս Ապա[illegible]յանը, որն իր գեղեցկահյուս և անկեղծ զգ[illegible]ցումներով հարուստ ելույթով մեծ տպավ[illegible]ություն է թողնում բոլոր ներկաների վրա։

Վեհափառ Հայրապետի գահակալության [illegible] 10-րդ տարեդարձի պատվին կազմակերպվա[illegible] ընդունելությունը վերջանում է գիշերվա ժ[illegible]մը 13.30-ին, Նորին Ս. Օծության «Պահպա[illegible]նիչ»-ով։

Եպիսկոպոսական ժողովի գումարում Մայր Աթոռում

Նոյմբերի 3-ին, երեքշաբթի, առավոտյա[illegible] ժամը 12-ին, Վեհափառ Հայրապետի բարձ[illegible] նախագահության տակ, Վեհարանում գու[illegible]մարվում է եպիսկոպոսական ժողով, որի[illegible] մասնակցում են հանդիսության ներկա 1[illegible] թեմակալ առաջնորդ եպիսկոպոսները։

Ժողովն ընտրում է իր դիվանը հետևյա[illegible] կազմով. ատենապետ՝ Ամենապատիվ Տ. Ե[illegible]ղիշե Սրբազան Պատրիարք և ատենադպիր [illegible] գերաշնորհ Տ. Բարգեն արքեպիսկոպոս Ա[illegible]պատյան։

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ԵՎ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՄԻՆԻՍՏՐՆԵՐԻ ՍՈՎԵՏԻ ՆԱԽԱԳԱՀ ԱՆՏՈՆ ՔՈՉԻՆՅԱՆԸ
(Նոյեմբերի 6-ին, պաշտոնական այցելության առթիվ)

Ժողովը բացվում է նախագահ Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով և ողջույնի խոսքով։

Այնուհետև «Հոգւոց» է արտասանվում վերջին 3 տարիների ընթացքում վախճանված լուսահոգի Տ. Սահակ արքեպիսկոպոս Տեր-Հովհաննիսյանի, Տ. Եղնիկ եպիսկոպոս Աղնավուրյանի և Տ. Դերենիկ եպիսկոպոս Փոլատյանի հոգիների խաղաղության համար։

Մայր Աթոռում գումարված եպիսկոպոսական ժողովը իր աշխատանքները շարունակում է մինչև ժամը 3, քննության առնելով օրակարգի հարցերը և ընդունելով համապատասխան որոշումներ։

Ժողովի վերջում նախագահ Վեհափառ Հայրապետը գոհունակության և օրհնության խոսք է ուղղում եպիսկոպոսական ժողովին։

Ատենապետ Նորին Ամենապատվություն Տ. Եղիշե Սրբազան Պատրիարքը, հանուն ժողովի, Վեհափառ Հայրապետին երախտագիտություն է հայտնում և անում բարեմաղթություններ։

Ժողովն ավարտվում է Վեհափառ Հայրապետի աղոթքով և օրհնությամբ։

Համերգ և կինոժապավենի ցուցադրում Վեհարանում

Նոյեմբերի 2-ին, երեքշաբթի, երեկոյան ժամը 7-ին, Վեհարանի հանդիսությանց սրահում, ի պատիվ պատգամավորների, հյուրերի և այլ հրավիրյալների, տրվում է համերգ։

Առաջինը ելույթ է ունենում Երևանի ֆիլհարմոնիայի լարային քառյակը, մասնակցությամբ շնորհալի արվեստագետներ Լևոն Մամիկոնյանի (առաջին ջութակ), Մարտին Երիցյանի (երկրորդ ջութակ), Ռուբեն Ալթունյանի (ալթ) և Ֆելիքս Սիմոնյանի (թավջութակ)։

Լարային քառյակը մեծ հաջողությամբ կատարում է Հենդելի «Պասկալեա»-ն, Կոմիտաս վարդապետի «Հաբրբան»-ը, «Քելեր-ցոլեր»-ը, «Շողեր ջան»-ը, «Քելե-քելե»-ն, «Երկինքն ամպել ա»-ն և «Վաղարշապատի պար»-ը։

Ծրագրի երկրորդ բաժնում շնորհալի թավջութակահար Մեղեա Աբրահամյանը ապրումով կատարում է Ֆրեսկոբալտի «Տոկկատա»-ն, Կոմիտաս վարդապետի «Հով արեք»-ը Ալեքսանյանի վերածումով և Ալեքսանդր Հարությունյանի «Էքսպրոմտ»-ը։

Ծրագրի երրորդ բաժինը ամբողջությամբ նվիրվել էր ՍՍՌՄ ժողովրդական արտիստուհի, հանրածանոթ երգչուհի Գոհար Գասպարյանին։ Անվանի արվեստագիտուհին մի անգամ ևս գերեց բոլորին իր արվեստով և կատարման բարձր վարպետությամբ։

Ներկաները հոգեկան անխառն բերկրանքով ունկնդրեցին Եկմալյանի պատարագի «Ամեն։ Հայր Սուրբ»-ը, «Սրհնությիւն»-ը, Կոմիտասյան «Կռունկ»-ը, «Անտունի»-ն և վերջում հատված «Անուշ» օպերայից։

Համերգի վերջում Վեհափառ Հայրապետը շնորհակալության և օրհնության խոսք ասաց շնորհալի արվեստագետներին։

Համերգից հետո տեղի ունեցավ 1955 թվականին Վեհափառ Հայրապետի կաթողիկոսական ընտրության և օծման նվիրված կինոժապավենի ցուցադրությունը։

Ուխտագնացություններ, այցելություններ

Նոյեմբերի 3-ին, չորեքշաբթի, 4-ին, հինգշաբթի և 5-ին, ուրբաթ, պատգամավորներն ու հյուրերը հանդիսություններից ազատ իրենց ժամերը նվիրում են Մայր Հայրենիքի տեսարժան վայրերի, պատմական հուշարձանների ուխտագնացության և այցելության։

Չորեքշաբթի օր, առավոտյան ժամը 11-ին, ավտոմեքենաները հայրենի ուխտավորներին տանում են Գառնի ամրոցը և Ս. Գեղարդի վանքը։

Ճանապարհին խումբը կանգ է առնում Եղիշե Չարենցի հուշարձանի առաջ և դիտում Արարատի սքանչելի համայնապատկերը։

Մի այլ խումբ այցելում է մայրաքաղաքի տեսարժան վայրերը՝ Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի անվան հին ձեռագրերի գիտահետազոտական ինստիտուտ-Մատենադարանը, Պատմական թանգարանը և Պատկերասրահը։

Երեկոյան, բոլոր պատգամավորներն ու հյուրերը ներկա են լինում Հովհաննես Չեքիչյանի համերգին, Հայֆիլհարմոնիայի մեծ դահլիճում։

Ուրբաթ, նոյեմբերի 5-ին, ուխտագնացություն դեպի Ծաղկաձորի և Սևանի վանքերը։

Առավոտյան ժամը 11-ին, ավտոմեքենաները ուխտավորներին տանում են Ծաղկաձոր և ապա Սևան։

Հաճելի է ուղևորությունը։ Աշնան պայծառ արևը ոսկեզօծել է հայրենի դաշտերն ու սարալանջերը։ Մեքենաները սուրում են ասֆալտապատ գեղեցիկ ճանապարհներով։

Բարձր է նաև ուխտավորների տրամադրությունը։ Ոմանք երգում են, ուրիշներ խանդավառ զրուցում, հայրենի երկնքի տակ, հայրենի քաղցրություններով արբշիռ։

Եվ ահա վերջապես կապույտ, երազ Սևանը սրբազան, հայրենի սեգ լեռների գրկում, իր հստակ ջրերի հայելին փռած... և հեռո՜ւն՝ Սևանի պատմական վանքերը, իրենց անուշ հայկական կաթողիկեներով...։

Ուխտավորները բարձրանում են վանք, մի ծուռ աղոթք մրմնջելու և մոմ վառելու, և ապա զբոսնում լճի ափին, ավազների վրա։

Ժամը 2-ին, «Աղթամար» ճաշարանում, Սևանի ափին, ուխտավորների պատվին տրվում է ճաշկերույթ։

Ժամը 5-ին, պատգամավորները վերադառնում են մայրաքաղաք, հոգեկան մեծ բավականությամբ։

Պաշտոնական ընդունելություն

Նոյեմբերի 5-ին, ուրբաթ, երեկոյան ժամը 7-ին, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհուրդը, ի պատիվ Վեհափառ Հայրապետի, պատգամավորների և հյուրերի, կազմակերպում է ընդունելություն «Կռունկ» ճաշարանում։

Ընդունելությանը ներկա են ավելի քան 100 հրավիրյալներ, որոնց թվում նաև պաշտոնական անձնավորություններ, մտավորականներ, արվեստագետներ։

Պատվո սեղանի շուրջ տեղ են գրավել Վեհափառ Հայրապետը, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կ. Դալլաքյանը, Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանյան Պատրիարքը, Երուսաղեմի նայոց Տ. Եղիշե Պատրիարքը, վերապատվելի Հովհաննես Աճառոնյանը, կուլտուրայի մինիստրի տեղակալ Ս. Գասպարյանը, Սփյուռքահայության հետ մշակութային կապի կոմիտեի նախագահի տեղակալ Ս. Մարտիրոսյանը, Արտասահմանյան երկրների հետ մշակութային կապի ընկերության նախագահ Բերսաբե Գրիգորյանը, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետին առընթեր Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահի տեղակալ Ս. Հովհաննիսյանը։

Ընդունելությունը ղեկավարում է Հայ Եկեղեցու գործերի խորհրդի նախագահ պր. Կ. Դալլաքյանը, որը և առաջին բաժակը առաջարկում է խմել Վեհափառ Հայրապետի կենաց։

Նորին Ս. Օծությունը բաժակ է բարձրացնում հայրենիքի բարօրության և հայրենի բարեխնամ կառավարության անդամների աշխարհաշեն գործերի հաջողության և նրանց արևշատության կենաց։

Սեղանների շուրջ ստեղծվում է հայկական ջերմ և անկեղծ մթնոլորտ։

Ընդունելության ժամանակ շնորհավորական և հայրենասիրական ջերմ ելույթներով հանդես են գալիս Հայ-Կաթողիկե Պատրիարք Պաթանյանը, Մերձավոր Արևելքի հայ ավետարանական համայնքների միության նախագահ վերապատվելի Հովհաննես Աճառոնյանը, Տ. Գնել, Տ. Շավարշ, Տ. Տիրայր, Տ. Ասողիկ եպիսկոպոսները, Տ. Հակոբ, Տ. Շահե, Տ. Գարեգին վարդապետները, պր. Հ. Ճ. Սիրունին (Ռումինիայից), պր. Սամ Ավետիսյանը (Կալկաթայից), պր. Օննիկ Ասլանյանը (Սոֆիայից), պրոֆ. Առաքել Առաքելյանը, շնորհալի բանաստեղծուհի Սիլվա Կապուտիկյանը, որն արտասանում է «Մայրը» քերթվածը, «Նաիրի» շաբաթաթերթի խմբագիր Անդրանիկ Մառուկյանը, որն արտասանում է իր անտիպ մեկ քերթվածը։ Սիրված բանաստեղծ Գեորգ Էմինը հանդես է գալիս «Ախ այս Մասիսը» իր քերթվածի արտասանությամբ, բանաստեղծ Հրաչյա Հովհաննիսյանը արտասանում է Դամասկոսում գրած իր մեկ քերթվածը։

Ընդունելությանն իրենց շնորհալի մասնակցությունն են բերում սիրված երգչուհիներ Լուսիկ Քոչյանը և Վարդուհի Խաչատրյանը։

Ընդունելությունը վերջանում է գիշերվա ժամը 11.30-ին, ջերմ մթնոլորտում։

Ընդունելություն Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ պր. Անտոն Քոչինյանի մոտ

Նոյեմբերի 6-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 10-ին, Երևանում, Կառավարական տանը, Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ պր. Անտոն Քոչինյանն ընդունում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետին և բոլոր պատգամավորներին։

Ժամը 10-ին, Վեհափառ Հայրապետն ու պատգամավորները արդեն տեղ են գրավել վարչապետարանի շքեղ դահլիճում։

Ներս է մտնում հայոց մեծահարգ վարչապետը և ընդունվում սրտագին ծափերով։

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Հայրապետը, ողջունելով Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի պր. նախագահին, շնորհակալություն և երախտագիտություն է հայտնում հայրենի բարեխնամ կառավարության, իր գահակալության տասնամյակի առթիվ Հայաստանի կառավարության ընձեռած դյուրությունների և ուշադրության համար։

Նորին Ս. Օծությունն այնուհետև պր. վարչապետին է ներկայացնում ներկա հոգևոր պետերին, թեմական առաջնորդներին և պատգամավորներին, որոնց սրտերը լցված են անսահման սիրով և ուրախությամբ, ազգային հպարտությամբ դեպի մեր վերածնված Մայր Հայրենիքը և նրա հարազատ կառավարությունը։

Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ պր. Ա. Քոչինյանը ջերմորեն շնորհավորում է Ամենայն Հայոց Վեհափառ

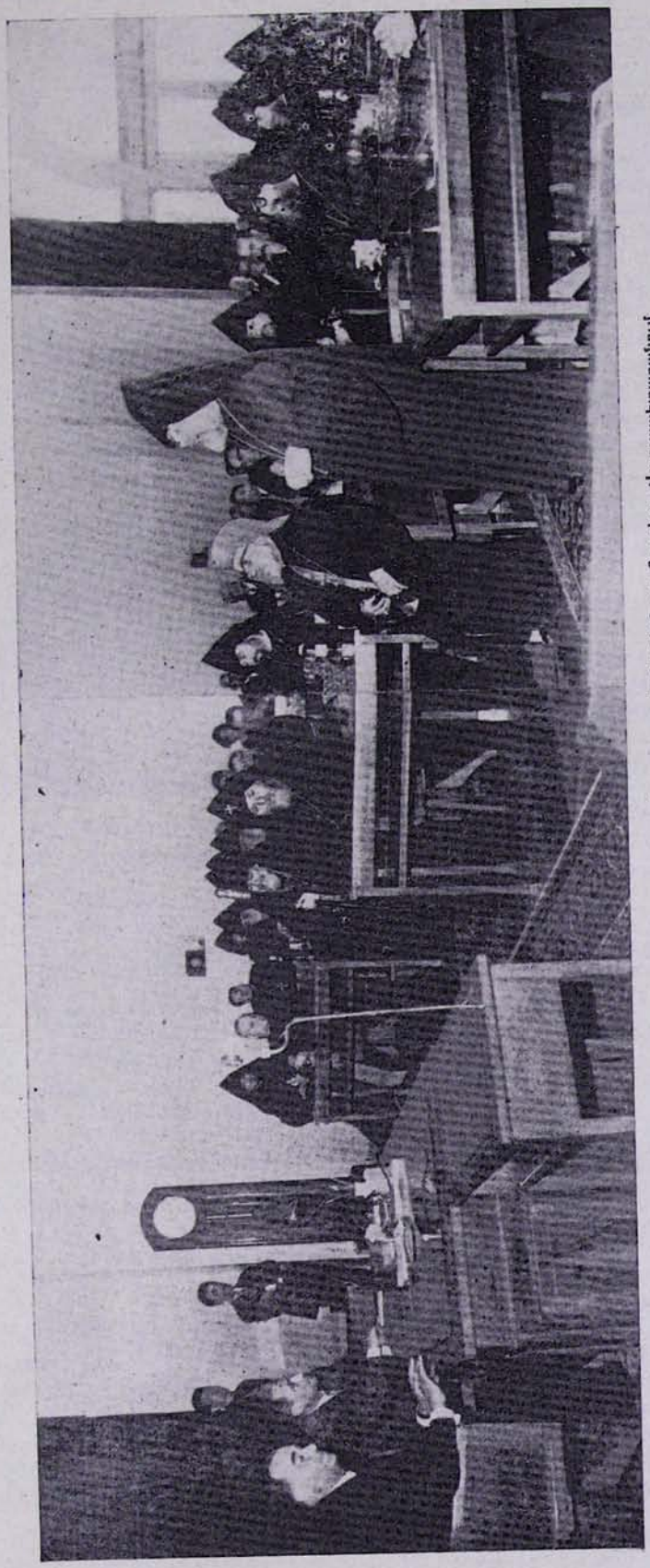

Ամենայն Հայոց Հայրապետը, Հոգևոր պետերը և պատգամավորներն ու հյուրերը Վարչապետարանում, 1965 թվականի նոյեմբերի 6-ին, պաշտոնական ընդունելության ժամանակ:

Ողջույնի խոսք է ասում Եգիպտոսի հայոց բարեխնամ առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը:

Հայրապետի գահակալության տասնամյակը, ողջունում հոգևոր պետերին և բոլոր պատգամավորներին, բարի գալուստ մաղթելով։

Այնուհետև տեղի է ունենում ջերմ զրույց սրտագին ու հայրենասիրական մթնոլորտում, որին մասնակցում են Վեհափառ Հայրապետը, Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանյան Պատրիարքը, վերապատվելի Հովհաննես Ա-հարոնյանը, Մամբրե և Տաճատ արքեպիսկոպոսները և Տիրայր եպիսկոպոսը։

Ելույթ ունեցողները խանդավառ կերպով խոսում են հայ ժողովրդի պատմական նվաճումների, Հայաստանի կառավարության հայրենանվեր աշխատանքների, մշակույթի զարգացման մասին։

Զրույցի ընթացքում Հայաստանի պր. վարչապետը պատմում է հայրենիքի տնտեսության, գիտության և մշակույթի զարգացման հետագա հեռանկարների մասին, որոնք ազգային հպարտության քաղցր զգացումներով են լցնում ներկաների սրտերը։

Վերջում Վեհափառ Հայրապետը, հոգևոր պետերը, պատգամավորներն ու հյուրերը հրաժեշտ են առնում Հայկական ՍՍՌ Մինիստրների սովետի նախագահ պր. Ա. Քոչինյանից անմոռանալի տպավորություններով։

Երեկոյան ժամը 7.30-ին Վեհափառ Հայրապետը, հոգևոր պետերը, բոլոր պատգամավորներն ու հյուրերը ներկա են լինում օպերայի շենքում հոկտեմբերյան Սոցիալիստական մեծ հեղափոխության 48-րդ տարեդարձին նվիրված հանդիսավոր նիստին ու համերգին։

Պատարագ Օշականում, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի եկեղեցում

Նոյեմբերի 6-ին, շաբաթ, առավոտյան ժամը 11-ին, Վեհափառ Հայրապետը, Իգնատիոս-Պետրոս Պաթանյան Պատրիարքը իրենց շքախմբերով, բոլոր պատգամավորներն ու հյուրերը, Մայր Աթոռի միաբանությունն ու Հոգևոր Ճեմարանի ուսանողությունը ուխտի են գնում Օշական, Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի համբուրելի դամբարանին։

Ժամը 11.30-ին սկսվում է հանդիսավոր սուրբ պատարագը։ Պատարագում է Եգիպտոսի հայոց բարեխնամ առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Մամբրե արքեպիսկոպոս Սիրունյանը։

«Հայր մեր»-ի ժամանակ քարոզում է Կալիֆոռնիայի հայոց բարեխնամ առաջնորդ գերաշնորհ Տ. Թորգոմ եպիսկոպոս Մանուկյանը՝ օրվա հանդիսությունների ազգային-եկեղեցական նշանակության և սուրբ Թարգմանիչ վարդապետների մշակութային փառավոր գործունեության մասին։

Նոյեմբերի 7-ին, կիրակի, օծում Տ. Եղիշե նորապսակ եպիսկոպոսի։

Հավարտ սուրբ պատարագի, բոլոր պատգամավորներն ու հյուրերը, Մայր Աթոռի միաբանությունը և ուսանողությունը իջնում են Ս. Մեսրոպ Մաշտոցի դամբարանը՝ իրենց ուխտն ու երկրպագությունը կատարելու։

Ժամը 2-ին, ուխտավորները Օշականից վերադառնում են Մայր Աթոռ։

Եպիսկոպոսական ձեռնադրություն

Նոյեմբերի 7-ին, կիրակի, Վեհափառ Հայրապետի գահակալության 10-րդ տարեդարձի առթիվ կատարված հանդիսությունների վերջինն էր եպիսկոպոսական ձեռնադրությունը։

Նոյեմբերի 6-ին, շաբաթ, երեկոյան ժամերգությունից հետո, կատարվում է նորընծաների՝ հոգեշնորհ Տ. Եղիշե վարդապետ Սիմոնյանի, հոգեշնորհ Տ. Հակոբ վարդապետ Վարդանյանի, հոգեշնորհ Տ. Շահե վարդապետ Անեմյանի և հոգեշնորհ Տ. Զավեն վարդապետ Զինչինյանի «Ընտրություն և ուխ-

Նոյեմբերի 7-ին, կիրակի,
օծում նորապսակ Տ. Հակոբ եպիսկոպոսի:

տադրութիւն ըստ սահմանի Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ», Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոս Տեր-Ստեփանյանի հսկողությամբ։

Կիրակի, առավոտյան ժամը 10-ին, Մայր Տաճարի զանգերի օրհնյալ ղողանջը ավետում է հայրապետական հանդիսավոր սուրբ պատարագի սկիզբը։

Նոր Վեհարանից, զգեստավորված և ամպհովանու տակ, Վեհափառ Հայրապետն առաջնորդվում է Մայր Տաճար, սուրբ պատարագ մատուցելու և եպիսկոպոսական ձեռնադրություն կատարելու։

Մայր Տաճարի երկու դասերում տեղ են գրավել պատգամավորներ, հյուրեր և ուխտավորներ։

Ս. Ստեփանոսի սեղանի առաջ սկսվում է նորընծաների եպիսկոպոսական ձեռնադրության խորհրդի առաջին մասը, առընթերակայությամբ Տ. Ասողիկ և Տ. Տիրայր եպիսկոպոսների։

Խարտավիլակի պաշտոնը կատարում է Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսը։

Նորին Ս. Օծությունը, օրհնությամբ և աղոթքով, շնորհում է մինչև յոթ աստիճանները։

Սուրբ պատարագը շարունակվում է Ավագ Ս. Սեղանի առաջ, մինչև Ճաշու գրքի ընթերցումը։

Հանդիսության ներկա են Տ. Իգնատիոս-Պետրոս Պատրիարքը և Տ. Եղիշե Պատրիարքը իրենց շքախմբերով։

Ձեռնադրիչ Վեհափառ Հայրապետը, նստած առաքելական Իր Աթոռի վրա և շրջապատված չորս նորընծաներով, Մայր Մաշտոցից ընթերցում է ձեռնադրության մեծ աղոթքը։

Ապա նվիրյալները, ծնրադիր, դեմքերը դեպի ժողովուրդը դարձրած, ձեռները վեր բարձրացրած, «հրաժարվում են» աշխարհի ունայնությունից և պատրանքներից։

Նույն պահին Մայր Տաճարի կամարների տակ թնդում է սրտառուչ շարականը՝ «Աստուածային և երկնային շնորհ», մինչ նորընծաները դառնում են դեպի Վեհափառ Հայրապետը և շարվում Նրա Աթոռի շուրջ ծնրադիր, լսելու մեծ աղոթքը, որը նրանց թելադրում է ճշմարտությամբ, հեզությամբ, ժուժկալությամբ ապրել և օրինակ լինել հավատացյալներին։

Այնուհետև սուրբ պատարագը շարունակվում է մինչև «Ողջոյն»։

Հանդիսավորությամբ բերվում և ձեռնադրիչ Հայրապետին է մատուցվում Սրբալույս Մեռոնի աղավնին։

Նորին Ս. Օծությունը մեռոնաթափ աղավնիով տյառնագրում է և քաղցրաձայն երգում «Առաքելոյ աղաւնոյ» շարականը՝ ի նշան Ս. Հոգու իջման նորընծաների վրա։ Մեռոնի լույս կաթիլները թափվում են մեռոնամանի մեջ։

Նորընծաները, եպիսկոպոսական լրիվ զգեստավորման մեջ, կանգնել են Ավագ Ս. Սեղանի աջ կողմում։

Օծման խորհրդավոր պահն է։

«Օրհնեսցի, օծցի և սրբեսցի ճակատ...»,— լսվում է Վեհափառ Հայրապետի հուզումից թրթռացող ձայնը, ի տես Հայ Եկեղեցու պայծառացման, օծմամբը չորս եպիսկոպոսների։

Ապա, համապատասխան աղոթքներով և օրհնությամբ, նորօծ եպիսկոպոսներին տրվում են իրենց նոր աստիճանի համապատասխան իշխանության գավազան և մատանի։

Կարդացվում է վերջին Ավետարանը, որից հետո Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով, ավարտվում է եպիսկոպոսական ձեռնադրության և օծման հանդիսությունը։

Վեհափառ Հայրապետը մեկ առ մեկ համբուրում է մեռոնադրոշմ ճակատները Իր

հոգևոր եպիսկոպոս զավակների, օրհնում և տալիս է Իր հայրապետական հուզիչ, սրտագրավ պատգամն ու հորդորը։

Հավարտ սուրբ պատարագի, Վեհափառ Հայրապետը և Հոգևոր պետերը առաջնորդվում են Վեհարան։

Հանուն Մայր Աթոռի միաբանության, Վեհափառ Հայրապետին շնորհավորում է Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսը՝ օրվա շնորհաշխության առթիվ։

Ժամը 4-ին, Վեհարանի սեղանատանը, ընդունելություն է կազմակերպվում միայն հոգևորականների համար։

Հյուրերի ու պատգամավորների մեկնումը

Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասնամյակին նվիրված հանդիսությունները անցնում են հաճելի, հետաքրքրական և բովանդակալից, հայրենասիրական և եկեղեցասիրական խոր ապրումներով և անմոռանալի տպավորություններով լեցուն, բայց արագ և երազանման։

Մոտենում է հրաժեշտի ժամը։

Ծրագրում նոյեմբերի 8—9 օրերը նշանակվել էին որպես պատգամավորների և հյուրերի հրաժեշտի և մեկնման օրեր։

Պատգամավորները խումբ-խումբ այցելում են Վեհափառ Հայրապետին, ստանալու Նրա օրհնություններն ու հրաժեշտ են առնում Մայր Տաճարում իրենց վերջին աղոթքն ու ուխտը կատարելուց հետո և ապա մեկնում օդանավակայան ու ճանապարհվում Մայր Աթոռի միաբանության կողմից։

Նոյեմբերի 8-ին, երկուշաբթի երեկոյան, պատգամավորներն ու հյուրերը Երևանում, օպերայում ներկա են լինում «Անուշ»-ի ներկայացման։

Գահակալության հանդիսության օրերին, բոլոր այն պահերին, երբ պատգամավորներն ու հյուրերը պաշտոնական արարողություններից ազատ էին, ամեն հնարավորություն ունեցան իրենց ազատ ժամանակն անցկացնելու շահեկան և հետաքրքրական այցելություններով և ուխտագնացությամբ դեպի մեր բազմադարյան հայրենիքի հնամյա ու նվիրական վանքերն ու եկեղեցիները, ընության հիասքանչ գեղեցկությունները, հայրենի տեսարժան քաղաքներն ու գյուղերը, մեր ուսումնական ու մշակութային հիմնարկներն ու հաստատությունները։ Նրանք կարոտակեզ շրթներով, ծնդադիր, համբուրում էին մեր սուրբ վանքերի մամռապատ քարերը, հիանում Ս. Գեղարդի վանքի զարմանալի վիմափոր տաճարներով, զմայլվում սիրելի Սևանով, մշտաժպիտ Արագածով և Արարատով։ Անսահման հպարտությամբ և երջանկությամբ ու հուզումներով

Նոյեմբերի 7-ին, կիրակի, օծում նորապսակ Տ. Շահե եպիսկոպոսի։

էր համակվում նրանց հոգին հայրենիքի շքեղ վերելքի, Երևանի սրընթաց բարգավաճման, ժողովրդի օրավուր բարեփոխվող առօրյային ականատես լինելով։ Մասնավորապես նրանց հոգեկան խորին հրճվանք էր պատճառում Հայրենիքի հարուստ մշակութային կյանքը։ Ո՞ր ճշմարիտ հայը, մանավանդ տարագիր պանդուխտ հայը, իրեն անհունորեն երջանիկ չպիտի զգա ի տես գիտական, ուսումնական և մշակութային բազմաթիվ այն հաստատությունների և նրանց մեջ կատարվող ստեղծագործական ու մեղվաջան աշխատանքի և այն վիթխարի նվաճումների, որոնք մեր փոքրիկ երկրին և մեր լավագույն մարդկանց համաշխարհային նոր ճանաչում ու փառք են բերում։ Այցելելով գիտությունների ակադեմիան, պետական համալսարանը, բժշկական և այլ ինստիտուտներ, հանրային գրադարանը և մանավանդ Պետական մատենադարանը, թանգարանները, նրանց սիրտը լցվում էր խանդավառ զգացմունքներով և պայծառ լավատեսությամբ դեպի մեր տոհմիկ գիտության, գեղարվեստի և մշակույթի լուսաշող ապագան։

ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՇՆՈՐՀԱՎՈՐՈՒՄ Է ՆՈՐՕԾ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍՆԵՐԻՆ

Նոյեմբերի 7-ին, կիրակի,
օծում նորապսակ Տ. Զավեն եպիսկոպոսի

Պատգամավորներն ու հյուրերը ներկա եղան նաև օպերային և թատերական ներկայացումների, զանազան համերգների և ապրեցին գեղարվեստական խոր հաճույք՝ լավագույնս գնահատելով իրենց տեսածներն ու լսածները։

Պատգամավորներն ու հյուրերը զանազան առիթներով սիրալիր հանդիպումներ ունեցան Հայրենիքի անվանի գիտնականների, արվեստագետների ու գրողների հետ։ Այս հանդիպումները երջանկությամբ համակեցին նրանց հոգիները։

Հարգարժան պատգամավորները, հյուրերն ու ուխտավորները ներկա եղան Մայր Աթոռում կատարված բոլոր եկեղեցական ու հոբելյանական արարողություններին, բարձր գոհունակությամբ ականատես եղան և հաստատեցին Մայր Աթոռում ձեռք բերված նվաճումները շինարարական, վարչական-կազմակերպչական, ուսումնական, հոգևոր և բարոյական ասպարեզներում, Նորին Վեհափառության հոգեռանդ ջանասիրության, մշտարթուն հսկողության շնորհիվ։ Բոլորն էլ այցելեցին Հոգևոր Ճեմարան, ծանոթացան դասախոսական կազմի և ուսանողության հետ, դիտեցին ննջարանները, ճաշարանը, հանգամանորեն հետաքրքրվեցին Ճեմարանի ուսանողական և դաստիարակչական կյանքով, նրանց վարքով և կենցաղով։ Ս. Էջմիածնի Հոգևոր Ճեմարանը պատվարժան պատգամավորների, հյուրերի և ուխտավորների վրա թողել է լավագույն տպավորություններ և այնտեղ տարված աշխատանքը արժանացել է բոլորի գնահատանքին և քաջալերության։

Պատգամավորներն ու հյուրերը ծանոթացան նաև Մայր Աթոռի միաբանների հետ և նրանց կյանքին։ Բոլորն էլ միահամուռ հաստատեցին նրանց եռանդուն աշխատասիրությունը, հավատարմությունն ու անձնվիրությունը՝ հանուն Մայր Աթոռի պայծառության և Հայաստանյայց Եկեղեցու հաստատության։

Պատգամավորները մեծ գոհունակությամբ այցելեցին նաև Մայր Աթոռի տպարանը, ուր տնօրեն Մկրտիչ Մինասյանը բացատրություններ տվեց Մայր Աթոռի հրատարակությունների և տպարանի հետագա աշխատանքների մասին։

Պատգամավորները այցելեցին նույնպես Մայր Աթոռի տնտեսական բաժնի գրասենյակները, զրույց ունեցան բաժնի վարիչների և աշխատակիցների հետ, այցելեցին Մայր Աթոռի արհեստանոցները, պահեստները, իրենց գոհունակությունը հայտնեցին տիրող կարգ ու կանոնի, մաքրության, աշխատանքների կանոնավորության համար։

Պատգամավորները եղան նաև Ամենայն Հայոց Հայրապետության պաշտոնաթերթ «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրատանը և Մայր Աթոռի դիվանատանը։

Գահակալության առթիվ կազմակերպված բոլոր հանդիսություններն անցան խանդավառ և սրտառուչ իրադրության մեջ։

1965 թվականի հոկտեմբերի 30-ից նոյեմբերի 9-ը խոշոր իրադարձությունների օրեր հանդիսացան մեր ազգային-եկեղեցական կյանքում։

Բովանդակ հայ ժողովրդի սրտագին մաղթանքն այն է, որ երկա՜ր, երկա՜ր տարիներ, Վեհափառ Հայրապետի սուրբ ձեռքերում, միշտ ծաղկած մնա «գաւազան իշխանութեան մերոյ Հայրապետին, զի օրհնեսցուք զՔեզ, Տէր, այժմ և յաւիտեան»։

Ծայրագույն վարդապետական իշխանության տվչություն

Նոյեմբերի 9-ին, երեքշաբթի, Վեհափառ Հայրապետը, Իր գահակալության ուրախ առիթով, առավոտյան ժամը 12-ին, Մայր Տա-

ճարում, ծայրագույն վարդապետական գավազանի իշխանություն շնորհեց Եթովպիայի հայոց հոգևոր հովիվ Տ. Կորյուն վարդապետ Մանվելյանին, Լիոնի հայոց հոգևոր հովիվ Տ. Դավիթ վարդապետ Սահակյանին, որոնք ուխտավորաբար գտնվում էին Մայր Աթոռում, և Ճեմարանի վերատեսուչ Տ. Ներսես վարդապետ Պոզապալյանին:

Տ. Կորյուն ծայրագույն վարդապետը ծնվել է Այնթապում 1915 թվականին. ավարտել է Հալեպի Կրթասիրաց վարժարանը և 1935 թվականին ընդունվել Երուսաղեմի Ժառանգավորաց վարժարան: 1938 թվականին կուսակրոն քահանա է ձեռնադրվել: Տ. Կորյուն ծայրագույն վարդապետը կատարել է հոգևոր հովվի պարտականություններ Ցաֆա և Ամման քաղաքներում և 1962 թվականից ի վեր հոգևոր հովիվն է Եթովպիայի հայ համայնքի:

Տ. Դավիթ ծայրագույն վարդապետը ծնվել է 1935 թվականին Երուսաղեմում, սովորել է Երուսաղեմի հայոց Ս. Թարգմանչաց վարժարանում և ապա Ժառանգավորացում: 1958 թվականին կուսակրոն քահանա է ձեռնադրվել: Հովվական պաշտոններ է վարել Բաղդադում, Կալկաթայում: Այժմ հոգևոր հովիվն է Լիոնի հայոց:

Տ. Ներսես ծայրագույն վարդապետը ծնվել է Գրբգ-Խանում (Թուրքիա) 1936 թվականին: Նախնական կրթությունն ստացել է Բեյրութի Նուպարյան վարժարանում և ապա, 1951—1955 թվականներին, սովորել է Անթիլիասի դպրեվանքում: 1957 թվականին ընդունվել է Մայր Աթոռի Հոգևոր Ճեմարանը: 1961 թվականին կուսակրոն քահանա է ձեռնադրվել Վեհափառ Հայրապետից:

Տ. Ներսես ծայրագույն վարդապետը Մայր Աթոռում վարել է մի շարք պատասխանատու պաշտոններ: 1963—1965 թվականներին աստվածաբանական իր ուսումը շարունակել է Անգլիայում, ավարտելով Մերֆիլդի աստվածաբանական ճեմարանը և ստացել աստվածաբանության վկայական: Այժմ Հոգևոր Ճեմարանի վերատեսուչն է: Նա աշխատում է իր վարդապետական ավարտաճառի վրա, որի նյութն է «Հայ Եկեղեցու ձեռնադրության մաշտոցը»:

«Էջմիածին» ամսագրի խմբագրությունը ջերմորեն շնորհավորում է նորընծաներին, մաղթելով նրանց հաջողություններ իրենց պաշտոններում այն խոր հավատով, որ նրանք իրենց հետագա ծառայությամբ կարդարացնեն հայրապետական բարձր վստահությունը:

Հանդիսության փակում

Նոյեմբերի 19-ն է, ուրբաթ:

Անցան Վեհափառ Հայրապետի գահակալության տասներորդ տարեդարձին նվիրված խանդավառ ու պատմական օրերի հանդիսությունները:

Պատգամավորներն ու հյուրերը մեկնել են արդեն:

Մայր Աթոռը, Նորին Ս. Օծության գլխավորությամբ, նորից ներամփոփվել է իր վանական աղոթքի ու աշխատանքի խաղաղ ու լռին շրջանակի մեջ:

Վեհափառ Հայրապետը մտածել է ներքին մի ընդունելությամբ փակել գահակալության հանդիսությունները:

Ուրբաթ, երեկոյան ժամը 4-ին, Վեհարանի սեղանատանը, Նորին Ս. Օծության շուրջ են հավաքվել Նրա գահակալության տասը տարիների անմիջական գործակիցներն ու աշխատակիցները՝ Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի, Վերստուգիչ հանձնաժողովի և միաբանության անդամները, Մայր Աթոռին առընթեր ճարտարապետների խումբը, «Էջմիածին» ամսագրի խմբագրական և Հոգևոր Ճեմարանի դասախոսական կազմը, մայրավանքի բոլոր բաժինների ղեկավարները, Մայր Տաճարի երգեցիկ խմբի և աշխատավորության ներկայացուցիչները, շուրջ 70 հոգի:

Սեղանն օրհնում է Վեհափառ Հայրապետը:

Ընդունելության ընթացքում, Տ. Կոմիտաս եպիսկոպոսն առաջին բաժակը առաջարկում է խմել Վեհափառ Հայրապետի կենաց: Հոտընկայս երգվում է «Էջ Միածին ի Հօրէ» շարականը, Նորին Ս. Օծության քաջառողջության և կենաց արևշատության սրտագին մաղթանքներով:

«Էջմիածին» ամսագրի գլխավոր խմբագիր Ա. Հատիսյանը, իր խանդավառ ելույթի մեջ վեր հանելով հայ ժողովրդի կյանքում Ս. Էջմիածնի կատարած նախախնամական դերն ու առաքելությունը Լուսավորչի օրերից մինչև մեր ներկա ժամանակները, բաժակ է առաջարկում Ամենայն Հայոց Հայրապետության գերագահ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի հավերժության, անսասանության և պայծառության համար:

Ռումինիայի և Բուլղարիայի հայոց թեմերի առաջնորդ Տ. Տիրայր եպիսկոպոս Մարտիկյանը բաժակ է առաջարկում հայ ժողովրդի բարօրության և վերածնված Մայր Հայրենիքի ապագա նվաճումների կենաց, խաղաղության և ապահովության պայմաններում:

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի անդամ պրոֆ. Ա. Առաքելյանը, ջերմորեն և երախտագետ

սրտով ողջունելով ներկայությունը Մայր Աթոռին առընթեր անվանի ճարտարապետների կազմի անդամների, այդ թվում Միքայել Մազմանյանի, դոկտ.-պրոֆ. Կարո Ղաֆադարյանի, դոկտ.-պրոֆ. Վարազդատ Հարությունյանի, Կոնստանտին Հովհաննիսյանի, Ռաֆայել Իսրայելյանի, Բաղդիկ Արզումանյանի և Արծրուն Գալիկյանի, բաժակ է բարձրացնում նրանց առողջության և ապագա գործունեության կենաց, նույն եռանդով և նույն նվիրումով համագործակցելու Վեհափառ շինարար Հայրապետին՝ նրա ապագա վերանորոգչական աշխատանքների մեջ։

Ուխտավորաբար Մայր Աթոռում գտնվող ծանոթ մտավորական Հ. Ճ. Սիրունին իր բովանդակալից ելույթի մեջ խոսում է ազգային; եկեղեցական և մշակութային մեծ կենտրոնից՝ Ս. Էջմիածնից և նրա Գահակալի տասնամյա հայրենաշեն գործունեությունից ստացած իր անջնջելի տպավորության մասին։

Գերագույն Հոգևոր Խորհրդի նախկին անդամ, դոցենտ Ա. Տիրացյանը հուշեր է պատմում Վեհափառ Հայրապետի նախագահությամբ գումարված նիստերի ընթացքում քննվող բազմապիսի հարցերի և ընդունված որոշումների շուրջ տիրող համագործակցության մասին, Հայ Եկեղեցու, հայ ժողովրդի և Մայր Հայրենիքի գերագույն շահերի պայծառ գիտակցությամբ։

Հանդիսության գեղարվեստական բաժնին իրենց մասնակցությունն են բերում Մայր Տաճարի երգեցիկ խմբի մենակատարներ Ժոզեֆինա Սեխսենյանը, Լուսինե Զաքարյանը և դաշնակահար Լևոն Աբրահամյանը։

Հոգևոր Ճեմարանի դասախոս և վերստուգիչ հանձնաժողովի անդամ Գրիգոր Գյուլյանը բովանդակալից իր ելույթում վեր է հանում Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի դերը և Վեհափառ Հայրապետի տասնամյա գործունեությունը, ի պայծառություն Հայ Եկեղեցու և ի շինություն հայրենիքի։

Ճեմարանի գրաբար լեզվի դասախոս Սամվել Անթոսյանը խանդավառորեն արտասանում է Եղիշեից երկու հատված՝ Ղևոնդ երեցի և Վարդանի ճառերից։

Ընդունելության վերջում գոհունակության, շնորհակալության և օրհնության խոսք է ասում Վեհափառ Հայրապետը, վեր հանելով Իրեն գործակից և խորհրդակից մարմինների աշխատակիցների նվիրյալ ծառայությունը, հօգուտ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, ի պայծառություն Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու և ի բարգավաճում Հայ Երկրի։

Ընդունելությունը վերջանում է Վեհափառ Հայրապետի «Պահպանիչ»-ով և խմբովին երգված «Հայր մեր»-ով։